

JOSEP RECASENS I LLORT

L'ANOMENAT "AÑO DE LA VICTORIA" A LA CONCA DE BARBERÀ

EN L'ASPECTE POLÍTIC, SOCIOCULTURAL I ECONÒMIC

[publicacions] urv

Consell Comarcal
de la Conca de Barberà

JOSEP RECASENS I LLOIRT

L'ANOMENAT "AÑO DE LA VICTORIA" A LA CONCA DE BARBERÀ

EN L'ASPECTE POLÍTIC, SOCIOCULTURAL I ECONÒMIC

[publicacions] urv

Consell Comarcal de la Conca de Barberà

Montblanc, Tarragona, 2021

EDITA:

Consell Comarcal de la Conca de Barbera
C/ Sant Josep, 18 - 43400 Montblanc

Publicacions Universitat Rovira i Virgili
Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona

1a edició en paper: 2001
1a edició digital: 2021

ISBN digital: 978-84-8424-854-5 (Universitat Rovira i Virgili)
Dipòsit Legal: T-620-2001

Josep Recasens i Llort

L'anomenat "Año de la Victoria" a la Conca de Barberà en l'aspecte polític, sociocultural i econòmic

Consell Comarcal
de la Conca
de Barberà

Consell Comarcal de la Conca de Barberà
Palau Alenyà
c/ Sant Josep, 18
43400 Montblanc
Tel. 977 86 12 32 - Fax 977 86 24 24
e-mail: cccb@conca.altanet.org
http:// www.cccb.net

Assessorament lingüístic:
Servei Comarcal de Català

Imprès per Publicitat Tafaner, s.l.
Santa Coloma de Queralt

Dipòsit Legal: T. 620 - 2001
ISBN: 84-607-1931-6

V Premi Aires de la Conca

ÍNDEX

PRÒLEG

L'obra que tenen a les seves mans va rebre l'any 1999 el premi comarcal Aires de la Conca en la seva quinzena edició. Amb aquesta nova aportació literària es posa de manifest la consolidació d'un premi nascut amb l'ànim de reconèixer els treballs d'investigació i d'estudi que aportin noves dades per ampliar el coneixement històric de la nostra comarca.

Aquesta qualitat queda del tot palesa en l'obra premiada en la present edició. El seu autor, Josep Recasens, evidencia el seu personal estil d'autor lletraferit i l'afany per esbrinar l'entorn i la reacció dels homes i dones de la Conca, davant un dels capítols més punyents de la història recent del nostre país i de la nostra comarca.

La important tasca de recerca que documenta aquest treball aprofundeix directament sobre el coneixement dels fets que varen succeir durant la Guerra Civil, la seva evolució i les conseqüències que se'n desprengueren arran de la fi del conflicte, un període encara molt present en la memòria de molts ciutadans i ciutadanes de la nostra comarca.

Molts dels qui avui, sortosament, encara viuen amb nosaltres, varen conviure directament amb alguns dels fets relatats en aquesta obra. El respecte i la solidaritat d'aquests convilatans en vers la memòria dels qui ja ens han deixat, i la rigorosa exposició dels fets per part de l'autor, han valgut el reconeixement d'aquest treball com una interessant aportació històrica mereixedora del Premi de Recerca Comarcal, tal i com ho ha reflectit el jurat format per: Josep M. Sans, director de l'Arxiu Nacional de Catalunya; Josep M. Sabaté, professor de la Facultat de Lletres de la Universitat Rovira i Virgili; Jaume Felip, president del Centre d'Estudis Local de l'Espluga; Jordi Travé, representant del Centre d'Estudis Solivellencs, i Josep M. Porta, director de l'Arxiu Històric en qualitat del secretari del jurat, el veredicte del qual va concedir al present treball el premi Aires de la Coca en la seva cinquantena edició.

Joan Forès i Roig
Conseller Comarcal de Cultura

INTRODUCCIÓ

Crec que s'ha escrit més sobre la Guerra Civil Espanyola, que sobre la Segona Guerra Mundial. Si tenim present que encara hi ha molts arxius inaccessibles, tot fa pensar que hi haurà matèria per a consultar durant molts anys.

Hauria estat fàcil preguntar a les persones que varen viure aquells tres anys -queda poca població- els aspectes soferts en la seva pròpia carn, però la por que es decantessin cap un costat o altre, va fer que desistís d'aquesta idea. Per tant, tot el que es dirà en l'aspecte polític, sociocultural i econòmic, viscut en la pròpia carn, l'he tret de fonts arxivístiques i dels records que tinc d'aquells temps. La finalitat d'aquest treball és donar una pinzellada als fets més puntuals de l'any 1939.

Si l'any 1937, fou conegut com "I Año Triunfal"; el 1938, "II Año Triunfal"; el 1939, es canvia el nom de "III Año Triunfal" per ***"Año de la Victoria".***

La Conca de Barberà va patir durant aquests tres anys, situacions extremes. La història, que és un llibre obert, on hi ha hagut i haurà positures que faran reflexionar les misèries humanes, posarà en el seu lloc els fets ocorreguts, d'una forma precisa, en un context no massa llunyà.

No és fàcil esbrinar els elements que varen concórrer a l'explosió de la guerra civil; cada persona ho entén des d'un prisma diferent; actualment, encara subsisteixen seqüeles que conformaren aquelles situacions polítiques.

Els comportaments i els hàbits imposats pel franquisme com a resultat de la interpretació partidista de la guerra civil *("la Cruzada frente al comunismo")*, són encara latents en alguns sectors de la societat que, per motius diversos, es resisteixen a desaparèixer.

Després de seixanta anys, ens podem fer la següent reflexió:

Fou necessària una Guerra Civil? Per què la varen perdre els republicans?

Sobre aquesta darrera qüestió, es pot especular que la falta d'un líder indiscutible, enfront del "caudillaje" omnímode de Franco, va fer que el costat republicà amb els

seus possibles dirigents de l'esquerra - Miaja, Rojo, Líster... - no varen aconseguir la categoria indiscutible que els permetés canalitzar la conflagració cap a la victòria. Les lluites polítiques internes que varen debilitar la causa republicana, es varen contraposar amb el monolitisme que Franco va saber imposar al seu ban.

Mentre la República fou apuntalada des de l'exterior per Mèxic - més simbòlica que efectiva - i amb els voluntaris de les Brigades Internacionals, les forces franquistes obtingueren la cooperació d' Itàlia i Alemanya, que junt amb la col·laboració interior de la jerarquia eclesiàstica i els grups més conservadors, varen fer que es decantés el triomf cap a un règim que propugnava l'antimarxisme, l'antiliberalisme i l'anticapitalisme retòric.

Relatar els principals fets ocorreguts el 1939 de forma concisa és el motiu d'aquest treball, puix que entre lleis, decrets, circulars... foren 2.008 el nombre que sortiren a la llum (publicats per les forces guanyadores), en un any tètric per uns, i gloriós per uns altres. Fou una experiència viscuda i recordada en alguns fets puntuals.

Per poder copsar la batzacada que va comportar viure el darrer any de la guerra civil, serà bo recordar els antecedents, que si no varen ser els detonants de la situació que es va viure, si són, sota el meu punt de vista, uns elements a considerar per la seva importància en la societat d'aquell temps.

He procurat ser imparcial i, per tant, no deixar-me portar per sentiments que s'aboquessin cap un costat o altre. He primat la investigació enfront de les tendències partidistes.

1. FONTS

1.1 ARXIUS

Arxiu Comarcal de Montblanc (ACMO)

Fons Municipal de Blancafort (FMB)

Fons Municipal de Conesa (FMC)

Fons Municipal de Montblanc (FMM)

Fons Municipal de Les Piles (FMP)

Fons Municipal de Pira (FMPI)

Fons Municipal de Senan (FMSE)

Fons Municipal de Solivella (FMSO)

Fons Municipal de Vallfogona de Riucorb (FMVALLF)

Fons Municipal de Vilaverd (FMV)

Arxiu Històric de Tarragona: Relació dels Expedients Processals del Centre Penitenciari de Tarragona (1939-1945)

Arxiu Municipal de Barberà de la Conca (AMB)

Arxiu Municipal de l'Espluga de Francolí (AME)

Arxiu Municipal de Sarral (AMSA)

Arxiu Municipal de Santa Coloma de Queralt (AMSC)

1.2 HEMEROTECA

Aranzadi: any 1939

Boletín Oficial del Estado: anys 1936, 1937, 1938, 1939

Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona: any 1939

Diario Español de Tarragona: any 1939

2. BIBLIOGRAFIA

- BARRERA, Carlos: *Periodismo y Franquismo. De la censura a la apertura.* Edic. Internacionales Universitarias. Barcelona, 1995.
- BENET, Josep. *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- DÁVILA y HUGUET, J. M: *Código de Justicia Militar.* 4ª Edic. Burgos, 1938.
- Enciclopedia de España SA. Zaragoza, 1992.
- Enciclopedia Salvat Universal. Vol.6. Salvat Editores SA. Barcelona, 1996.

- Enciclopedia Universal Ilustrada Europea- Americana. Edit. Espasa-Calpe. Vol. 12. Madrid, año 1911.
- Gaceta de Madrid, 21 septiembre 1932.
- GÓMEZ PÉREZ, Rafael: *El Franquismo y la Iglesia.* Ediciones Rialp. SA. Madrid, 1986
- *Jefatura Provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S.* Circular núm. 35, caixa núm. 11. Archivo General de la Administración. Alcalá de Henares, 1940.
- MAYAYO ARTAL, Andreu: *La Conca de Barberà 1890-1939: De la Crisi Agrària a la Guerra Civil.* Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1986.
- MIGUEL, Amando de: *Sociologia del Franquismo.* Edit. Euros SA. Barcelona, 1975.
- MOLINERO, Carme; YSÀS, Pere. Comunicació presentada a les Jornades: La fi de la Guerra Civil. Olot, 1999. (Inèdit)
- MUNTANYOLA, Ramon; Vidal i Barraquer: Cardenal de la pau. Abadia de Montserrat, 1976.
- *La pena de muerte y su abolición en España.* Edic. Amnistia Internacional. Madrid, 1995.
- PRESTON, Paul: *Franco, Caudillo de España.* Edit. Grijalbo Mondadori, SA. Barcelona, 1998.
- RECASENS LLORT, Josep: *La repressió franquista a la Conca de Barberà* (1939 - 1945). *Documents per al seu estudi.* (Inèdit)
- RIQUER, Borja de; CULLA, Joan B.: "El franquisme i la Transició Democràtica (1939- 1988)" a *Història de Catalunya.* V. VII. Ed. 62, any 1992.
- SAMSÓ, Joan: *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública* (1939- 1951). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
- SINOVA, Justino: *La censura de la Prensa durante el franquismo.* Edit. Espasa-Calpe. Madrid, 1989.
- SOLÉ i SABATÉ, Josep M.: La repressió franquista a Catalunya (1938-1953). *Catalunya sota el franquisme.* V. I. Ed. 62, any 1985.
- TUÑÓN de LARA, Manuel: Historia de España. La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923 - 1939). V. IX. Edit. Labor, SA. Barcelona, 1988.

  España bajo la dictadura franquista (1939-1945). V. X. Edit. Labor, SA. Barcelona, 1988.

  Textos y Documentos de Historia Moderna y Contemporánea (siglos XVIII-XX). V. XII. Edit. Labor, SA. Barcelona, 1985.
- V*anguardia del s. XX (La)* ; años 1938-1947; fascicle any 1939. Barcelona, 1999.
- VENTURA I SOLÉ, Joan: *La postguerra a Valls* (1939 - 1940). Consell Comarcal de l'Alt Camp. Valls, 1993.

- *Presó de Pilats. Tarragona, 1939 - 1941.* Diputació de Tarragona, 1993.
- VIDAL TARRAGONA, Josep M.: *Vidal i Barraquer, De la República al Franquisme.* Edit. Columna Assaig, 1998.

3. SIGLES

BOE	Boletin Oficial del Estado.
BOPT	Boletin Oficial de la Provincia de Tarragona.
CNS	Central Nacional Sindicalista.
DET	Diario Español de Tarragona.
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya.
FET - JONS	Falange Española Tradicionalista y de las Juntas Ofensivas. Nacional Sindicalistas.
GMN	Glorioso Movimiento Nacional.
PSOE	Partido Socialista Obrero Español.
UGT	Unión General de Trabajadores.

Aspecte Polític

1. Antecedents a la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)

1.1 Eleccions Municipals

La Dictadura, amb l'anuència de la Monarquia i amb l'abolició de la Mancomunitat, l'any 1925, va posar fi a l'autonomia administrativa de Catalunya. En caure la Dictadura el 1930 i restablert l'ordre constitucional, l'ERC va assolir un important èxit en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931.

La consolidació i legitimació del nou règim passava per la convocatòria d'eleccions i per a la formació de Corts Constituents. Aquestes es varen portar a terme el 28 de juny de 1931 pel Govern Provisional, després de modificar la Llei electoral de 1907 per Decret de 10 de maig de 1931 on els partits republicans i el PSOE, obtingueren una àmplia majoria en les Corts, del 14 de juliol.

1.2 Reforma de la Constitució

Sense perdre temps, es posa fil a l'agulla per a la redacció d'una nova Constitució, que substituís la vigent de 1876. El 9 de desembre del mateix any és aprovada, i es nomena president de la República Niceto Alcalà Zamora.

Aquesta Constitució va ser el punt d'arrancada de les moltes friccions que es varen succeir en els següents anys, i si no va ser l'espurna inicial dels conflictes futurs, sí que va ser la gota que va fer vessar el got dels enfrontaments entre els ciutadans.

La Constitució espanyola de 1931 fou descrita per Jiménez de Asúa, president de la Comissió Redactora, com: "d'esquerra, no socialista, democràtica, liberal i de contingut social-conservador".

A tall de resum, són importants els articles que es varen aprovar. Entre altres es poden extreure els següents:

- Establiment del sufragi universal (23 anys) en condicions d'igualtat de sexes.

- La potestat legislativa resideix en el poble (les Corts i Congrés dels Diputats).

- El referèndum és la confirmació popular de les lleis aprovades per les Corts.

- S'estableixen els drets d'associació i sindicació.

- S'admet la possibilitat de socialitzar els serveis públics i les explotacions agràries que afectin l'interès comú. S'estableix el principi que "la República, assegurarà a tot treballador les condicions necessàries per a una existència digna", amb la implantació d'un salari mínim.

- La separació entre l'Església i l'Estat, atorgant a aquella un temps per a la concreció de l'autosuficiència del clergat secular i l'acatament dels ordes religiosos a una llei especial d'associacions, amb la possibilitat de nacionalitzar els seus béns.

- Llibertat de consciència i de culte.

- Introducció del divorci.

- L'Estat espanyol restarà integrat per municipis mancomunats en províncies i en regions, les quals es constituiran en règim d'autonomia.(En aquest punt cal destacar la incorporació del principi regionalista, motivat per la qüestió catalana, ja que si una o més províncies decideixen organitzar-se com a regió autònoma, hauran d'elaborar el corresponent Estatut i haurà de ser aprovat en plebiscit com a mínim pels dos terços dels electors de la regió, i finalment ratificat per les Corts).

- L'administració de justícia es regularà d'acord amb els principis d'independència, responsabilitat i participació per mitjà del Jurat Popular [1].

1.3 Estatut de Catalunya

Fou reconegut el Govern regional de Catalunya, presidit per Francesc Macià, i es procedí a l'elaboració de l'Estatut d'Autonomia, que sotmès a plebiscit va ser aprovat el 15 de setembre de 1932. Són de destacar els punts més importants:

- Catalunya es va convertir en una regió autònoma dins de l'Estat espanyol; el seu organisme representatiu va ser la Generalitat, que comprenia les actuals províncies catalanes.

- S'establí com a idioma oficial el català que, com el castellà, seria la llengua oficial de Catalunya; a la vegada, es faria servir el castellà en les relacions entre Catalunya i les autoritats de l'Estat.

- Tota disposició o resolució oficial dictada dins de Catalunya, haurà de ser publicada en ambdós idiomes. Amb tot, dins del territori català, els ciutadans, qualsevulla que sigui la seva llengua materna, tindran el dret d'elegir l'idioma oficial que prefereixin en les seves relacions amb els tribunals, autoritats i funcionaris de totes classes, tant de la Generalitat com de la República.

- Es consideren catalans, els que ho són per naturalesa i els que adquireixen el veïnatge de Catalunya [2].

1. *Enciclopedia de España. S A, Zaragoza, pàg. 2913-2914.*
2. *Gaceta de Madrid, 21 de septiembre 1932, pàg. 971-976.*

Amb l'Estatut anava aparellat el funcionament del Tribunal de Cassació, amb competències en matèria de dret civil català, excloent-lo de les funcions polítiques. Un dels presidents del dit Tribunal fou el montblanquí Josep Andreu i Abelló durant el període 1936-1939.

1.4 Alçament de les forces dites de "dretes" i declaració de l'estat de guerra

Macià mor el 1933, li succeeix Companys; el triomf de les dretes espanyoles en les eleccions de setembre -mentre a Catalunya seguia triomfant l'ERC- va crear situacions de tensió entre el Govern Català i el Central, particularment amb motiu de la Llei agrària catalana, que va desembocar en l'alçament de la Generalitat l'octubre de 1934. Dominada la situació per les forces governamentals, es va produir la suspensió de l'Estatut i una forta repressió. L'ERC va assolir una nova victòria en les eleccions de 1936. [3]

El 18 de juliol del mateix any es produeix l'alçament de les forces dites "nacionals" i el 28 del mateix mes, es publica un ban per les forces franquistes on es declara l'estat de guerra, adduint que les circumstàncies per les quals travessa Espanya, exigeixen a tot ciutadà espanyol el compliment estricte de les lleis. L'estat de guerra declarat en determinades províncies es fa extensiu a tot el territori nacional.

Per accentuar el poder autoritari, la *"Junta de Defensa Nacional"* dicta que tot insult; tota agressió a militar, funcionari públic o individu que ha pres o pren part a les milícies que han agafat les armes per defensar la Nació, es consideraran com a insults a la força armada i *"serán perseguidos en juicio sumarísimo, aún cuando en el momento de la agresión o insulto no estuvieren aquéllos desempeñando servicio alguno".* [4]

Els funcionaris, autoritats o corporacions que no prestessin l'auxili que és reclamat pel restabliment de l'ordre *"serán suspendidos... de sus cargos, sin perjuicio de la correspondiente responsabilidad criminal que les será exigida por la Jurisdicción de Guerra".* [5]

Com si encara no hi hagués hagut prou autoritat dictatorial, l'article 4t. proclamà que seran jutjats pel codi de justícia militar.

3. Enciclopedia Salvat Universal. Vol, 6. Salvat Editores, SA, Barcelona, 1996, pàg. 2696.
4. BOE, núm. 3 (30.7.1936).
5. Íd.

1.5 La supressió dels partits polítics i prohibició de les associacions polítiques i sindicals

Aquells principis emparats per la Constitució de 1931, en el mes de setembre de 1936, foren esborrats de les llibertats de les persones i reduïts a simples "papers de fumar".

El 13 de setembre de 1936, foren declarats fora de la Llei, tots els partits polítics i agrupacions polítiques o socials que des de la convocatòria de les eleccions celebrades en data 16 de febrer del mateix any varen integrar l'anomenat Front Popular, a la vegada que es decreta *"la incautación de cuantos bienes muebles, inmuebles, efectos y documentos que pertenecieron a los referidos partidos o agrupaciones; pasando ... a propiedad del Estado".*[6]

El 25 de setembre del mateix any, es publica el Decret de prohibició de tota mena d'associació política i sindical amb l'excusa del caràcter netament nacional del moviment salvador, on queden suprimides totes les actuacions sindicals, obreres i patronals de caràcter polític; a la vegada, autoritza que l'autoritat militar compleixi de forma rigorosa el compliment d'aquest Decret, imposant les sancions que cregui convenient als infractors.[7]

1.6 L'abolició de l'Estatut de Catalunya

L'abolició de l'Estatut anava aparellada a la del Tribunal de Cassació. El 5 d'abril de 1938, el Ministeri de l'Interior decreta que l'Administració de l'Estat, la provincial i la municipal de les quatre províncies catalanes, es regiran per les normes generals aplicables a la resta de províncies espanyoles; a la vegada, es considera revertida a l'Estat la competència de legislació i execució. Els serveis que varen ser cedits, ho foren en virtut de la llei de 15 de setembre de 1932.

Per quins motius varen justificar l'abolició de l'Estatut?

En primer lloc, l'Alçament Nacional significava la ruptura amb totes les institucions que impliquessin la negació dels valors que s'intentaven restaurar, ja que l'Estatut de Catalunya *"en mala hora concedido por la República, dejó de tener validez en el orden jurídico español, desde el día diecisiete de julio de mil novecientos treinta y seis"* [8] i , a part, l'entrada de les forces "nacionals" en territori català plantejava el problema estrictament administratiu de l'abrogació d'aquesta llei. Per tant, era necessari el restabliment d'un règim de dret públic que, d'acord amb el principi

6. Íd. núm. 22 (10.9.1936).
7. Íd. núm. 131 (25.9.1936).
8. Íd. núm. 534 (8.4.1938).

d'unitat de la Pàtria, tornés a aquelles províncies l'honor de ser governades amb la mateixa igualtat que les altres de la resta d'Espanya.

1.7 El restabliment de la pena de mort

A Espanya, el procés de cancel·lació es va iniciar el 1854 i el 1859 mitjançant dues proposicions presentades a les Corts on es demanava la supressió de la pena capital pels delictes polítics. Així mateix, el 1896 i el 1905, els diputats Morete i Junoy estenen aquesta petició tant als delictes comuns com als militars. Per primera vegada, l'abolició es va materialitzar en el Codi Penal de 1932, però la suspensió fou breu, puix que en els successos produïts a Astúries es va justificar la reintroducció per la Llei Especial de l'11 d'octubre de 1934.

En el règim autoritari sorgit durant la guerra civil, es confirma la vigència per la Llei de 5 de juliol de 1938. En el seu preàmbul es diu *"... por un sentimentalismo de notoria falsía, y que no se compagina con la seriedad de un Estado fuerte y justiciero, fue cercenada de la escala general de las penas, eliminándose de ella en el Código penal de la nefasta República, la de muerte"* [9]. L'única explicació que es pot donar a aquesta implantació, va ser la de suprimir de soca-rel l'enemic.

2. L'assentament dels guanyadors

2.1 L'alliberament de Catalunya

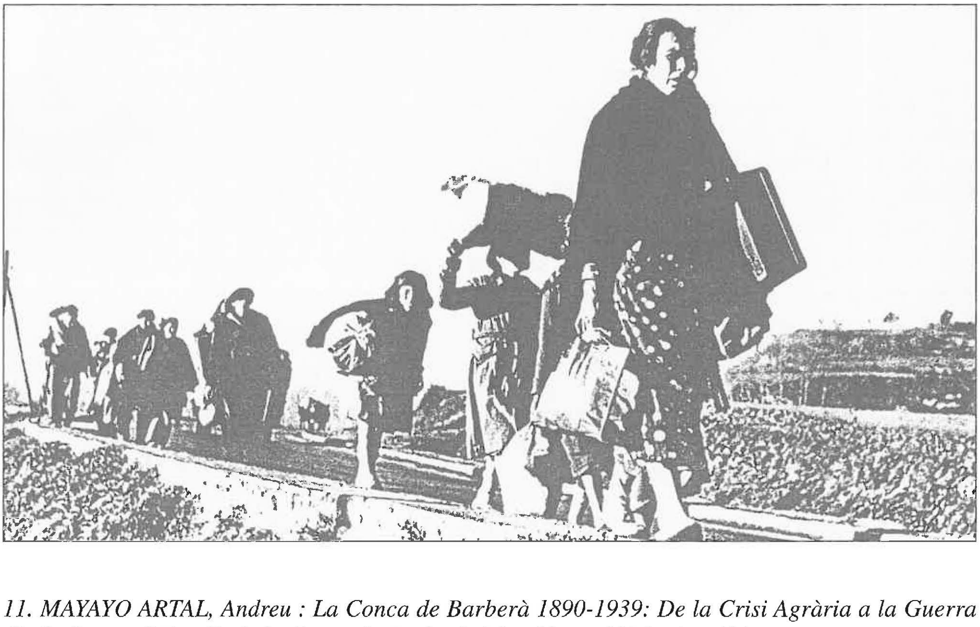
Franco no era partidari d'atacar Catalunya, perquè una derrota republicana, ocasionada per la pèrdua de Barcelona, deixaria un nombre substancial de republicans armats a l'Espanya Central. Crec que el seu propòsit era l'aniquilament total de la República i dels seus partidaris.[10] Amb tot, també es comentava que, no donar un cop de gràcia, podia estar motivat per la por que els francesos estiguessin preocupats pel triomf de les forces feixistes i contemplessin una intervenció a favor de la República a Catalunya. Deien que en la premsa francesa es parlava de tres o possiblement cinc divisions de soldats francesos que eren a punt de ser enviats al front català.

La Conca de Barberà fou alliberada el mes de gener de 1939 (Vilanova de Prades, dia 6; Vimbodí, dia 8; l'Espluga de Francolí, dia 10; Montblanc, dia 11). A passos agegantats, les forces nacionals alliberen Tarragona el 15 de gener; Barcelona, el

9. Íd. 7.7.1938 (Ley de la Jefatura del Estado).
10. PRESTON, Paul: Franco "Caudillo de España". Edit. Grijalbo Mondadori, SA. Barcelona, pàg. 381.

26 del mateix mes; el 4 de febrer, Girona, i arriben a le Perthus el dia 10. Catalunya era recuperada de les forces republicanes -encara quedava la part central d'Espanya-, i fugí a França una munió ingent de persones. Allí la gran majoria foren internades als camps de concentració (Pigué, Argelers, Agde, Barcarés...) tot i que algunes de les persones refugiades en aquests camps ingressaren a la resistència francesa contra l'ocupació nazi. D'aquests exiliats, alguns anaren a parar al camp d'extermini nazi de Mauthausen:

De l'Espluga de Francolí :	Joan Roselló i Huguet	mort el 1941
	Josep Sanahuja i Nadal	mort el 1941
	Antoni Vendrell i Casares	mort el 1941
De Montblanc :	Josep Figuerola i Tous	mort el 1941
	Joan Vilella i Olivé	mort el 1941
De Rocafort de Queralt:	Eugeni Vila i Miquel	mort el 1944
De Solivella :	Josep Copons i Rañé	mort el 1941
	Antoni Masagué i Español	mort el 1941
De Vilaverd :	Aleix Martorell i Torres	mort el 1941
De Vimbodí:	Lluís Vallverdú i Carré	mort el 1942 [(11)]

11. MAYAYO ARTAL, Andreu : La Conca de Barberà 1890-1939: De la Crisi Agrària a la Guerra Civil. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1986, pàg. 484.

Segons l'informe Valière (francès), entre el 28 de gener i el 28 de febrer de 1939, entraren en territori francès uns 440.000 espanyols, dels quals, 220.000 eren combatents, 10.000 soldats ferits, 40.000 homes no combatents i 170.000 entre dones i nens. D'aquestes fonts es dedueix que entre un 30 i un 38 per cent eren catalans.(12)

Segons "Il Popolo di Roma", el nombre de refugiats havia de ser abundós, ja que Figueres que tenia una població de 25.000 habitants, n'havia arribat a tenir 250.000.(13)

De les persones de la Conca, la majoria exiliades a França, algunes ho foren per haver-se destacat en fets luctuosos; altres, per no assentir amb la ideologia del règim guanyador i, altres, per haver ocupat càrrecs oficials (Claudi Ametlla de Sarral, Josep Folc i Folc de Montblanc...). Una minoria s'exilià a Mèxic, país que no tenia tractat d'extradició amb Espanya, uns altres a l'Argentina...

2.2 La formació de les Comissions Gestores

L'endemà de l'entrada dels "nacionals", es formaren a cada poble unes Comissions compostes per l'alcalde i els regidors, persones afins a les idees de les forces guanyadores. Aquests representants foren provisionals fins que es formà el consistori definitiu.

Els alcaldes que sorgiren d'aquestes Comissions foren:

Barberà de la Conca	Joan Vallvé i Fabregat
Blancafort	Josep Masalles i Bergadà
Conesa	Ramon Ferré i Moncusí
L'Espluga de Francolí	Antoni Calbet
Forès	Antoni Fonoll
Llorac	Josep Martí
Montblanc	Jesús Hernández Martin
Montbrió de la Marca	Josep Contijoch
Passanant	Emili Amorós
Les Piles	Jaume Sendra i Anglès
Pira	Ramon Amill i Amorós

12. RIQUER, Borja de; CULLA, Joan B. - "El Franquisme i la Transició Democràtica (1939-1988)". Història de Catalunya, V. VII, Ed. 62, any 1992.
13. DET. -2.2.1939.

Rocafort de Queralt	Josep Parés
Rojals	Salvador Andreu
Santa Coloma de Queralt	Josep Domingo i Riambau
Santa Perpètua de Gaià	Simeó Domingo
Sarral	Antoni Bonet
Savallà del Comtat	Lluís Poblet i Altimís
Senan	Bonaventura Vallès
Solivella	Gregori Travé i Domingo
Vallclara	Salvador Murt
Vallfogona de Riucorb	Antoni Tudó
Vilanova de Prades	Salvador Miró
Vilaverd	Francesc Solé i Plana
Vimbodí	Jaume Miquel

2.3 La recuperació administrativa

Amb la "liquidació" de l'Estatut de Catalunya, les províncies catalanes es regiren per les normes aplicables a les altres províncies de la resta d'Espanya. Per una Ordre de 15 de gener de 1939, del Ministeri de Governació, les diputacions provincials de les quatre províncies catalanes revertiren a l'Estat amb els edificis, les instal·lacions i els establiments que pertanyien a la Generalitat catalana i que eren de competència provincial, junt amb tota la documentació i el material.

Quant als funcionaris, aquesta Ordre puntualitzava que continuarien en els seus llocs, sense perjudici de la corresponent depuració. Se seguí el mateix criteri per a tots aquells funcionaris municipals de tot Catalunya que amb posterioritat a la implantació de l'Estatut haguessin estat nomenats per a càrrecs, i haguessin ingressat per oposició, concurs o exàmens d'aptitud.

Les institucions sanitàries passaren a l'Estat, igual que el personal, però de forma interina, fins que no es portés a terme la depuració corresponent.(14)

2.4 La Llei de "Responsabilidades Políticas"

Fou promulgada el 9 de febrer de 1939 i batejada pel mateix Serrano Suñer de *"la justicia al revés"*, pel fet d'exigir retroactivament responsabilitats sobre accions realitzades abans de la seva publicació, o sigui, en fets ocorreguts des del 1931.

14. Aranzadi, núm. 61 i 145 (any 1939).

Aquesta Llei fou la peça clau per començar la repressió. Només cal donar una ullada, per veure que no queda cap *"cabo suelto"* per jutjar aquells que no estaven d'acord amb el nou règim.

Malgrat que proclamava que la Llei s'havia elaborat amb voluntat constructiva i sense ànim de revenja, la declaració del preàmbul no deixa gaires dubtes: *"Próxima la total liberación de España, el Gobierno, consciente de los deberes que le incumben respecto a la reconstrucción espiritual y material de nuestra Patria, considera llegado el momento de dictar una Ley de Responsabilidades Políticas, que sirva para liquidar las culpas...contraídas por quienes contribuyeron con actos u omisiones graves a forjar la subversión roja, a mantenerla viva durante más de dos años y a entorpecer el triunfo...del Movimiento Nacional..."*.[15]

Es partia del principi que, el càstig que s'imposaria, mai podria ser proporcional al terrible mal que els "rojos" havien infringit a l'Espanya que el *"Movimiento"* havia salvat. A la vegada assegurava que *"la magnitud internacional y las consecuencias materiales de los agravios inferidos a España son tales, que impiden que el castigo y la reparación alcancen unas dimensiones proporcionales"*,[16] i afegí que *"pues éstas repugnarían el hondo sentido de nuestra Revolución Nacional, que no quiere ni penar con crueldad, ni llevar la miseria a los hogares"*.[17] Davant d'aquesta floridura, res de tot això es portà a terme, ja que s'arbitrà un mecanisme de recerca de responsabilitats marcadament sever, a càrrec d'uns tribunals compostos per representants de l'exèrcit (principalment), de la magistratura i de FET-JONS.

Es va permetre jutjar, amb retroactivitat, la responsabilitat política contreta de les persones *"tanto jurídicas como físicas, que desde primero de octubre de mil novecientos treinta y cuatro y antes del dieciocho de julio de mil novecientos treinta y seis, contribuyeron ... a agravar la subversión ... de que se hizo víctima a España, y de aquellas otras que, a partir de la segunda de dichas fechas, se hayan opuesto o se opongan al Movimiento Nacional con actos concretos o pasividad grave"*. [18]

Per la Llei de 23 de setembre de 1939, es varen eximir de culpa tots els que varen cometre actes delictius contra l'ordre establert entre el 14 d'abril de 1931 i el 18 de juny de 1936, *"ya que lejos de todo propósito delictivo, obedecieron a un impulso del más fervoroso patriotismo y en defensa de los ideales que provocaron el Glorioso Movimiento contra el Frente Popular"*.[19]

Amb aquesta filosofia varen quedar fora de la Llei tots els partits polítics, totes les lògies maçòniques, i organitzacions republicanes, socialistes, marxistes i anarcosindicalistes, i hom els incautà tots els béns.

15. BOE, núm. 44 (9.2.1939).
16. Íd.
17. Íd.
18. Íd.
19. Aranzadi, núm. 4 i 174 (any 1939).

A l'article quart de la referida Llei, s'enumeren les diverses causes -17- de responsabilitats polítiques. Aquest ampli ventall d'incriminació permetia expedientar qualsevol sospitós que no tingués simpaties vers el *"Movimiento Nacional"*.

Quant a circumstàncies eximents, no eren inculpats els menors de 14 anys, els que havien prestat serveis extraordinaris al *"Movimiento"* o a l'exèrcit franquista.

Referent a les sancions, exclosa la pena de mort i la reclusió temporal en mans dels militars, les mesures punitives es podien agrupar en dues categories: la primera, amb la pèrdua dels béns materials, i la segona amb les restriccions de l'activitat professional (separació del servei, desterrament...).

La Llei, encara que es digués el contrari, va tenir una eficàcia sancionadora, ja que els fets provats (?) es qualificaven de greus, menys greus o lleus, i es determinava en cada cas la sanció econòmica i la limitació de la llibertat de residència. L'import de la multa es basava en la posició econòmica i en les càrregues familiars de l'encausat. Per satisfer el deute, el processat podia demanar el pagament a terminis, en un temps màxim de quatre anys, excepte en aquells casos en què la multa fos imposada per la jurisdicció militar.

Qualsevulla persona que era denunciada, difícilment es podia escapar de no ser inclosa dins la Llei anterior.

Per una ordre de 6 de maig de 1939, a les zones alliberades on encara no estiguessin constituïdes les comissions provincials d'incautació, els generals del cap de l'exèrcit i els governadors militars eren els que per delegació, podien instruir les causes, ja sigui un jutge militar o civil de forma provisional. Aquests adoptaven les mesures que consideraven necessàries i urgents fins al nomenament dels tribunals definitius.(20)

Com que es preveia que les denúncies serien nombroses, el Tribunal Regional de *"Responsabilidades Políticas"* de Catalunya, amb data 26 de juliol de 1939, va emetre una circular, en la qual els denunciants havien de ratificar la seva personalitat, amb noms, cognoms, edat, domicili... i motiu de la denúncia.(21)

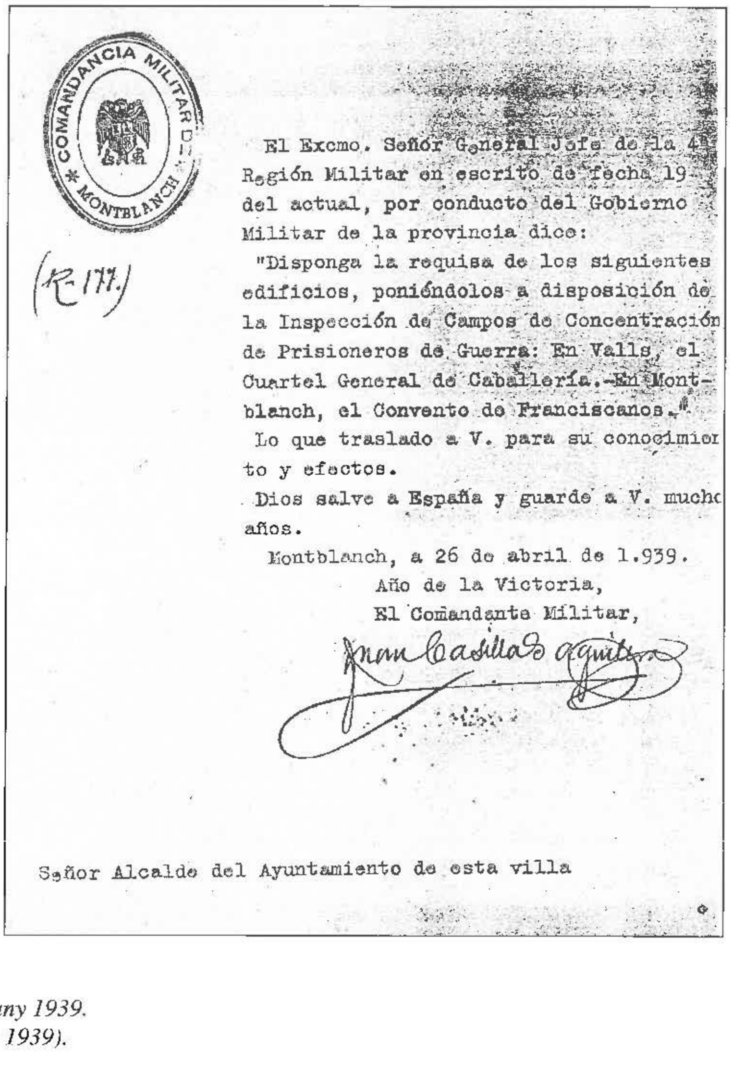
2.5 La requisa de béns

Amb la Llei anteriorment esmentada, semblava que tot era permès. El 26 d'abril de 1939, el capità general de la IV Regió Militar comunica a l'alcalde de Montblanc que requisi el convent dels Franciscans, i el posi a la seva disposició(22); per altra part, l'alcalde de Blancafort, en contestació a l'ofici del Govern Civil, informa en

20. Íd, núm. 531 (1939).
21. BOPT, núm. 150 (any 1939).
22. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.

data 8 d'octubre, que ha ocupat la casa d'Àngel Vidal i Moix, i la destina a "Casa de la Vila"; el motiu que addueix és que el poble no disposa d'edifici, i que n'ha pres possessió *"sin formalidad alguna por abandono de su propietario que se encuentra expatriado"*.(23)

Abans, el 23 de setembre de 1939, es publica una llei on s'ordena que els béns materials (edificis, objectes...) dels antics sindicats marxistes i anarquistes, no podran ser destinats a cap més finalitat que la que doni la direcció política de FET-JONS i agrupats sota la *"Delegación Nacional de Sindicatos"*(24)

COMANDANCIA MILITAR DE MONTBLANCH

(R-177.)

El Excmo. Señor General Jefe de la 4ª Región Militar en escrito de fecha 19 del actual, por conducto del Gobierno Militar de la provincia dice:

"Disponga la requisa de los siguientes edificios, poniéndolos a disposición de la Inspección de Campos de Concentración de Prisioneros de Guerra: En Valls, el Cuartel General de Caballería.-En Montblanch, el Convento de Franciscanos."

Lo que traslado a V. para su conocimien to y efectos.

Dios salve a España y guarde a V. mucho años.

Montblanch, a 26 de abril de 1.939.

Año de la Victoria,

El Comandante Militar,

Señor Alcalde del Ayuntamiento de esta villa

23. ACMO. FMB. B-44; any 1939.
24. BOPT, núm. 215 (any 1939).

D'acord també amb l'article 2 de la Llei de *"Responsabilidades Políticas"* varen ser bloquejats el 12 d'agost de 1939, els comptes dineraris que tenien les entitats polítiques de la Conca de Barberà, amb el pretext que eren del Front Popular.

Els comptes que es varen retenir foren els següents:

ENTITAT	*IMPORT*
BANCO ESPAÑOL DE CRÉDITO	
- Llibreta d'Estalvi núm. 953 a favor de "Socorro Rojo" de Catalunya	20,00 ptes.
- Federació de Sindicats Agrícoles de la Conca de Barberà	561.970,90 ptes.
BANCO HISPANO COLONIAL	
- Associació d'Empleats de Bancs	10,45 ptes.
- Federació Sindicats Agrícoles de Catalunya	421,00 ptes.
- Delegació de Proveïments	22,55 ptes.
	454'00 ptes.
BANCO COMERCIAL DE BARCELONA	
- Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya	362.716,76 ptes.
- Ajuntament de Montblanc	224,95 ptes.
- Delegació de Taxes del mateix Ajuntament	3.625,00 ptes.
BANCO DE VALLS	
- Centre Republicà d'Esquerra de l'Espluga Calba	3.500,00 ptes.
- Comitè del Front Popular de l'Espluga de Francolí	82,00 ptes.
- Comitè del Front Popular de Lilla	10,00 ptes.
- Comitè del Front Popular de Vilaverd	4,00 ptes.
COOPERATIVA D'OBRERS BARBERS DE MONTBLANC	
(Llibreta d'Estalvi núm. 1.443-UGT)	412,10 ptes.
Sindicat de Treballadors del Crèdit i de les Finances (UGT) de Montblanc i Comarca (Llibreta d'Estalvi num. 1.486)	4.621,50 ptes.
CAJA DE PENSIONES PARA LA VEJEZ Y DE AHORROS	
Comitè del Front Popular de Montblanc (Compte d'Estalvi núm. 7)	150,15 ptes.
Servei d'Administració de la Propietat Urbana de Montblanc (Compte d'Estalvi, núm. 15)	23.368,00 ptes.[25]

25. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.

Per controlar aquest desgavell, el 24 d'agost de 1939, es constituí la Comissió Central d'Incautació amb seu a Barcelona, la qual comunica a tots els ajuntaments, que en els edificis requisats on s'hagin fet millores, ja sigui pel Front Popular o pel *"Gobierno Rojo"*, hauran de posar-lo de manifest en un termini de quinze dies. Per tenir constància de la seva existència, no cal dir que els infractors *"quedarán sujetos a severas sanciones por ocultación dolosa"*[26]

2.6 La devolució dels béns als propietaris i la reclamació de danys

La confiscació d'objectes per persones alienes a ells, va fer que, per salvar la dignitat del nou règim, l'1 de febrer de 1939, el governador civil Antoni Iturmendi dirigís a tots els alcaldes, una circular a on s'especificava que els que havien sofert l'espoliació dels seus béns materials, als nous amos se'ls comminava a tornar-los als propietaris vertaders en un termini de deu dies. Si la sospita de retenir-los es comprova, seran sancionats amb multes de 500 a 10.000 ptes. [27]

Per donar exemple, l'Estat, per decret de 9 de setembre de 1939, es compromet a tornar als propietaris el que va requisar per necessitats imperioses de la guerra, principalment: bestiar (mules/matxos), maquinària i cotxes, d'acord amb els principis de plena normalitat jurídica i ajustant-se a les relacions establertes en el Dret privat.

A Solivella, unes mules foren requisades per les forces nacionals al seu pas pel terme:

NOM I COGNOMS	*DATA REQUISA*	*VALORACIÓ*	*PARTIDA TERME REQUISAT*
Rosa Capdevila Montseny	12/1/1939	2.500 ptes.	Les Costes
Josep Cortès Iglésies	12/1/1939	3.000 ptes.	Plans d'Ollé
Coloma Español Jové	12/1/1939	2.000 ptes.	Coll de l'Ala
Josep Iglésies Ferré	12/1/1939	3.000 ptes.	Clot [28]

Altrament, l'alcaldia del mateix poble, reclama a la de Molló (el Ripollès), una mula que es va confiscar; se li contesta que se la varen emportar a França.

El comandant de la Guàrdia Civil, amb data 11 de maig de 1939, comunica a tots els alcaldes de la demarcació de Montblanc, l'obligació de lliurar en el termini de 15 dies el bestiar que no sigui el seu.

26. BOPT, núm. 176 (any 1939).
27. Íd, núm. 11 (any 1939).
28. ACMO. FMSO. Rg. 2610, 5. any 1939.

Per altra part *"quedava ... prohibida la requisa, incautación, ocupación e intervención de fincas rústicas, edificios y locales urbanos".*(29)

En alguns llocs, no poden reintegrar el material que varen fer servir i es va liquidar amb diners; és el cas de Blancafort que rep l'import de 773,20 ptes. pel subministrament de menjar als animals que va aportar el poble a les *"fuerzas del Ejército durante el mes de enero"* (esquadró Numància) quan va ser alliberat, referent al pinso subministrat i desglossat de la forma següent:

161 racions de pinso de 5 kg cadascuna a 2 ptes. ració	322,00 ptes.
282 racions de pinso de 4 kg cadascuna a 1,60 ptes. ració	451,20 ptes.
TOTAL	773,20 ptes.(30)

A la vegada, varen demanar al mateix poble la relació de bestiar requisat; foren dos animals (un matxo i una mula), reclamats per Josep Briansó Ferran,per valor de 750 ptes., i de Joan Civit Vallès per 1.500 ptes. (31)

L'Ajuntament de Solivella, al·lega que l'import dels queviures consumits pels soldats de la Divisió *"Flechas Verdes"*, destacats al poble, no ha estat saldat. Se'ls comunica que és el governador militar el qui té la darrera paraula.

Altres persones, també presentaren una relació el 5 d'agost d'objectes sostrets, com és el cas de Jaume Viñas, alcalde de Montblanc. (32)

A l'ensems Josep Maria Gomis del mateix poble, fa una relació del que li varen sostreure del seu garatge:

	VALOR
Cotxe, marca Citroën, matrícula T- 2933	8.000 ptes.
Cotxe, marca Buick, matrícula B- 25575	4.000 ptes.
1 dinamo, un joc de fars, un radiador i eines	800 ptes.
Nota: Els cotxes se'ls donà la valoració que tenien l'any 1936. (33)	

29. BOPT, núm. 192 (any 1939).
30. ACMO. FMB. B-44; any 1939.
31. Íd,
32. ACMO. FMM. Rg. 38.3; any 1939.
33. Íd,

DECLARACION que presenta D. JAIME VIÑAS BUYÓ, mayor de edad, natural y vecino de esta localidad, de los perjuicios sufridos en ocasión de la Guerra:

Entrega forzosa, según comprobantes	.5.000- pts.
Un coche marca "Ford"	7.500- "
Una máquina de escribir "Underwood", nueva	1.000- "
Un aparato Radio	780- "
Bocoyes y barriles vacíos	650- "
Herramientas completas taller tonelería	750- "
25 sacos de 100 kilos, Cloruro Potasa, á 35 pts.uno..	875- "
19 " " " " , Sulfato Amocíaco, á 30 pts....	570- "
12 " " " " , Sulfato cobre, á 102- pts.....	1.224- "
36 " " 40 " , Azufre Flonstella, á 15- pts..	540- "
22 " " 50 " , " Flor	528- "
3000 sacos vacíos, nuevos, a 1- pta.	3.000- "
Dos carretillas almacén, palas y picos	130- "
Una empacadora paja usada	450- "
Dos básculas marca "Moret"	545- "
Desperfectos en la fachada de la casa a causa de la explosión de un obús	600- "
Dos mesas escritorio, lámparas y utensilios de escritorio, aproximadamente	500- "
4 colchones, sábanas, dos trajes por estrenar, y demás ropas que no pueda precisar el importe	
Total	24.642- pts.

Montblanch, á 5 de Agosto de 1939.=AÑO DE LA VICTORIA.

EL DECLARANTE.

Amb tot, en la Memòria que envia l'Ajuntament de Montblanc al Govern Civil, el 9 d'agost (1939), notifica els següents extrems:

Edificis destruïts:	3	(Són de propietat municipal)
Indústries saquejades:	6	
Indústries parcialment saquejades:	14	
Total de danys causats als edificis:		.... 49.900 ptes.
Als municipals:		.... 22.000 ptes.
Total de danys a les indústries:		.... 368.210 ptes.
Total de danys a les indústries al comerç, i a altres activitats: .... 2.290.572,20 ptes.[34]		

L'Ajuntament de Pira fa la següent valoració:

DANYS CAUSATS EN OBRES I EDIFICIS PÚBLICS:	
Obres públiques	3.832 ptes.
Església parroquial	75.000 ptes.[35]

L'Ajuntament de Blancafort valora els danys ocasionats per un import global de 700.000 ptes; de les quals 500.000 ptes. corresponen a l'Església parroquial.[36] L'Ajuntament de les Piles en unes 200.000 ptes.[37]

3. La repressió

3.1 La maquinària estatal es posa en marxa

La repressió és la constant de qualsevol guerra, però la brutalitat augmenta quan es tracta d'una guerra civil. En el cas que ens ocupa, la rudesa va ser patrimoni dels dos bàndols.

Les formes de repressió dutes a terme, i practicades tant pels republicans com pels franquistes foren tan fortes que les presons es varen omplir de gom a gom de

34. Íd,
35. ACMO. FMPI. Rg. 2.179; any 1939.
36. ACMO. FMB. B-44; any 1939.
37. ACMO. FMP, corresp. 1.7; any 1939.

persones que, pel sol fet de ser denunciades, eren empresonades sense cap mirament.

La repressió dels "nacionals" fou la medul·la de la dictadura, perquè era la que assegurava l'eficàcia de l'aparell franquista, comptant amb la col·laboració necessària de la població local. L'entrada de l'exèrcit a un poble significava generalment, execucions sumàries, detencions, desterraments, amb la doble finalitat: desfer-se dels enemics, i provocar el terror com a profilaxi contra la resistència. El grau de violència emprat fou constant i permanent. Era proporcional a la determinació de l'oposició, que replegada en actituds individuals, va estar present en la vida i en la societat del país.

Conèixer la rellevància d'aquest aparell és essencial per delimitar les característiques del franquisme i dels seus propòsits.

El general Mola, el 1936, havia dit *"hay que sembrar el terror, hay que dejar sensación de dominio eliminando sin escrúpulos ni vacilación a todos los que no piensan como nosotros"*[38] i Queipo de Llano afegia *"España no podrá reconstruirse mientras no se barra a escobazos a toda la canalla política"*.[39] Aquest terror era el que tractava d'eliminar les organitzacions, les persones i les idees, que posaven en dubte l'ordre tradicional i una determinada concepció d'Espanya.

És una realitat que durant la Guerra Civil, foren moltes les persones executades. En aquest punt, actualment, els historiadors no es posen d'acord: des de la xifra de 370.000 que diu l'oposició, fins als 20.000 que assenyalen o els 10.000 que admeten altres. Cada autor pot incloure en una escala variable el propi resultat fet seu. Es calculava que, solament a Madrid, les sentències de mort es pronunciaven a un ritme de mil per mes. Des del març de 1939 al març de 1940, es podien haver executat a la capital d'Espanya prop de deu mil persones.[40]

No anem tan lluny. De l'any 1939 al 1945, foren afusellades 126 persones de la Conca de Barberà; però tan sols l'any 1939, d'aquestes en foren 109. Si a més va haver-hi 419 condemnes a penes temporals, són, per si soles aquestes xifres, prou esfereïdores per portar-nos a reflexionar que la tasca duta a terme pels guanyadors fou veritablement paorosa.

Les lleis creades per a tal finalitat es varen aplicar amb un rigor extraordinari mitjançant una dilatada xarxa estesa per tots els àmbits nacionals i de la Conca en particular. No fou solament la Guàrdia Civil l'encarregada de dur a terme les detencions, sinó que va trobar ajut en el mateix exèrcit i en els cossos de policia

38. MOLINERO, Carme; YSÀS, Pere- Comunicació Jornades: La fi de la Guerra Civil, Olot. 1939 (Inèdit).
39. Íd,
40. La pena de muerte y su abolición en España. Edic. Amnistía Internacional. Madrid. 1995, pàg. 42, 125-126.

(serveis d'informació).

L'any 1939 fou veritablement un any de repressió i, amb menys perversitat, l'any següent. Encara que les denúncies no paraven i els empresonaments continuaven, els dirigents no feien res per aturar-ho. La màquina repressora, muntada sobre un procés d'inculpació fosc i secret, exercida en consells de guerra sumaríssims, sense cap tipus de garantia, era tan escandalosa fins al punt que el *"Jefe Provincial de Falange"*, Josep Maria Fontana i Tarrats de Reus, envià el juliol de 1940, als delegats de Falange de cada poble, una circular amb els següents termes: *"Cada día produce mayores daños la política de represión. Hasta la fecha todas las medidas de clemencia han hallado el vacío y la sorda oposición de la Auditoria de Guerra"* i *continua dient "El problema de la represión con su aniquilamiento y lentitud, ocasiona un malestar que no se exterioriza, pero se refleja en el apartamiento de la población hacia el partido"*.[41]

Un altre punt a considerar foren les ordres d'evacuació que expedia el Govern Militar de la província per a totes aquelles persones que volien retornar a casa, mitjançant la prèvia presentació de l'informe, per si era necessari depurar-les. Sabem que es lliuraren permisos a Maria Iglésies Salvador i Pau Llort Iglésies, ambdós de Solivella, respectivament l'1 d'abril i el 8 de maig de 1939[42] i a Joaquim Duch Pijoan de Conesa, que retornà a casa procedent de Barcelona, el 2 de febrer,[43] entre altres.

3.2 El pas per la presó de Montblanc

Les persones denunciades eren portades, la gran majoria, a la presó del partit judicial -altres varen portar-les directament a Tarragona- que era Montblanc. Pertanyien també a la Conca: Prades, Capafonts, Querol, la Febró i Mont-ral. L'esmentada tàvega era a l'actual Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà, situada al carrer de la Pedrera. Els presoners eren instal·lats en 5 cel·les on en un inici, eren entaforades de 10 a 12 persones; més tard n'hi encabiren de 5 a 6.

Per aquesta càrcer, passaren l'any 1939, 440 presoners. Moltes persones no sabien el perquè de la seva reclusió. Les denúncies eren el "plat del dia".

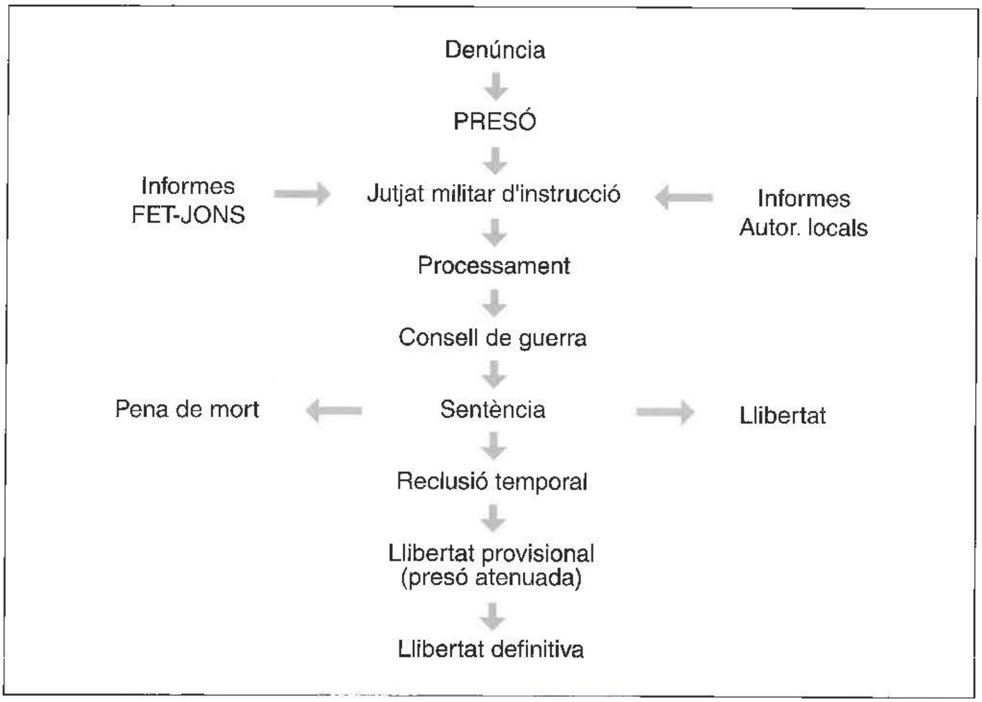
En el temps que estigueren els detinguts en aquesta presó, les despeses del seu funcionament anaven a càrrec dels respectius ajuntaments. L'alimentació dels presoners, estava pressupostada en 1,15 ptes./dia, i eren els familiars que, al visitar-

41. Jefatura Provincial de FET y de las JONS. Circular núm. 35, Caixa núm. 11. Archivo General de la Administración Alcalá de Henares. 1940.
42. ACMO. FMSO. Rg, 2610; any 1939.
43. ACMO. FMC. Corresp. 1,7.

los a unes hores determinades, la complementaven portant-los queviures, a la vegada que els rentaven la roba.

El funcionament d'aquest edifici depenia de l'Ajuntament de Montblanc. El pressupost de l'any 1939 era d'11.398 ptes; a repartir entre els diversos municipis del partit judicial.[44] Aquesta aportació resultava aproximadament de 0,50 ptes. per persona i any. Els dispendis que ocasionava el jutjat militar, també anaven a càrrec de cada municipi encara que en menor proporció. Sabem el que va aportar el poble de Blancafort l'any 1939, per semestre, pel manteniment de la presó i del jutjat militar, 213,78 ptes.[45]; el de Solivella, 281,25 ptes. corresponents a les despeses del primer semestre de 1939; [46] el de Conesa per la presó i el jutjat militar, 139 ptes.;[47] el de Montbrió de la Marca, 111,24 ptes.;[48] i el de Llorac, 33,22 ptes.[49]

Esquema del procés seguit en general a qualsevol ostatge

44. ACMO. FMM. Pressupost carcerari, any 1939.
45. ACMO. FMB. B-44; any 1939.
46. ACMO. FMM. Pressupost carcerari, any 1939.
47. Íd,
48. Íd,
49. Íd,

3.3 Els jutjats militars

L'estament militar rebia informes dels ostatges mitjançant les denúncies fetes a les autoritats locals i a les delegacions locals de FET-JONS per part de gent del poble. A la vegada aquestes institucions informaven de la situació política a l'autoritat esmentada.

La província de Tarragona es va dividir en 13 jutjats militars i un d'especial per a suboficials. Aquests jutjats es radicaven en cada cap de partit. El de Montblanc era el núm. 7. En un principi, va funcionar sol, però a finals de l'any 1939 es va unir al de Valls. El de Montblanc, estava ubicat a l'actual jutjat de pau, al costat de l'església de Santa Maria. El presidia un militar que rebia la informació, i anava construint l'expedient de cada reclús(50). En una circular de 23 de febrer de 1939, dirigida als ajuntaments de la Conca, l'auditor de Guerra reclama la tramitació de la informació que demanen els jutjats militars en els següents termes: *"deberán ser emitidos con la máxima urgencia en atención de la necesidad de imprimir la mayor rapidez a la tramitación de los expedientes"*, més endavant diu que els informes s'han de fonamentar *"especialmente sobre la veracidad de los hechos delictivos que se les imputan"* (51).

Foren tantes les denúncies que es portaren a terme sense cap classe d'escrúpols i de veracitat, que no hi va haver més remei que donar un toc d'atenció sobre el comportament de molta gent que denunciava sense cap classe de fonament. Les revenges i les malfiances eren a l'ordre del dia. Hi ha el cas curiós a Solivella en què per denunciar per fals testimoni, l'autoritat militar imposa a dues persones 3 mesos de presó i 1.000 ptes. de multa a cadascuna.(52)

Si els informes rebuts de cada presoner eren considerats greus, el detingut era enviat a Tarragona en camioneta o en tren per ser ingressat a les presons de la ciutat.

Hi hagué persones que foren jutjades per fets no comesos; una simple picabaralla donava lloc a denúncies, quan en realitat els principals inductors fugiren a l'estranger, i el pes de la repressió va caure damunt dels que es quedaren (no sempre), i foren considerats esquerrans a tots els efectes.

Per avaluar els fets comesos, els presoners van ser jutjats pel codi de justícia militar del 1920, i les condemnes eren generalment per auxili o per adhesió a la rebel·lió militar.

50. ACMO. FMM. Rg. 938; any 1939.
51. ACMO. FMC. Correspondència, I; any 1939.
52. RECASENS LLORT, Josep: La repressió franquista a la Conca de Barberà (1939-1945). Documents per al seu estudi. (Inèdit).

3.4 Les presons de Tarragona

La capital de la província tenia solament un penal, anomenat Pilats, on anaven a parar tots els encausats dels diversos partits judicials de la província. Era obvi que no podia acollir tots els processats. Per fer-se'n una idea, entre els anys 1939 i 1945, passaren per les garjoles de la capital, més de 16.000 reclusos/es.(53)

Per un decret del Ministeri de Justícia del 9 de novembre de 1939, s'autoritza als governadors civils l'ocupació i l'arrendament dels edificis que reuneixin les condicions per habilitar-los com a presons provincials.(54)

Mitjançant aquest decret, es van habilitar altres presons: una per a homes a la mateixa ciutat, ubicada al carrer Assalt, coneguda per "La Punxa" (convent dels Carmelites) i l'altra també a Tarragona per a les dones, al carrer Portal del Carro, coneguda per "Les Oblates" (asil de l'Esperit Sant). L'any 1939, passaren per aquestes presons 6.240 persones, un bon nombre de les quals era de la Conca de Barberà.(55)

La vida en aquests establiments penitenciaris era tètrica; l'amuntegament, els càstigs, la poca alimentació i la pobra assistència sanitària eren el "pa de cada dia", i si afegim, en aquest any, la majoria d'afusellaments, s'arriba a la conclusió que va ser un any funest i esgarrifós. La vida dels reclusos no tenia cap valor, i els sentiments dels governants eren molt lluny de la dignitat humana. Per tal que la població civil estigués tranquil·la, s'havia de fer justícia (?) als condemnats.

3.5 Els anomenats consells de guerra i les penes que s'imposaren

Transportats des de Montblanc, els presoners ingressaven a la presó de Pilats, alguns eren portats a "La Punxa" i les dones a "Les Oblates".

Junt amb el detingut, es portava el seu expedient que anava a parar al jutjat núm. 9 de la capital. Per portar a terme el judici que s'anava a fer al pres, se li obria un sumari on generalment es requeria més informació. A vegades eren cridats testimonis (3) per poder asseverar o refutar el que es deia a l'expedient. Si en un sentit o altre hi havia majoria (com a mínim dos) s'actuava en conseqüència.

Completada la informació, se celebrava el consell de guerra que s'anunciava al DET amb uns dies d'antelació (l'acte era públic). La primera notificació al diari va ser el 18 de febrer de 1939; per cert, encara no havia finit la guerra.

53. Íd,
54. Aranzadi, núm. 1697 (any 1939).
55. La repressió franquista a la Conca...

Jutjaven diverses persones en un sol dia - en un principi de 20 a 25 - a l'edifici de l'Audiència (plaça Pallol), sense possibilitat de poder-se defendre. El jurat era militar i la condemna, de moment, inapel·lable. Els processats podien ser condemnats a pena de mort, reclusió temporal o sortir en llibertat per sobreseïment dels fets acusatoris. Fins que la sentència no era ferma, passava per norma, d'un a dos mesos; en aquest "impàs", les influències per cercar "avals" i altres subterfugis, eren a l'ordre del dia.

Les sentències dels condemnats a mort eren firmades pel capità general de Catalunya, que residia a Barcelona, i eren afusellats als afores de Tarragona, a l'anomenada "muntanyeta de l'Oliva", al costat del cementiri. Va haver-hi vertaderes matances, com les del 19 de juliol de 1939 i el 20 d'octubre del mateix any, on foren afusellades 20 i 43 persones respectivament.[56]

Els dies negres per la Conca de Barberà, foren el 12 i el 26 de maig de 1939, amb 7 afusellaments en cadascun d'aquests dies.[57]

Les penes imposades als condemnats anaven:

De 6 anys i 1 dia a 12 anys, per auxili a la rebel·lió militar.
De 12 anys i 1 dia a 20 anys, per rebel·lió militar.
De 20 a 30 anys o pena de mort per adhesió a la rebel·lió militar.[58]

Els no condemnats a la darrera pena recorregueren, alguns d'ells, la major part de les presons d'Espanya. Cal destacar entre altres:

LOCALITAT (província)	*PRESÓ* (ciutat)
Albacete	Xinxilla
Barcelona (ciutat)	"La Model", "Sant Elies", "La Trinitat" (dones)
Burgos	Miranda de Ebro, Valdenoceda
Osca	Barbastre
Lleó	Astorga
Madrid (ciutat)	"Yeserías"
Oviedo	Avilés
Pontevedra	Camposanco
Salamanca	Ciudad Rodrigo
Santander (ciutat)	"Tabacalera"
Segovia	Cuéllar
València	"Porta Caeli" i St. Miquel dels Reis
Zamora	Toro[59]

56. Íd,
57. Íd,
58. DÁVILA y HUGUET, J.M: Código de Justicia Militar. 4ª Ed. Burgos, 1938.
59. La repressió franquista a la Conca...

Estadística dels presoners de la Conca de Barberà l'any 1939

POBLE	*TOTAL*	*HOMES*	*DONES*	*AFUSELLATS*	*RECL. TEMP.*	*LLIBERTAT*
Barberà de la Conca	18	18	-	3	8	7
Blancafort	14	12	2	4	7	3
Conesa	9	9	-	4	5	-
L'Espluga de Francolí	50	46	4	15	25	10
Forès	14	14	-	2	11	1
Llorac	2	2	-	-	2	-
Agregats:						
Albió	1	1	-	-	-	1
La Cirera	1	1	-	-	1	-
Rauric	1	1	-	-	1	-
Montblanc	67	63	4	11	45	11
Agregats:						
La Guàrdia dels Prats	9	8	1	3	2	4
Lilla	12	11	1	1	7	4
Prenafeta	8	8	-	-	7	- (1)
Montbrió de la Marca	6	6	-	-	5	1
Passanant	4	4	-	-	1	3
Agregat:						
Belltall	13	13	-	1	8	4
Les Piles	5	5	-	-	3	1 (1)
Agregats:						
Guialmons	2	2	-	-	2	-
Sant Gallard	1	1	-	-	1	-
Pira	14	14	-	-	13	1
Rojals	11	11	-	5	6	-
Rocafort de Queralt	11	11	-	3	7	1
Santa Coloma de Queralt	43	42	1	5	29	8 (1)
Agregat:						
Aguiló	1	1	-	1	-	-
Santa Perpètua de Gaià	6	6	-	-	6	-
Agregats:						
Pontils	3	3	-	-	2	1
Valldeperes	3	3	-	-	2	1
Vallespinosa	2	2	-	-	2	-
Sarral	37	37	-	15	18	4

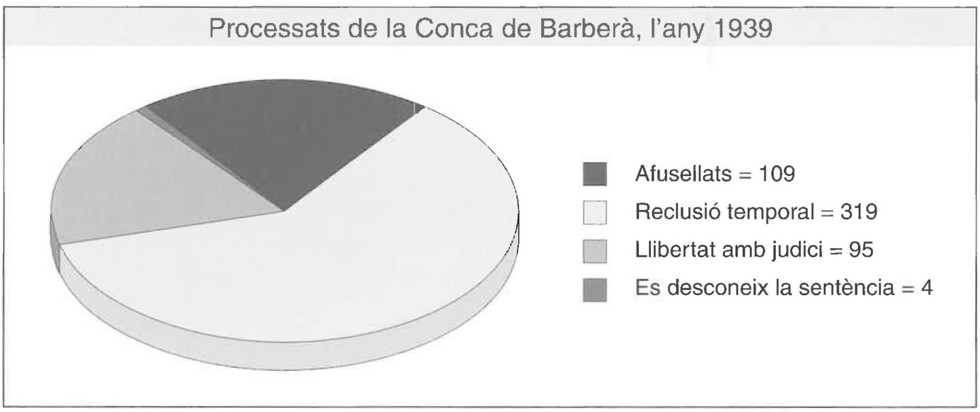
POBLE	*TOTAL*	*HOMES*	*DONES*	*AFUSELLATS*	*RECL. TEMP.*	*LLIBERTAT*
Agregat: Vallverd	2	2	-	-	2	-
Savallà del Comtat	10	10	-	-	8	2
Agregat: Segura	7	7	-	1	5	1
Senan	5	5	-	-	5	-
Solivella	58	49	9	19	3	5
Vallclara	9	9	-	3	5	1
Vallfogona de Riucorb	12	11	1	-	7	4 (1)
Vilanova de Prades	7	7	-	4	3	-
Vilaverd	18	18	-	-	8	10
Vimbodí	31	30	1	9	16	6
TOTAL	527	503	24	109	319	95

(1) Nota: De moment, no se sap la sentència de les persones de:

Prenafeta 1
Les Piles 1
Santa Coloma de Queralt 1
Vallfogona de Riucorb 1

Resum:

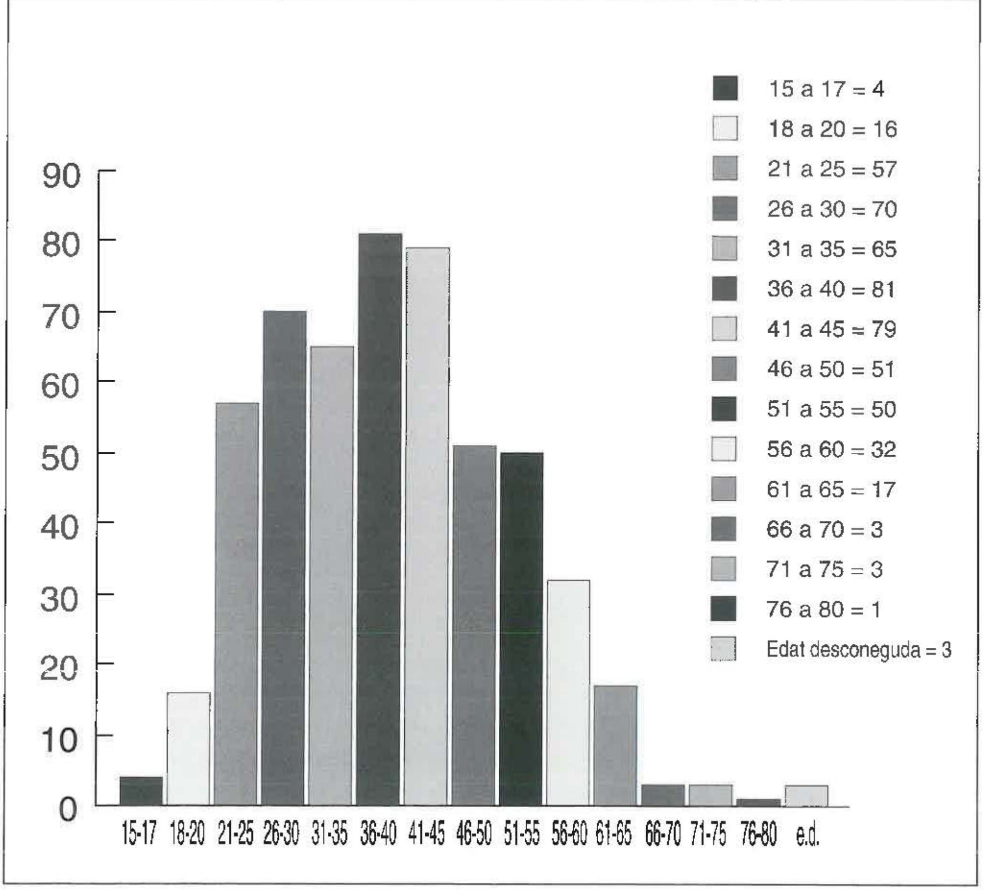
Afusellats 109
Reclusió temporal 319
Llibertat amb judici 95
Es desconeix la sentència 4
TOTAL 527

Edat d'entrada a la presó

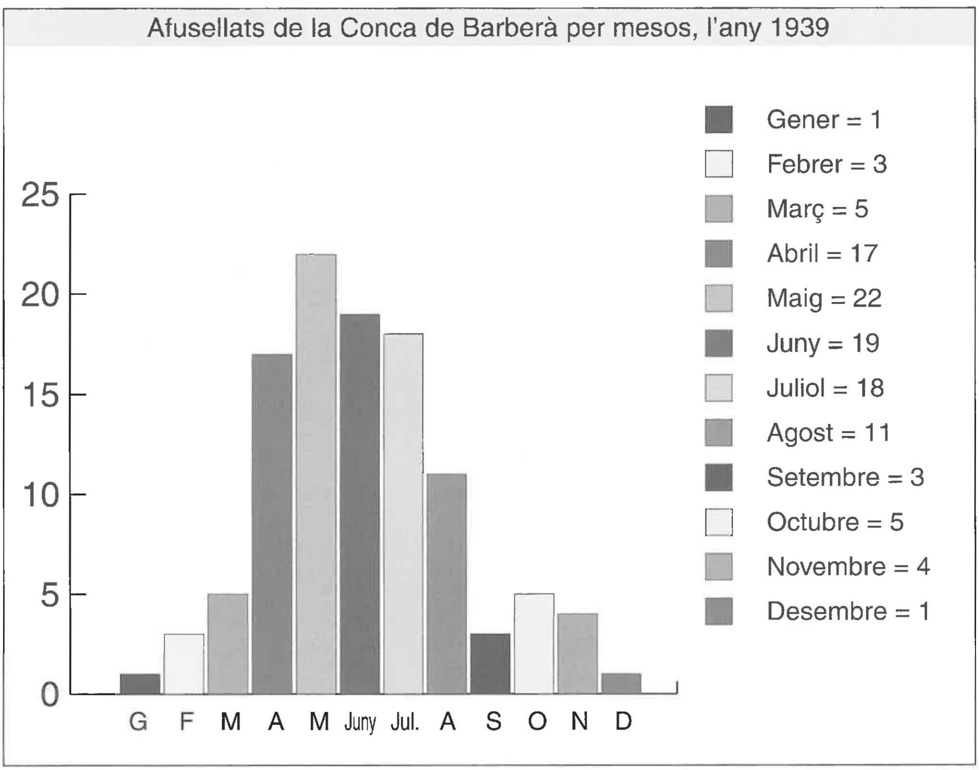
15 a 17 anys	4	51 a 55 anys	50
18 a 20 anys	16	56 a 60 anys	32
21 a 25 anys	57	61 a 65 anys	17
26 a 30 anys	70	66 a 70 anys	3
31 a 35 anys	65	71 a 75 anys	3
36 a 40 anys	81	76 a 80 anys	1
41 a 45 anys	79	TOTAL	524
46 a 50 anys	51	Nota: No se sap l'edat de 3	

Edat dels presoners de la Conca de Barberà, l'any 1939

Nombre d'afusellats per mesos (any 1939)

Gener	1
Febrer	3
Març	5
Abril	17
Maig	22
Juny	19
Juliol	18
Agost	11
Setembre	3
Octubre	5
Novembre	4
Desembre	1
TOTAL	109 [60]

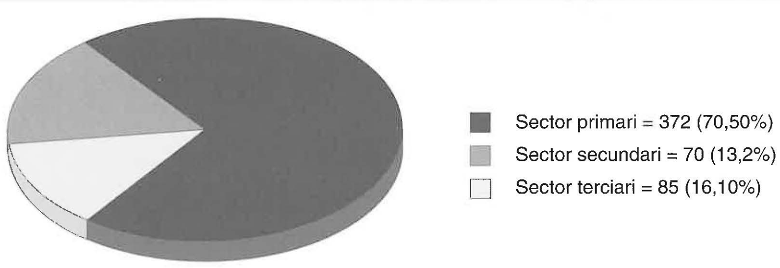
60. Íd,

Relació d'oficis dels encausats

SECTOR PRIMARI			
	esquilador	2	
	jornaler	9	
	pagès	358	
	pastor	2	
	vaquer	1	
	TOTAL:	372	70,5 %
SECTOR SECUNDARI			
	baster	1	
	boter	3	
	carreter	2	
	cisteller	2	
	contramestre-fàbrica	1	
	contractista	3	
	electricista	3	
	escorxador	1	
	espardenyer	1	
	ferrer	3	
	flequer	10	
	fuster	3	
	industrial	1	
	modista	1	
	moliner	4	
	paleta	16	
	picapedrer	3	
	pintor	3	
	rajoler	1	
	sabater	1	
	sastre	2	
	serraler	1	
	tècnic- tèxtil	2	
	teixidor	2	
	TOTAL:	70	13,2%
SECTOR TERCIARI			
	advocat	1	
	assegurances	2	

barber	11	
cambrer	2	
carnisser	1	
comerciant	5	
comptable	2	
empleat municipal	10	
empleat	2	
escrivent	1	
estanquer	1	
estudiant	2	
farmacèutic	1	
ferroviari	2	
guardabarrera	2	
guàrdia civil	1	
mestra	2	
mestressa de casa	15	
metge	3	
peó caminer	5	
propietari	1	
transportista	1	
viatjant	1	
xofer	11	
Total:	85	16,1 %

Processats de la Conca de Barberà, l'any 1939

Sector primari	372	0,5 %
Sector secundari	70	13,2%
Sector terciari	85	16,1%
TOTAL	527	

3.6 La redempció de penes pel treball i la llibertat dels encausats

Per aprofitar el potencial humà que representava la munió de persones condemnades a penes temporals, la majoria en edat de treballar, s'establí el sistema de treballar a canvi de reduir la pena. En principi, l'alleugeriment de les condemnes va consistir en:

1 dia de treball redimia 5 dies de condemna.

I més tard s'establí que: 2 dies de treball equivalien a 1 dia de llibertat.

El canvi era normal al principi, les presons estaven plenes, però, més tard, s'apaivagà la situació i les redempcions foren més estrictes.

El treball de reducció de condemna es podia fer en establiments penitenciaris i en els destacaments penals (o camps de concentració). Els reclusos condemnats a penes lleus podien treballar en règim especial, ja sigui dins del mateix establiment penitenciari (cuina, treballs de neteja...) o a fora; altres assistien a cursets de religió, alfabetització... Aquests presoners no rebien cap remuneració dineràría; en canvi, n'hi havia d'altres que treballaven per a l'Estat o per a una empresa particular i eren retribuïts. L'empresa que contractava un reclús, en teoria, li havia de pagar el mateix jornal que a les persones del carrer; però l'arbitrarietat era a l'ordre del dia.

Els diners que guanyaven aquests reclusos es distribuïen de la següent forma:

- 2 ptes. per a l'Estat, destinades a la seva manutenció.
- 2 ptes. per a la muller del reclús.
- 1 pta. per a cada fill menor de 15 anys que vivia amb la mare, i
- 1 pta. i 35 cèntims, destinats a plus de sobrealimentació pel treball que realitzava.

Els presoners temporals de la Conca de Barberà varen treballar, entre altres llocs, en la construcció de la presó actual de Tarragona, a l'actual de Lleida, al "Valle de los Caídos", als nous ministeris de Madrid...

Els que sortien de la presó sense complir el servei militar eren enviats a batallons disciplinaris, anomenats de *"Soldados Trabajadores"*, situats principalment a Andalusia, amb comandament a Algesires i a l'Àfrica, on es coordinaven des de Ceuta i Melilla.

Les tasques que els presoners varen portar a terme en els diferents llocs de l'Estat, varen consistir en: construccions, reconstruccions, treballs en esglésies, buidats de terrenys, reparació de ports...[61]

61. SOLÉ i SABATÉ, Josep M: "La repressió franquista a Catalunya (1938-1953). Catalunya sota el franquisme, Vol, Ed. 62, any 1985.

Quan una persona havia de sortir de presidi es demanava consentiment al poble d'on provenia, i mitjançant l'informe previ que donava la Junta Local de Llibertat Vigilada (composta entre altres per l'alcalde i el capellà), es concedia o no el retorn al poble. En alguns casos no podia tornar de moment i sofria desterrament per un període determinat.

L'alliberat que retornava al poble, s'havia de presentar a l'autoritat local o guàrdia civil, en un principi, cada setmana; més tard, cada mes. Fins que no obtenia la llibertat definitiva (era la pena que se li havia posat en el consell de guerra), no podia ocupar cap càrrec públic.

4. La consolidació del nou Estat

4.1 El salconduit: un mitjà de control

Mentre la repressió feia el seu curs, les persones es podien desplaçar d'un lloc a l'altre, i el salconduit era el document lliurat en un principi per l'autoritat militar, més tard, per la guàrdia civil de Montblanc i de Santa Coloma de Queralt i, posteriorment, per l'alcalde que autoritzava el portador a poder-se traslladar pel territori alliberat.

La veracitat del document es fa palesa quan, el 15 d'abril de1939, l'alcalde de Montblanc rep un ofici del comandament militar, on li adverteix que l'únic que pot estendre salconduits és ell. En aquest document, els peticionaris indicaven el domicili que havien tingut dos anys abans del *"Movimiento Nacional"*, a fi de poder comprovar la seva adhesió política. Només es podrà autoritzar per un temps màxim de 15 dies.[62] Les autoritats civils no podien expedir-ne al personal militar,[63] com tampoc als que volien anar a veure'ls en un lloc determinat; ho corrobora l'ofici rebut el 21 de maig per l'alcalde de les Piles, de part del comandament de Montblanc, que diu: *"se ha recibido información sobre... las Alcaldias y Jerarquías de F.E.T. y de las J.O.N.S. donde se extienden salvaconductos a individuos que estan internados en campos de concentración en Francia y regresan a España, y como estas Autoridades no tienen atribución a estos fines, me honro en comunicarle, para evitar que tales hechos se repitan, lo que traslado a V. para que advierte a los Alcaldes de su demarcación que no extiendan tales salvaconductos por no tener atribuciones. Lo que traslado a V.... debiendo hacer saber esta prohibición al Jefe de Falange de esa localidad"*[64].

62. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
63. BOPT, núm. 114 (any 1939).
64. ACMO. FMP. Correspondència 1.7; any 1939.

DIOS - PATRIA - FRANCO

GOBIERNO CIVIL DE LA PROVINCIA
DE TARRAGONA

Registrado al N.º 135

SALVOCONDUCTO GRATUITO

VALEDERO PARA UN SOLO VIAJE DE IDA
a favor del LOS REPATRIADOS DE FRANCIA
D. TERESA MONTAÑOLA ESTALELLA
JOSE MONTSENY BARROT Y DOS MENORES
para que sin impedimento alguno marche a
SOLIVELLA UN SOLO VIAJE DE IDA

con el fin de REPATRIADOS DE FRANCIA
INCORPORARSE A SU DOMICILIO

Hace el viaje por ferrocarril o carretera.

Suplico a las Autoridades no sujetas a mi jurisdicción le den facilidades para la realización de este viaje.

TARRAGONA 21 *de* OCTUBRE *de 1939.*
Año de la Victoria.

El GOBERNADOR CIVIL

Saludo a Franco
¡Arriba España!

NOTAS. - Este Salvoconducto es valedero para [illegible] UN SOLO VIAJE
Este documento será nulo si carece de número de registro.

Imp. F. Sugrañes.-Tarragona. Mod. S. 5.

El fet que s'enviés aquest ofici als alcaldes de la Conca de Barberà, era fruit del que es va enviar el 17 de maig, a les mateixes autoritats, on es comunicava que s'abstinguessin d'estendre'ls a persones que volien anar a França a veure els familiars, puix que al traspassar la frontera, eren detingudes i portades a camps de concentració[65]

Més endavant (juny), es va donar permís per poder-ne tramitar per un període màxim de 3 mesos i, si es volia viatjar a Madrid o Barcelona, quedaven eliminats[66]

Amb tot, quan l'alcalde n'expedeixi, solament per la província,n' haurà de donar compte cada mes al governador civil, amb la relació dels ingressos efectuats i les localitats per on s'han cursat.

Per una circular de 13 de juny, es fixen les normes per a la seva expedició.

El salconduit serà necessari:

a. Per a tota persona major de 16 anys.

b. Les autoritzacions que donin els alcaldes, seran d'un a tres mesos.

c. El preu de cadascun serà de 50 cèntims, amb un reintegrament d'una pòlissa d'1 pta. pel subsidi del procombatent.

d. Els que el vulguin fins a 6 mesos, els expedirà el governador civil.

e. Als funcionaris i als seus familiars, no els caldrà salconduit, sempre que vagin proveïts del carnet que els acrediti com a tal.

f. A l'hora de viatjar amb tren, si no exhibeixen l'autorització corresponent, no se'ls facilitarà el bitllet.

g. Quan els alcaldes hagin d'expedir-ne, hauran de demanar informes a la guàrdia civil d'on correspongui el municipi del peticionari.

De salconduits, n'hi havia de dues classes: de pagament i no pagament. Dels primers, del seu import, l'ajuntament es quedava de cadascun 10 cèntims pel dret d'expedició.

En el permís es feia constar: el número d'ordre, la data d'expedició, el nom i els cognoms de l'interessat, el lloc on es dirigia i totes les altres coses que es creia convenient.[67]

L'expedició d'aquest document era un dels pocs ingressos dels que revertien als ajuntaments.

65. ACMO. FMSO. Rg. 2610. 5; any 1939.
66. BOPT, núm. 96 (any 1939).
67. BOPT, núm. 113 (any 1939).

El 23 de setembre, l'Ajuntament de Montblanc fa la liquidació dels que ha expedit durant el mes d'agost i en surt la següent relació:

- Quantitat total recaptada per expedició de salconduits .... 846,00 ptes.
- Drets de l'ajuntament .... 189,20 ptes.
- Confecció de 2500 impresos d'un sol viatge a 8 cèntims un .... 200,00 ptes.
- Confecció de sobres, relacions de salconduits expedits setmanalment .... 150,00 ptes.
- TOTAL .... 539,20 ptes.
- Lliurat al Govern Civil .... 306,80 ptes.[68]

L'alcalde de Solivella, el 20 d'octubre de 1939, va expedir salconduits a Jaume Llobet Bestard per anar a Barcelona; l'1 de desembre del mateix any, a Maria Gabarri Castro i a Antoni Romero Rizas per viatjar per Catalunya, excepte per traslladar-se a la frontera. Amb tot, abans ja n'havia estès a Jesusa Villanueva Ardura que, des del poble, volia tornar al seu, a Olloniego (Astúries). També se n'estenen a Teresa Montañola Estalella, a Josep Montseny Barrot i a dos menors, per venir de França al poble, i se n' expedeixen el 24 d'abril a Marc Romeu i a Carme Moix, també del mateix poble, per portar un malalt a Barcelona.[69]

De la mateixa manera que els ajuntaments cobraven, l'incompliment d'enviar les relacions i liquidacions quan es requeria, comportava sancions per a l'alcalde i el secretari. És el cas de Senan, on se'ls imposa a cadascú una sanció de 50 ptes. per no enviar la liquidació dins del termini reglamentari;[70] a l'alcalde i al secretari de Conesa, pel mateix import, per no enviar la liquidació dels mesos d'agost i setembre.[71]

També s'imposaven multes als que viatjaven sense el document corresponent, com és el cas de Maria Armengol Español de Solivella, per un import de 50 ptes. el 6 de juliol, i a Josep Iglésies Juncosa de Blancafort, de 30 ptes. el 7 de desembre.[72]

4.2 El retorn dels exiliats

S'anomena exiliat aquell ésser humà que forçosament o voluntàriament és allunyat d'un Estat, especialment per motius polítics. La possibilitat de tornar al país és aleatòria, ja que depèn del canvi de situació política.

68. ACMO. FMM. Rg. 936.1; any 1939.
69. ACMO. FMSO. Rg.2610.6.
70. ACMO. FMSE. Correspondència II.
71. ACMO. FMC. Rg. provis. 1,7: any 1939.
72. ACMO. FMSO. Rg. 2610.

Davant d'aquest punt de vista, es poden considerar dues classes d'exiliats: els que foren portats a camps de concentració i els que fugiren a l'estranger.

a) Camps de concentració

Els camps de concentració eren centres d'internament on varen ser confinades persones per motius de seguretat militar o política, o com a forma de càstig. Molts individus allí empresonats, ho foren sense tenir en compte si tenien o no culpabilitat.

Seria llarg d'anomenar els camps de concentració o batallons de treballadors on foren portades les persones de la Conca. A títol de curiositat n'anomenaré uns quants:

A la Península: Miranda de Ebro i Aranda del Duero (Burgos)
Aranjuez (Madrid)
Cervera (La Segarra)
Sant Roque i Tarifa (Cadis)
Deusto i Orduña (Bilbao)
Belchite i St. Juan de Mozarrifar (Saragossa) [73]

Fora de la Península: Afernun (Tetuan)
Ceuta
Zeluan (Melilla) [74]

Foren moltes les persones que passaren per camps de concentració l'any 1939, i que tornaren a casa el mateix any. Sabem de:

Barberà de la Conca .... 7 [75]
Blancafort .... 34 [76]
Sarral .... 12 [77]
Solivella .... 32 [78]

Per poder tornar a casa, eren necessaris uns "avals" del *"Jefe de Falange"* i de l'autoritat local. Gairebé tots aquests avals es referien a l'actuació que havien tingut abans i durant el GMN.

73. La repressió franquista a la Conca...
74. Íd,
75. AMB. Rg. 28, 29 i 270.
76. ACMO. FMB. B-44; any 1939.
77. AMSA. Rg. 528.
78. ACMO. FMSO. Rg. 39.

b) La fugida a l'estranger

Durant la guerra civil, moltes persones marxaren a Mèxic, Argentina ... i la gran majoria a França. De les moltes que varen escapolir-se a França, la gran majoria tornaren, però altres s'hi varen instal·lar.

Si la fugida fou fàcil, la tornada va ser més difícil; els entrebancs que posaren els dos governs varen engrandir, en un principi, les diferències. Tenim el cas curiós del repatriament de 300 nens que les autoritats espanyoles varen reclamar, confiant-ho a l'Auxilio Social, i que els francesos varen refusar, adduint que eren ells els encarregats de portar-lo a terme.[79]

Les persones que hi tenien familiars exiliats, anaven a veure els alcaldes, perquè els informessin de la seva situació, ja que fer-los salconduits -com he dit abans- comportava anar a França i ser portats a camps de concentració. Fou aleshores quan, des dels ajuntaments, reclamaren al Ministeri de Governació que s'interessés pels proscrits. L'Ajuntament de Montblanc rep, el 17 de juny, un ofici de la Creu Roja d'Irun on es notifica que els familiars dels refugiats que es troben als departaments dels Pirineus Orientals, Aude i Herault, hauran de dirigir les peticions al Baró d'Esponellà, delegat de la Creu Roja a Barcelona; els qui no es troben en aquests departaments, s'hauran de dirigir a la Creu Roja d'Irun. Tant als uns com als altres, per poder fer una reclamació de repatriació, era necessari que els avalessin dues persones, garantint que el reclamat era persona addicta al GMN.[80]

Encara que els expatriats anaven retornant, al principi ho feren en "comptagotes". Un document original especifica el nombre de persones que podien tornar cada dia. *(doc. núm. 4).*

Igual que els dels camps de concentració, els individus que volien retornar necessitaven bons informes de les autoritats locals. A cada poble hi havia el *"Jefe de Falange"* que junt amb l'alcalde era l' encarregat d'emetre la garantia per poder tornar. L'Ajuntament de Blancafort rep pressions de gent del poble que té familiars a França, i reclama a l'ambaixador de França a Sant Sebastià per les següents persones: Ramiro Llort Civit, Josep Martí Alegret (el seu germà Joaquim s'havia mort amb ell), Josep Iglésies, Ramon Civit Oliveras, Josep Iborra Bergadà i els germans Antoni, Lluís i Josep Barril Poblet, com també el de Joan Barril Cantó i el de Pau Llurba Masalles.[81]

El poble de Montblanc, per mitjà del *"Delegado de Información e Investigación"*, Magí Iborra Vilalta, fa entre els mesos de maig i juny de 1939, 35 notificacions

79. DET. 2.2.1939.
80. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
81. ACMO. FMB. B-44; any 1939.

AMBASSADE DE FRANCE
EN ESPAGNE

San Sebastian,9 de Mayo de 1939

Excmo.Señor ALCALDE
de BLANCAFORT

Excmo.Señor:

En mi poder sus atentos escritos fechados 1 y 3 de los corrientes rogandome gestione la repatriacion de Juan BARRIL CANTO, que se halla en el campo de concentracion de Pigué, letra H.nº134,barraca Bram."Audi", y de Pablo LLURBA MASALLES evacuado del hospital de Ripoll a Francia, tengo el honor de manifestarle que he transmitido su ruego a las administraciones francesas competentes deseando puedan complacerle lo más rapidamente posible.

Sin embargo me permito indicarle que el regreso a España de las personas por las que V. se interesa no depende de la voluntad de las autoridades francesas, pero del Gobierno español a quien no le ha parecido posible hasta ahora admitir mas de 300 refugiados civiles y 100 milicianos al dia aunque,en varias ocasiones,esta Embajada haya intervenido en el sentido de aumentar el numero de repatriaciones.

Me es grato aprovechar esta ocasion para reiterarle el testimonio de mi consideracion distinguida.

(doc. núm. 4)

("avals"), i el *"Jefe Local de FET-JONS"*, Francesc Masip Rovira (notari de Montblanc), entre els mesos de juliol i setembre del mateix any, n'adreça 8. En totes aquestes notificacions hi consta l'actitud envers el GMN, l'afiliació política, la conducta observada i les idees polítiques.[82]

A la vegada, des de França, els exiliats amb data 13 maig de 1939, demanen notícies de la seva família. Aquest és el cas d'Antoni Castro de Solivella, que sol·licita a l'alcalde que l'informi sobre els seus familiars, ja que fa sis mesos que no en sap res. Ell és al camp de concentració d'Herault (83). El mateix fa María Congrías Pérez, resident al camp de concentració de Barcarès, que per mediació de la Creu Roja Internacional demana notícies dels seus familiars de Montblanc en la persona de Teresa Cartañà Sans, que viu a la plaça Major, núm. 1.[84]

Les dificultats que varen passar els exiliats esborronen la pell; solament la fugida per uns ideals, pot comportar tants i tants sacrificis.

Amb tot a finals de 1939, havien tornat a Espanya unes 300.000 persones; a Catalunya moltes, i a la Conca quasi totes. Cada poble encara es recorda dels que retornaren i dels que s'hi varen quedar. El mòbil de retornar no fou altre que els francesos estaven embarcats en altres afers bèl·lics, i no convenia tenir un nombre elevat de presoners.

4.3 Les depuracions i els informes

4.3.1. Depuracions

Tot funcionari, civil o militar, quan entrava a la zona franquista, era sotmès a un procés de depuració.

Aconseguida la pau interior per la por, és aleshores quan es posa en marxa la maquinària franquista amb les depuracions dels funcionaris públics, començant pels de l'administració local i tot seguit pels mestres i metges.

Les depuracions es varen iniciar el 1939 i finiren l'any següent amb la reposició o separació del lloc o càrrec. La Llei de 9 de febrer de 1939 fixava les normes per les purgues dels funcionaris: unes per confirmar-los en els llocs de treball, els adherits al GMN, i les altres per separar-los, els que no sentien cap simpatia pel règim establert. Com va dir José María Pemán, president de Cultura i Ensenyament *"el que hoy se persigue no es sólo punitivo, si no también preventivo"*.[85]

82. ACMO. FMM. Rg. 1.596. 3. 1. any 1939.83. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 5. any 1939.
84. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
85. BOE, núm. 44, any 1939.

Els jutjats depuratius es varen constituir el mes de març de 1939, amb jutges instructors, un per cada sector del funcionariat. El president de cada sector nomenava un gestor que, en qualitat d'instructor, revisava l'expedient de cada funcionari.

El sumari, on cada agent responia a una sèrie de preguntes, era completat per l'informe de la guàrdia civil i pel *"Jefe de Falange"* local. Si s'hi trobava culpabilitat, l'afectat responia amb un escrit de descàrrec. A la fi, era el jutge qui proposava la readmissió o la sanció. Aquesta sanció podia ser: trasllat forçós; suspensió del càrrec i sou per un període determinat; desterrament o la separació definitiva del servei. Les depuracions es varen realitzar amb criteris arbitraris.

a) Administració local

La revisió dels expedients dels funcionaris de l'administració local anava lenta, i això va fer exasperar les autoritats provincials. El 19 d'octubre de 1939, el Ministeri de Governació envia una circular a tots els ajuntaments perquè accelerin la tramitació, en els següents termes:

"Ha sido y es deseo del Gobierno que los expedientes de depuración político-social de los funcionarios de Administración Local sean llevados...con prontitud ... y dentro de normas flexibles que permitan reintegrarse rápidamente a sus puestos... los que se lo merecen...cuidando al mismo tiempo de imponer sanciones adecuadas ... a los que justamente se hubieran hecho acreedores a las mismas".[86]

Sabem els pobles de la Conca, on s'obriren expedients a funcionaris municipals:

CONESA
Bergadà Coma, Francesc
Duch Contijoch, Lluís[87]
Solé Miret, Roc

L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ
Ayuso Giménez, Victorià
Batet Parés, Agustí
Callau Sala, Josep
Marcos Fidel, Vicenç
Martí Termes, Josep
Palau Casanovas, Josep
Roca Gili, Agustí
Torres Escoté, Jaume[88]
Vericat Bel, Manel

FORÈS
Puig Fabregat, Francesc[89]

MONTBLANC
Alsina Alandó, Josep
Bergadà Abellà, Sebastià
Bové Folch, Josep
Bové Pérez, Antoni
Cabeza Bargalló, Antoni

86. BOPT, núm. 223 (any 1939).
87. ACMO. FMC. Rg. Conesa. 2.
88. AME. Rg. 461.
89. AMF. Rg. 470.

Cartañà Sanahuja, Josep
Casas Montalà, Francesc
Dalmau Sabaté, Joan
Iborra Miret, Joan
José Palau, Daniel
Maseras Bertran, Josep
Moncusí Farré, Ramon
Roselló Farriol, Francesc
Sanahuja Boada, Francesc
Torné Querol, Bonaventura
Vives Poblet, Lluís
Vives Roselló, Maties(90)
Montbrió de la Marca
Sabaté Jové, Isidre
Vila Ninot, Benvingut(91)

SANTA COLOMA DE QUERALT
Gassó Llorens, Josep(92)

SARRAL
Andreu Padreny, Adolf
Badia Sendra, Raimunda
Barrot Roca, Josep Maria
Montseny Farré, Josep Maria
Padreny Roca, Antoni
Queralt Rodríguez, Joan
Rosanes Vinadé, Ramon(93)

SOLIVELLA
Estivill Expósito, Benvingut(94)

Va actuar de secretari el mestre depurat:

Josep Duart Palomar.
Vallfogona de Riucorb-
Bergadà Ramon, Jaume
Bonastre Amill, Josep(95)

Molts pobles feien el "ronso" per portar a terme els expedients de depuració; el governador civil comunica a l'alcalde, en aquest cas de Solivella, que no busqui subterfugis i que els presenti dins del termini assenyalat, junt amb els informes de la guàrdia civil i de FET-JONS.(96)

b) <u>Mestres</u>

La depuració més severa va ser a l'ensenyament i, en particular, als mestres d'escoles públiques. Quedaren suspesos provisionalment de les escoles tots els ensenyants de Catalunya.

Els que volgueren reingressar varen haver de presentar una instància dirigida al president de la Comissió Depuradora Provincial, detallant la forma i data d'ingrés en l'escalafó, el càrrec que havien desenvolupat, l'agrupació sindical i el partit polític al qual havien pertangut durant els darrers sis anys i l'actuació concreta des del moment en què es va produir el "Movimiento Nacional".

90. ACMO. FMM. Rg. 45. 1.1. any 1939.
91. AMSA. Rg. 206.
92. AMSA, any 1939.
93. AMSA, Rg. 545.
94. ACMO. FMSO. Rg. 39.
95. ACMO. FMVALLF. Rg. provisional. 6. any 1939.
96. ACMO. FMSO. Rg. 2.610. 6; any 1939.

Aquell/a mestre/a que ,servint en zona alliberada, no hagués presentat la sol·licitud de reingrés provisional en el termini de quinze dies, quedava separat/da del servei.[97]

El 10 de març, la premsa informava que més de 1.000 mestres de Catalunya no havien demanat el reingrés.

La depuració vers l'ensenyament va ser ignominiosa ja que, a l'abril de 1939, la Comissió Depuradora Provincial va enviar una circular als ajuntaments, demanant informació dels mestres mitjançant un qüestionari, que també fou enviat al rector i al veí de major solvència moral de cada poble.

Sabem d'alguns mestres de la Conca que són cridats a Tarragona per recollir els plecs de càrrecs de què se'ls incriminava, encara que els expedients no varen tenir la resolució definitiva fins a l'any 1940.

Burguera Ribes, Pasqual	mestre de Barberà de la Conca
Carreras Bartolomé, Just	mestre de Solivella
Ciurana Boqueras, Josep	mestre de Montblanc
Fuster Juan, Àngel	mestre de Vallverd
Gil Martínez, Francesca	mestra de la Guàrdia dels Prats (Montblanc)
Matarredona Alegre, Alfred	mestre de Conesa
Llavería Cabré, Maria	mestra de Barberà de la Conca
Pere Llort, Joan	mestre de Vilanova de Prades
Ribot Font, Maria Rosa	mestra de Blancafort
Roigé Vilà, Josep	mestre de Santa Coloma de Queralt
Rosanes Rosselló, Ramona	mestra de Solivella
San Pedro Aymat, Pablo de	mestre de Sarral
Sanz Echevarria, Amàlia	mestra de Sarral
Sorribes, Maria Manuela	mestra de Vimbodí
Vidal Martí, María	mestra d'Aguiló (Sta. Coloma de Queralt)
Villaespinosa Pàmies, Rosa	mestra de Lilla (Montblanc)[98]

Com a conseqüència d'aquesta depuració, alguns mestres foren apartats, i aquest fet condicionà l'obertura d'escoles privades, com per exemple una de Montblanc

97. BOPT, núm. 10 (any 1939).
98. BOPT, num, 148, 227, 267; any 1939.
99. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.

que la inspectora de zona, Carme Elorrieta, va fer clausurar per ser, segons ella, clandestina.[99]

Alguna escola de la Conca, fins que no va ser coberta en interinitat o en propietat, va quedar sense mestre/a; tal és el cas de la de Pinatell, que la regentà durant un temps el capellà, d'acord amb una ordre que l'autoritzava de forma provisional.[100]

A nivell provincial, en l'aspecte cultural, va passar a propietat estatal, el Museu Arqueològic de Tarragona i la Necròpolis Paleocristiana. Els empleats varen continuar en qualitat d'interins, sense perjudici que per la seva ideologia es procedís a la depuració corresponent.[101]

C) Metges

Els metges municipals també foren depurats. Alguns reingressaren com Josep Rull Huch, metge de Montblanc, i el de Solivella, Miquel Sànchez Serra; en canvi, el de l'Espluga de Francolí, Joaquim Bosqué Llovet, fou processat i separat del servei. Va anar a viure a Tarragona i exercia de metge de puericultura i medicina general.[102]

Quant als farmacèutics, tampoc els varen descuidar: és el cas del de Montblanc, Pere Curto Tacias, de qui demanaren informes.[103]

4.3.2. Informes

Els informes sobre els veïns, demanats a les autoritats locals, van ser una conseqüència de la depuració. Els informes que emetien les autoritats de la població estigueren moltes vegades basats en odis personals, i mancats de qualsevol transparència, ja que els denunciants eren secrets, la qual cosa provocava una gran indefensió. En aquest ambient, la manipulació del passat fou una constant, amb la finalitat de perseguir. L'alcalde tenia l'obligació d'enviar la notificació de tots els que varen tenir càrrecs i haguessin estat alcaldes, regidors, jutges municipals, interventors electorals de partits declarats fora de la llei i, en general, sobre qualsevol veí que *"haya podido incurrir en las sanciones" que tipificava la llei de "Responsabilidades Políticas".*[104]

Dels llocs més impensats es demanaven referències de persones del poble, igualment sobre les que estaven en camps de concentració. Durant aquest any 1939, són nombrosos els que es requereixen. Sabem dels de:

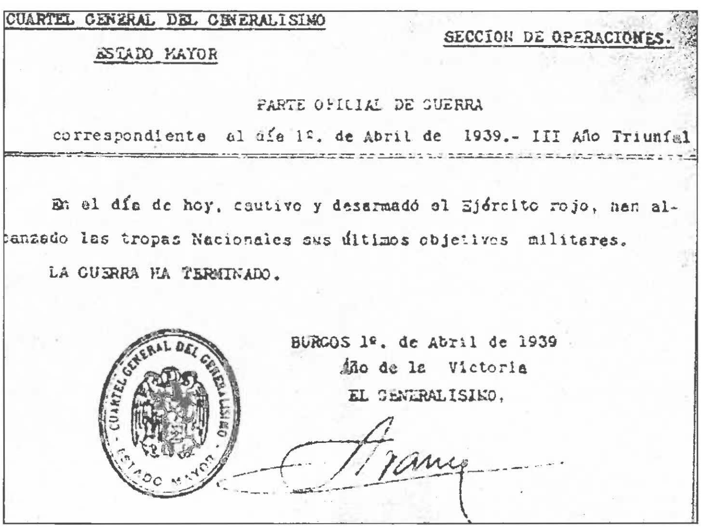
100. Aranzadi, núm. 794 (any 1939).
101. Íd, núm. 103 (any 1939).
102. La repressió franquista a la Conca....
103. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
104. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.

Barberà de la Conca 1
Blancafort 3
Conesa 9
Forès 2
Llorac 3
Montblanc 28
La Guàrdia dels Prats 3
Lilla 2
Prenafeta 1
Montbrió de la Marca 2
Les Piles 10
Pira 12
Rocafort de Queralt 1
Santa Coloma de Queralt 18
Santa Perpètua 1
Sarral 30
Savallà del Comtat 7
Solivella 19
Vallfogona de Riucorb 1
Vilaverd 17
(inclosos els empleats de “Ferrocarriles del Norte”).[105]

Nota: S’han tret dels diversos expedients dels pobles citats.

4.4 La festa de la Victòria

L’1 d’abril des de Burgos, on Franco havia instal·lat el seu quarter general, es dóna el darrer “parte” oficial de guerra: *“Cautivo y desarmado el ejército rojo, han alcanzado las tropas nacionales sus últimos objetivos militares. LA GUERRA HA TERMINADO”*

CUARTEL GENERAL DEL GENERALISIMO
ESTADO MAYOR
SECCION DE OPERACIONES.

PARTE OFICIAL DE GUERRA
correspondiente al día 1º. de Abril de 1939.- III Año Triunfal

En el día de hoy, cautivo y desarmado el Ejército rojo, han alcanzado las tropas Nacionales sus últimos objetivos militares.
LA GUERRA HA TERMINADO.

BURGOS 1º. de Abril de 1939
Año de la Victoria
EL GENERALISIMO,

CUARTEL GENERAL DEL GENERALISIMO - ESTADO MAYOR

105. ACMO. FMV. Rg. 2.252, 2.3.

Una ordre de 12 de maig, especifica com s'ha de preparar la gran *"Fiesta de la Victoria"* pel dia 19 del mateix mes i s'ordena a tots els ensenyants que ensinistrin els alumnes *"durante los dias 15, 16 y 17 de los corrientes"*, a base de conferències *"como preparación para los escolares, y para el público en general"*.(106)

No cal dir que durant aquest dia, 19 de maig, totes les ciutats i pobles varen posar *"colgaduras en los balcones"*; els afiliats a la Falange es varen passejar pels carrers, escoltant el discurs pronunciat per Franco des de Madrid. Algunes frases extretes d'aquest discurs ens evidencien com serà el nou govern al llarg del seu mandat.

"La victoria se malograría si no continuásemos con la tensión y la inquietud de los días heroicos, si dejásemos en libertad a los eternos desidentes, a los rencorosos, a los egoístas, a los defensores de una economía liberal que facilitaba la explotación de los débiles por los mejor dotados", més endavant afegeix *"Haremos una España para todos; vengan a nuestro campo los que arrepentidos de corazón quieran colaborar a su grandeza; pero si ayer pecaron, no esperen les demos el espaldarazo mientras no se hayan redimido con sus obras"*.(107) El final de la guerra fou la victòria per a uns i el despreci per als altres.

Aquestes darreres paraules varen pesar a la Conca, ja que per tot l'any 1939, foren afusellades 109 persones i sofriren penes temporals, 319.

El dia 18 de juliol és declarat inhàbil a tots els efectes i va servir per commemorar la jornada en què les tropes *"nacionales"* es varen sublevar contra el govern republicà. Fou considerat com *"Fiesta de exaltación del Trabajo"*, en record dels principis programàtics del *"Fuero del Trabajo"*, promulgat el 9 de març de 1938.

Els municipis de la Conca varen celebrar actes per commemorar el "Día de la Victoria" i a la vegada retre homenatge "a los Caídos".

A Santa Coloma de Queralt, el dia 10 de maig, avançant-se als esdeveniments, portaren a terme un acte en honor dels *"Caidos por Dios y por España"*; on pronuncià un fervorós *"Saludo a la Bandera"* la senyoreta Maria Mundi.(108); a Solivella, amb data 19 de juliol, l'alcaldia envia el telegrama redactat en els següents termes: *"Celebrada Fiesta Exaltación Trabajo misa por la mañana solemne procesión religiosa tarde vecindario gran entusiasmo guardó fiesta. !Arriba España¡"*; a Sarral, el 23 del mateix mes, varen portar les despulles dels assassinats pels *"rojos"*. En aquest acte va assistir el *"Jefe"* Provincial de Propaganda. Va haver-hi representacions de: Blancafort, Solivella, Pira, Montblanc, Barberà, Conesa, Passanant, Belltall, Vallverd, Rocafort de Queralt, Cabra i Santes Creus.(109)

106. Aranzadi, núm. 569 (any 1939).
107. TUÑÓN de LARA, Manuel - Historia de España, V. XII, Edit. Labor S.A. Barcelona. 1985.
108. DET, 12.5.1939.
109. Íd. núm. 81, any 1939.

En el mateix Sarral, el dia 30 del mateix mes, es va celebrar una concentració falangista i hi van assistir el *"Jefe Provincial del Movimiento, camarada Fontana, el de Propaganda, Jesús Tejero, y el Gobernador Civil: Torres Bestard"*. Josep Maria Fontana va demanar als assistents *"...apoyo y confianza. Que tengáis fe en nosotros que daremos realidad a nuestra obra. Con nuestros Sindicatos daremos cima a la empresa por la que ha luchado el Caudillo..."* .(110)

Montblanc també pujà al carro de les manifestacions de la victòria. Per la Festa Major, els dies 7, 8, 9, 10 i 11 de setembre van baixar al poble la Mare de Déu de la Serra com a cosa excepcional (només es treu cada 25 anys) i ho celebraren amb gran solemnitat. Van assistir-hi el *"Jefe Provincial del Movimiento"*; el secretari provincial, *"camarada Oliva"*; l'inspector comarcal de Montblanc, *"camarada Olivé"*; i el coronel d'artilleria de *"Flechas Negras"*, Ramon López Sigardo.

Hi hagué una missa al santuari de la Serra. A la sortida, parlament a la plaça a càrrec del secretari provincial de Propaganda, *"camarada Serra"* i de l'alcalde Jaume Viñas. L'acte es va cloure amb la interpretació de l'himne nacional i del *"Movimiento"*. Acte seguit es va inaugurar el menjador de l'*"Auxilio Social"* a càrrec del *"camarada Lerma"*. Hi va assistir l'alcalde de Tarragona, Sr. Macian.

Aquell dia, des del balcó de l'ajuntament, el *"camarada"* Fontana es va adreçar al poble, dient, entre altres coses, les següents paraules:

"Hay que extirpar la lucha de clases e impregnar la vida de un amplio sentido de justicia social... Estas fiestas de alegria son obra de la España de Franco... Todos debemos estar unidos a las órdenes del Caudillo y luchar por la idea santa de Dios, Patria, Franco".(111)

El dia 10, es va retre homenatge als caiguts a la plaça de Catalunya.(112)

Mesos abans, a l'Espluga de Francolí, el 27 d'abril, s'havia celebrat *"el día de los Caídos"*. El religiós paül, Pare Morgades, va glossar el significat d'aquell acte. Al mateix poble, el 18 de maig, es va celebrar el *"Día de la Victoria"*, amenitzat per la banda de música dirigida per Frederic Torruella. (113)

Barberà, per la festa del Roser, el 20 de maig, també es va sumar als actes commemoratius amb una predicació a l'església a càrrec del plebà de Montblanc, Mn. Lluís Robinat. A continuació, a la *"plaza del Generalísimo"*, hi hagué la interpretació d'himnes del *"Movimiento"* (114). El mateix es va fer al llogaret de Pontils, on hi va participar Àngel Marques. (115)

110. Íd. núm. 85, any 1939.
111. Íd. 10.9.1939.
112. Íd. 12.9.1939.
113. Íd. núm. 105, any 1939.
114. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
115. DET, núm. 88, any 1939.

On va ser sonada la concentració fou a Omells de na Gaia (l'Urgell), el mes de maig (en aquesta població va haver-hi un camp de concentració). Hi assistiren unes 6.000 persones, amb representants de: Barberà, Blancafort, l'Espluga de Francolí, Pira, Montblanc, Senan i Solivella, entre altres. En l'acte cívic, s'adreçaren als assistents: Josep Maria Calvet i Vidal, alcalde i mestre del mateix Omells de na Gaia; el jove *"camisa vieja"* de l'Espluga de Francolí, Francesc Carulla i Riba; el Dr. Aleu de Tarragona; el capellà de Maldà; el jove J. Argemí, expresoner del camp de concentració del mateix poble; el "flecha" de Llorenç de Vallbona, Català, i el jutge de Cervera.(116)

L'11 de juny les autoritats d'Alcover convidaren l'alcalde i *"Jefe"* Local de FET-JONS de Montblanc a assistir a la reposició de la Mare de Déu del Remei.(117) La Junta Gestora de Solivella convida Cèsar Montseny Cantó, delegat local de FET-JONS de Montblanc, als actes del dia 24 de juliol amb motiu de la commemoració de *"los Héroes Locales caídos por Dios y por la Patria"*.(118) L'alcalde de la Vila Ducal rep la invitació de l'Ajuntament del Pla de Cabra per assistir, el dia 11 del mateix mes, al trasllat de les restes dels *"mártires que sucumbieron bajo el plomo asesino de las hordas marxistas derramando su sangre por la salvación de España"*.(119)

Els altres pobles de la Conca celebraren actes commemoratius i donaren la benvinguda al nou Govern.

4.5 El restabliment d'un nou Estat

El *"Caudillo"*, com a individu d'excepció, fou l'únic capaç de dirigir la nació fins a l'assoliment del seu destí històric. El nou Estat va voler restaurar: l'ordre social, la unitat de Espanya, el protagonisme i el respecte a l'església catòlica.

Amb l'expressió "nou Estat" s'afirmava la voluntat política, i es volia que la vida del país s'adaptés a tots els nivells, i a les normes imposades per l'aparell estatal, el qual va intentar regular fins i tot els àmbits privats, les normes imposades pel nou règim, rebutjant tant el liberalisme com el marxisme, com qualsevol idea emancipadora, derivada de la Il·lustració.

Al llarg de la guerra s'havia produït un procés de concentració en la persona de Franco, ja que des de l'1 d'octubre de 1936, era cap de Govern i cap de l'Estat, a més de "Generalísimo" dels exèrcits. L'abril de 1937, era cap nacional del partit únic de FET-JONS.

116. Íd. núm. 109, any 1939.
117. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
118. Íd.
119. Íd.

Des de gener de 1938, proclamat *"Caudillo de España por la gracia de Dios"*, lligà expressament el càrrec de cap de Govern al de cap de l'Estat. L'aprovació d'una llei l'agost de 1939, li atorgava la potestat de *"dictar normas jurídicas de carácter general"*, i sense la deliberació del consell de ministres. El poder de Franco era il·limitat, per poder fer i desfer al seu gust.

Si l'objectiu era crear un nou estat, era necessari que existís una organització per dirigir l'aparell estatal. Aquesta organització fou FET-JONS, creada l'abril de 1937. Es definia com una estructura intermèdia entre la societat i l'Estat; la seva missió era comunicar a l'Estat *"el aliento del pueblo y de llevar a éste el pensamiento de aquél a través de las virtudes político-morales, de servicio, jerarquía y hermandad".*(120)

El corresponsal del DET escrivia el 22 de març de 1939 que, a Montblanc i a la zona que comprèn la Conca de Barberà, existeix un gran entusiasme davant la creació de FET-JONS. Dies abans, el dia 12, en el Teatre Principal de Montblanc, es va celebrar un acte d'afirmació Nacional Sindicalista.(121) També notifica que en tots els pobles de la Conca, comencen a funcionar les *"Delegaciones Locales del Movimiento".*

El partit únic fou la unificació de les forces polítiques que havien donat suport al cop d'estat. Aquesta organització va adoptar la doctrina de *"Falange y de las JONS".* En els 26 punts, es troben els elements del nacionalisme espanyolista radical amb vocació imperial. El model d'estat que proposava, adoptava les institucions del feixisme, sobretot italià.(122) L'organització FET-JONS, es va constituir en guàrdia permanent per tornar a *"España el sentido profundo de una indiscutible unidad de destino y la fe resuelta en su misión católica e imperial".*(123) El partit va complir les funcions d'articular la ideologia del règim, nodrir l'aparell institucional i dirigir el partit, amb les organitzacions de masses que havien d'enquadrar i controlar tota la societat, fonamentalment: *"la Organización Sindical Española (OSE), la Organización Juvenil Española (OJE) y la Sección Femenina".*

La *"Organización Sindical Española"* fou una organització que es va articular entorn de les *"Leyes Fundamentales"*, la primera de les quals, va ser el *"Fuero del Trabajo"*, aprovada l'any 1938, i que es va inspirar en la "Carta di Livoro" italiana, definint-la el govern franquista com a nacional-sindicalista.

La *"Organización Juvenil Española"* volia ser l'obra predilecta del règim, d'on sortirien -a pesar de fracassar en els seus objectius- la major part dels quadres que sostindrien l'aparell del *"Movimiento"* als diferents nivells. La finalitat era que

120. BOPT, núm. 81 (any 1939).
121. DET, núm. 54, any 1939.
122. Comunicació Jornades: La fi de la guerra...
123. Íd.

fos una preparació per a intervenir a la comunitat el dia de demà, i assegurar la perseverança del règim. A la província de Tarragona, per a aquesta finalitat, es creà una escola de formació, anomenada *"Mandos Hermanos Bushell"* a Salou.(124) L'organització era formada per: *"flehas"*, *"cadetes"* i *"Jefes de Centuria"*.

La *"Sección Femenina"* que depenia de FET-JONS i propugnava la formació de la dona, sublimant les seves funcions de mare i esposa. Les funcions que se li varen assignar, foren:

a. L'*"Auxilio Social"*, amb la vigilància i cura dels menjadors infantils i guarderies.

b. Els cursets de formació en l'àmbit rural, per millorar el nivell cultural de la dona.

c. Els Serveis Socials, ja sigui postulant o, si més no, ajudant els hospitals.(125)

Per als nois es varen crear els campaments de l'*"Organización Juvenil Española"*, i per a les noies els de l'*"Organización Juvenil Femenina"*, per a substituir *"las antiguas colonias escolares en que los niños y niñas iban tan solo a veranear, a cuidar su cuerpo, dejando abandonado completamente el cultivo del espíritu"*.(126)

El *"Diario Español"* de Tarragona era l'únic periòdic que arribava a la Conca de Barberà. A més d'informar era el portaveu de la doctrina del *"Movimiento"*.

Són cèlebres les consignes que va divulgar els dies 15, 16 i 17 de febrer de 1939.

Dia 15- *"Creemos en la suprema realidad de España. Fortalecerla, elevarla y engrandecerla es la apremiante tarea colectiva de todos los españoles"*.

Dia 16- *"España es una unidad de destino en lo universal. Toda conspiración contra esa unidad es repulsiva. Todo separatismo es un crimen que no perdonaremos"*.

Dia 17- *"Tenemos voluntad de Imperio. Afirmamos que la plenitud histórica de España es el Imperio"*.

Les organitzacions de masses que el règim creà foren bàsiques per intentar adoctrinar el conjunt de la població.

Els actes de manifestació patriòtica eren corrents a cada poble; en qualsevol festa, sortien uniformats grans i petits amb la camisa blava i la boina vermella.(127)

Les manifestacions multitudinàries foren patents: tal és el cas de la vinguda del ministre de Relacions Exteriors d'Itàlia, Comte Ciano, quan l' *"Organización Juvenil Española"* (secció masculina i femenina), compareixen a Tarragona des dels diversos pobles de la Conca.

124. DET, 19.2.1939.
125. Íd. 11.2.1939.
126. Íd. núm. 148 (any 1939).
127. BOPT, núm. 5 (any 1939).

En un altre aspecte, d'intencions periodístiques d'afiliació n'anaven plenes les pàgines del *"Diario Español"*; la del 24 de gener de 1939, deia: *¿No has inscrito a tus hijos a la Organización Juvenil? Hazlo inmediatamente en la Jefatura de FET y de las JONS. Con este acto realizas una gran labor en servicio de España"*, o l'altra de l'endemà: *"Más de un millón de niños y niñas lucen en sus pechos el emblema del yugo y de las flechas. La España de Franco les sonríe y les mira como su más preciado tesoro. La Organización Juvenil es el puerto de los que ambicionan una Patria fuerte y unida"*.

El règim franquista, amb aquesta finalitat, intentava instaurar un nou estament polític que tingués com a objectiu assegurar un ordre social jerarquitzat i disciplinat, vers l'enfortiment i grandesa nacional sota el lema d' "España, Una, Grande y Libre". Com que aquest era l'objectiu fonamental, les aliances i les coincidències entre els diversos sectors conservadors de la societat espanyola foren molt grans.

4.6 El reconeixement internacional

Atès el caire que varen prendre les actuacions de les forces franquistes al llarg del conflicte, algunes nacions varen reconèixer el nou Estat. L'any 1936, ho feren Guatemala, el Salvador, Itàlia, Alemanya, Albània i Nicaragua; el 1937, la Santa Seu, el Japó i Hongria i, el 1939, Txecoslovàquia, Irlanda, Suïssa, Uruguai, Polònia, Perú, Turquia, Bolívia, Veneçuela, Argentina, Gran Bretanya i França.

Aquest reconeixement, va donar força al nou Estat per tirar endavant l'objectiu que s'havia proposat: aniquilar els vestigis republicans i enfortir els principis dictatorials.

L'endemà de l'acabament del conflicte, el papa Pius XII, envia un telegrama felicitant el general Franco per la total alliberació de l'Espanya catòlica.[128] A l'ensems, Franco envia un telegrama al Führer, donant-li les gràcies per la seva aportació a la victòria final.[129]

4.7 Les prebendes: un pas obligat envers els guanyadors

Les persones que varen donar suport a les forces guanyadores, en acabar la contesa, passaren factura, ja que varen voler obtenir privilegis en els ajuntaments i llocs oficials, principalment aquells que varen patir el conflicte en les seves pròpies carns.

128. DET, núm. 65 (any 1939).
129. La Vanguardia del s. xx; años 1.938 - 1.947; fascicle any 1939, pàg. 9.

El Ministeri de Governació emet una circular el 30 d'octubre, on especifica quines persones poden optar als llocs oficials, o sigui, a les vacants que es varen produir. [130]

Les normes que va establir demostren fins a quin punt en donava importància als que varen ajudar a guanyar la guerra, despreciant els mèrits o estudis professionals que poguessin aportar altres persones:

20% de les places per a *"Caballeros mutilados por la Patria"*

20% per a oficials provisionals o de complement

20% per a excombatents

10% per a excaptius que hagin sofert presó en zona *"roja"* o en camps de concentració

10% per a òrfens de guerra, assassinats pels *"rojos"*

20% es cobrirà per concurs-oposició o concurs no restringit.

Foren diverses les persones que ingressaren als ajuntaments de la Conca (Montblanc, l'Espluga de Francolí, Sarral...) acollint-se a aquesta circular.

La Delegació Provincial de FET-JONS fa una crida a les empreses privades que necessitaven personal perquè el sol·licitin del Servei de Col·locació de la CNS.[131]

Una circular del 30 d'abril comunica a tots els militars i funcionaris públics, que si exhibeixen la targeta militar o el carnet de funcionari, se'ls farà un descompte del 25% en els serveis que utilitzin.

130. Aranzadi, núm. 1.618 (any 1939).
131. DET, 2.2.1939.

Aspecte Sociocultural

5. L'organització de la vida social als municipis

5.1 Un nou ordre social i cultural

L'ordre social que volia imposar el règim franquista s'assentava en els valors defensats pel nou estat, tant de caire catòlic com de caire feixista. Els valors d'Unitat, Jerarquia i Disciplina ocupaven els primers llocs en la doctrina del nou govern.

Aquest govern desitjava compel·lir el nou ordre cívic que havia de ser la plena materialització a la societat de l'ideari del règim. Per consolidar el nou règim, en una col·lectivitat amb notables zones d'hostilitat antifranquista, fou necessària la utilització intensa dels instruments repressius, alhora que s'empraren formes persuasives.

El govern triomfant es definia com a nacional-sindicalista. Nacional, perquè era un instrument totalitari al servei de la integritat de la pàtria, i Sindicalista, quant a reacció contra el capitalisme liberal i el materialisme marxista, tal com proclamava el *"Fuero del Trabajo"*.[132]

El nou ordre social anava més enllà de la vida pública i privada. La legislació sorgida del règim va alterar els drets dels individus en el si de la família. La llei franquista arraconà les reformes del Codi Civil republicà que havia afirmat la igualtat jurídica entre els sexes i va reimplantar el Codi Civil de 1889, el qual instaurava una altra vegada, la conducta de les persones en les relacions humanes.[133]

La política cultural va esdevenir un instrument d'intensa col·laboració entre el Govern i l'Església catòlica. L'ordre cultural va necessitar d'una acció repressiva i d'una política persuasiva i socialitzadora per mitjà dels aparells educatiu i propagandístic. Una forta acció prohibitiva va ser indispensable per intentar aniquilar les tradicions culturals i imposar una uniformitat lingüística. Una censura desafortunada va controlar les manifestacions culturals i artístiques.

L'ordre cultural que desitjava el règim franquista, s'assentava en el tradicionalisme catòlic i en l'espanyolisme més reaccionari. La societat havia d'actuar segons les pautes impartides pel règim. El nou poder no tolerava la indiferència, ja que calia adherir-se, o simular-ho, al nacionalsindicalisme. El nou estat va imposar unes determinades pautes en la vida pública.[134]

132. TUÑÓN de LARA, Manuel - Historia de España, V. IX, Edit. Labor S A .Barcelona 1988; pàg. 420-421.
133. Comunicació Jornades: La fi de la guerra...
134. TUÑÓN de LARA, Manuel, op. cit. V. IX, pag. 615-626.

5.2 El funcionament dels ajuntaments i els seus pressupostos

Els ajuntaments, sota la ideologia franquista, varen haver de posar en marxa la vida dels municipis. Però una cosa eren les ideologies i, l'altra, les realitats. Els municipis no tenien diners i havien de donar una nova vida a una societat malmesa.

Les principals despeses dels pobles, les eixugava el funcionariat: secretari, metge, obrers... En cap poble de la Conca de Barberà es feien els ingressos suficients per a cobrir les necessitats més apressants.

Per reduir despeses, la Llei de 15 de desembre de 1939, estableix l'obligatorietat d'agrupar poblacions d'escàs veïnat (menys de 500 persones). D'aquesta forma el secretari podrà exercir a més d'un poble -fet que permetrà un alleugeriment de les despeses- i sempre que el seu sou no excedeixi del 20 % dels ingressos municipals. Es recomana que l'agrupació de municipis no inclogui més de tres per secretari, i que no sobrepassi els 2000 habitants.(135) El 16 de setembre de 1939 l'Ajuntament de Les Piles proposa ajuntar-se amb el de Santa Perpètua i refusa l'agrupament que tenia en tràmits amb el de Rocafort de Queralt.(136)

Però, a l'hora de confeccionar els pressupostos de 1939, quins criteris s'havien de tenir en compte?

La Llei de 29 de setembre de 1938,(137) estableix que continuaran vigents els pressupostos de 1938 fins que no s'aprovi una llei econòmica. Amb tot, per a confeccionar els pressupostos de 1939, varen fer servir l'estructura pressupostària de l'any 1936.

Les **despeses** de cada municipi estaven desglossades en 19 apartats:

1. Obligacions generals: crèdits reconeguts, pagaments, impostos, subscripcions, lloguers, telèfon, llum, càrregues per serveis a l'Estat.
2. Representació municipal.
3. Vigilància i seguretat.
4. Policia urbana i rural.
5. Recaptació: contribucions.
6. Personal i material d'oficines: sous...
7. Salubritat i higiene: aigües potables, via pública, cementiri...
8. Beneficència: sou delmetge, auxiliars, pobres, transeünts.

135. Aranzadi, núm. 1.918 (any 1939).
136. ACMO. FMP. Correspondència 1.7; any 1939.
137. BOE, núm. 1 (any 1939).

9. Assistència social: assegurances socials dels treballadors de l'ajuntament.

10. Instrucció pública: ensenyament primari, escoles, Escola de Formació Professional de Valls.

11. Obres públiques: carrers, camins...

12. Monts: repoblació forestal...

13. Foment dels interessos comunals: festes, pòsits...

14. Serveis municipalitzats.

15. Mancomunitats: Servei Sanitari Provincial (2% del pressupost).

16. Entitats menors: agregats.

17. Agrupació del municipi: despeses judicials, presó del partit...

18. Imprevistos.

19. Resultes.

Pel que fa als **ingressos** es van estructurar en 15 conceptes:

1. Rendes: valors que posseïa l'ajuntament.

2. Aprofitament de béns comunals.

3. Subvencions.

4. Serveis municipalitzats.

5. Eventuals i extraordinaris.

6. Arbitris amb fins no fiscals.

7. Contribucions especials: obres i instal.lacions dels ajuntaments.

8. Drets i taxes: ingressos d'escorxador, plaques de carros, ocupació de la via pública...

9. Quotes, recàrrecs i participacions en tributs nacionals: contribucions, cèdules personals.

10. Imposició municipal: botigues...

11. Multes.

12. Mancomunitats.

13. Entitats menors.

14. Agrupació forçosa del municipi.

15. Resultes.

Tenim, a continuació, els PRESSUPOSTOS MUNICIPALS de l'any 1939 d'alguns pobles de la Conca.

DESPESES								
Capítol	Blancafort	Llorac	Montblanc	Les Piles	Sarral	Savallà	Solivella	Vilaverd
1	5.602,66	719,53	64.540,31	991,27	9.552,22	632,00	5.491,63	4.892,02
2	475,00	—	5.310,94	—	974,00	—	1.500,00	150,00
3	1.515,00	—	13.328,65	—	300,00	—	1.825,00	780,00
4	1.350,00	50,00	23.631,00	—	2.700,00	1.142,00	3.250,00	1.738,75
5	300,00	360,00	7.600,00	225,00	1.311,23	311,00	400,00	—
6	6.010,00	5.035,00	33.300,00	5.090,00	19.309,60	4.877,53	12.109,00	6.486,25
7	2.250,00	1.760,80	33.779,72	325,28	1.962,80	868,00	4.200,00	1.601,75
8	2.661,70	1.117,53	8.450,90	829,95	200,00	1.117,53	3.989,40	2.529,58
9	370,00	75,00	6.120,00	76,50	1.212,80	270,00	3.255,00	250,00
10	2.074,29	104,80	5.370,00	80,00	1.757,80	54,50	6.575,00	1.679,80
11	350,00	100,00	25.139,50	200,00	—	300,00	6.300,00	325,00
12	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	85,00	8.000,00	82,00	—	140,20	3.250,00	269,00
14	—	—	700,00	—	—	—	—	—
15	250,00	—	—	—	—	—	—	—
16	—	—	—	—	—	—	—	—
17	213,15	—	—	—	—	—	—	—
18	800,00	500,00	12.000,00	300,00	2.000,00	500,00	2.000,00	—
19	—	—	—	—	—	—	—	300,00
Total:	24.221,80	9.907,66	247.271,02	8.200,00	41.280,45	9.148,23	54.145,03	21.002,15

INGRESSOS								
Capítol	Blancafort	Llorac	Montblanc	Les Piles	Sarral	Savallà	Solivella	Vilaverd
1	90,28	—	125	—	244,52	116,45	258	2.503,52
2	—	—	—	—	—	—	—	—
3	—	—	—	—	—	—	—	—
4	—	—	—	—	800	—	—	231
5	—	—	41.829,60	3.537,50	—	—	300	50
6	225	—	5.000	—	—	—	—	—
7	1.348,28	—	4.000	—	—	—	—	—
8	2.085	—	18.425	—	5.100	—	100	40
9	722,51	100	18.270,63	162,5	5.688,84	154,42	1.400	4.052
10	19.750,13	9.807,66	151.794,33	4.500	29.217,09	8.877,36	51.437,03	14.025,63
11	—	—	2.000	—	—	—	—	100
12	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	—
14	—	—	5.826,46	—	—	—	—	—
15	—	—	—	—	—	—	—	—
Total:	24.221,80	9.907,66	247.271,02	8.200	41.280,45	9.148,23	54.145,03	21.002,15

(138)

138. ACMO. Extret dels pressupostos municipals de diversos pobles de la Conca de Barberà de l'any 1939.

D'on provenien les DESPESES?

Els ajuntaments tenien uns pagaments fixos que representaven gairebé la totalitat del pressupost:

- Sous dels funcionaris: secretari, metge, veterinari, agutzil...

- Institucions provincials: d'higiene, d'antituberculosi, de sanitat, de pòsit...

- Aportacions obligatòries diverses: Diputació, Atenció Judicial, Escola de FP de Valls...

Aquestes despeses, hipotecaven els pocs diners que quedaven per al millorament del municipi.

En els INGRESSOS, encara que eren molts els apartats, pocs eren els diners que anaven a la caixa de l'ajuntament. L'Estat, principal motor del funcionament dels municipis, era molt migrada l'aportació que els feia.

La greu situació de l'any 1939, (finida la guerra civil), no donava per a més. Foren molts els contratemps que hagueren de suportar els pobles de la Conca (uns més que els altres). No es podien demanar portents a una situació extrema, tant en l'aspecte polític com en l'econòmic. Els ingressos mísers que els pobles rebien de l'Estat els portaven a situacions extremes que, solament la bona voluntat de la gent (?) i la inflexibilitat del Govern, donaren lloc a un temps que val més no recordar.

Les dificultats amb què es trobaren els pobles de la Conca es poden analitzar si prenem com a referència el primer de la llista.

BLANCAFORT

Pressupost de **DESPESES**: .... 24.221,80 ptes.

Aportació del poble a l'Estat:

Per contribució rústicapecuària: .... 15.123,68 ptes.
Per contribució urbana: .... 1.773,35 ptes.
TOTAL: .... 16.897,03 ptes.

Aportació de l'Estat al poble:

Per contribució rústicapecuària .... —
Per contribució urbana (20%) .... 270 ptes.
Per contribució industrial (20%) .... 80 ptes.
Recàrrec establert sobre la contribució industrial (25%) .... 100 ptes.
(Es compensava de forma arbitrària)
TOTAL: .... 450 ptes.

(apartat 9 del pressupost d'Ingressos)

Aquests ingressos representaven el 2,66% del pressupost total.

Per a completar les 722,51 ptes. que figuren a l'apartat 9 d'ingressos, es comptava amb l'aportació de les cèdules personals (el 50% de l'import de les quals, el cobrava el municipi) que, en aquest cas, era de 272,51 ptes.[139]

Com complementaven els ajuntaments els seus pressupostos, si l'Estat no els donava quasi res?

Molts municipis tenien pendent de cobrament diverses quantitats que, per les circumstàncies de la contesa, no es varen poder dur a terme. Acabada la guerra, intentaren rescabalar-se dels cobraments pendents, però hagueren de fer "una capa mal tallada" per cobrar el que pogueren. Ho confirma la memòria que envia l'Ajuntament de Blancafort, amb data 3 d'agost de 1939.

"Con respecto al Ayuntamiento... tan pronto pueda procederse al cobro de los impuestos municipales en vigor en 1.936, y a los establecidos en el presupuesto de este año... se normalizará rápidamente la situación económica. Quedará tan solo pendiente lo que la Superioridad resuelva sobre el caso, el importe de los créditos y obligaciones contraidas durante el período de dominación rojo-separatista".[140]

Quantitats a pagar de contribució per cada poble de la Conca de Barberà per riquesa rústica i pecuària (1939)

Ajuntament	Rústica	Pecuària	TOTAL	Coeficient 22,625820%	Recàrrec 8,62%	Total a Tributar
Barberà de la Conca	80.221,56	4.375,00	84.596,56	19.140,67	1.650,10	20.790,77
Blancafort	56.656,25	4.881,25	61.537,50	13.923,37	1.200,31	15.123,68
Conesa	44.495,31	1.190,63	45.685,94	10.336,81	891,15	11.227,96
L'Espluga de Francolí	163.718,63	13.471,20	177.189,83	40.090,66	3.456,18	43.546,84
Forès	29.181,25	2.740,62	31.921,87	7.222,59	622,64	7.845,23
Llorac	19.509,38	862,50	20.371,88	4.609,31	397,39	5.006,70
Montblanc	268.318,75	21.015,63	289.334,38	65.464,28	5.643,49	71.107,77
Montbrió de la Marca	37.807,34	516,07	38.323,41	8.670,99	747,51	9.418,50
Passanant	50.882,81	671,87	51.554,68	11.664,67	1.005,60	12.670,27
Les Piles	29.479,69	1.764,06	31.243,75	7.069,16	609,43	7.678,59
Pira	37.315,01	918,75	38.233,76	8.650,71	745,77	9.396,48

139. ACMO. FMB. B-109; any 1939.
140. ACMO. FMB. B-44; any 1939.

Rocafort de Queralt	24.820,30	2.089,07	26.909,37	6.088,46	524,87	6.613,33
Rojals	24.800,00	4.075,00	28.875,00	6.533,21	563,24	7.096,45
Santa Coloma de Queralt	56.157,25	3.545,75	59.703,00	13.508,29	1.164,51	14.672,80
Santa Perpètua	64.159,37	4.478,13	68.637,30	15.529,80	1.338,79	16.868,59
Sarral	102.272,07	10.098,44	112.370,51	25.424,76	2.191,82	27.616,58
Savallà del Comtat	22.331,25	1.445,31	23.776,56	5.379,64	463,80	5.843,44
Senan	22.364,06	3.021,87	25.385,93	5.749,77	495,20	6.238,97
Solivella	78.275,94	5.546,88	83.822,82	18.965,61	1.634,97	20.600,58
Vallclara	37.917,19	1.289,06	39.206,25	8.870,73	764,73	9.635,46
Vallfogona de Riucorb	16.546,87	1.367,19	17.914,06	4.053,20	349,12	4.402,62
Vilanova de Prades	52.169,17	3.067,19	55.236,36	12.497,68	1.077,41	13.575,09
Vilaverd	44.296,36	2.500,00	46.796,36	10.588,06	912,81	11.500,87
Vimbodí	125.417,19	2.715,63	128.132,82	28.991,11	2.499,29	31.490,40
	1.489.112,40	97.647,10	1.586.759,50	359.017,35	30.947,30	389.964,65
Total Província:	18.582.888,32	1.232.264,47	19.815.152,79	4.483.340,60	386.464,00	4.869.804,60

Fonts: BOPT, any 1939

Quantitats a pagar de contribució per cada poble de la Conca de Barberà per riquesa urbana (1939)

Ajuntament	Urbana	Contribució coeficient 22,23%	Recàrrec transitori 2,5%	Total a tributar
Barberà de la Conca	15.793,68	3.510,94	71,07	3.582,01
Blancafort	7.819,00	1.738,16	35,19	1.773,35
Conesa	3.270,00	725,93	14,71	741,64
L'Espluga de Francolí	42.838,85	9.523,08	192,77	9.715,85
Forès	3.115,87	692,66	14,01	706,67
Llorac	3.075,00	683,56	13,83	697,39
Montblanc	135.021,00	28.347,75	573,84	28.921,59
Montbrió de la Marca	1.651,29	367,08	7,43	374,51
Passanant	3.800,63	844,85	17,13	861,98
Les Piles	3.851,25	856,14	17,33	873,47
Pira	5.463,75	1.214,58	24,58	1.239,16
Rocafort de Queralt	6.886,46	1.530,86	30,99	1.561,85
Rojals	2.590,94	575,96	11,66	587,62

Santa Coloma de Queralt	142.183,04	29.851,32	604,28	30.455,60
Santa Perpètua	4.496,20	999,51	20,23	1.019,74
Sarral	40.708,46	8.546,74	173,01	8.719,75
Savallà del Comtat	2.988,75	664,39	13,45	677,84
Senan	2.461,22	547,22	11,08	558,30
Solivella	12.670,00	2.816,54	57,02	2.873,56
Vallclara	7.266,03	1.615,24	32,70	1.647,94
Vallfogona de Riucorb	6.151,25	1.367,42	27,68	1.395,10
Vilanova de Prades	5.836,79	1.297,52	26,27	1.323,79
Vilaverd	19.721,13	4.140,47	83,81	4.224,28
Vimbodí	16.226,25	3.607,09	73,78	3.680,12
	495.887,30	110.237,70	2.232,27	112.467,90
Total Província:	13.821.956,97	3.072.621,00	62.220,57	3.134.841,57

Fonts: BOPT, any 1939

5.3 Les denominades cèdules personals i l'Impost d'Utilitats

a) Cèdules personals

La cèdula era un impost personal renovable anualment que, en un principi, el cobrava l'ajuntament. A partir de l'any 1926, la seva expedició passà a càrrec de les diputacions provincials.

Tenien l'obligació d'adquirir-la tots els ciutadans espanyols i estrangers d'ambdós sexes domiciliats a Espanya i, a la vegada, majors de 14 anys.

Eren exempts segons l'Estatut provincial, de 20 de març de 1925;

- els pobres de solemnitat
- els/les religiosos/es de clausura
- els penats reclosos
- les persones dements que vivien en manicomis
- el personal militar en servei actiu
- els absents de la població
- els menors de 14 anys[141]

141. Enciclopedia Universal Ilustrada Europea-Americana. Edit. Espasa.Calpe, V. 12, Madrid. Any 1911.

Segons la posició econòmica de l'interessat, havia cèdules de 1a, 2a i 3a classe. La majoria de municipis de la Conca, eren inclosos en la tarifa 2a i 3a.

La quantia de la cèdula es pagava per una sèrie de conceptes:

- per la quota de contribució
- pel sou que percebia el ciutadà
- per les rendes dels lloguers

Quisvulla persona compresa en dues o més categories, li corresponia la cèdula de la classe superior.

Diputación Provincial de Tarragona

Tarifas del impuesto de cedulas personales vigentes en esta provincia

TARIFA PRIMERA - Por rentas de trabajo

BASE	Clase	Cedula ordinaria — Pesetas	Cedula de soltería — Pesetas	Cedula especial para conyuges — Pesetas
Renta de trabajo de mas de 60.000 pesetas anuales	1.ª (1)	1.500	2.400	300
Idem de 50.001 a 60.000	2.ª	1.125	1.800	225
Idem de 40.001 a 50.000	3.ª	750	1.162'50	150
Idem de 30.001 a 40.000	4.ª	350	525	70
Idem de 20.001 a 30.000	5.ª	250	362'50	
Idem de 15.001 a 20.000	6.ª	210	304'50	
Idem de 12.001 a 15.000	7.ª	152	212'80	
Idem de 10.001 a 12.000	8.ª	96	134'40	
Idem de 6.001 a 10.000	9.ª	50'40	68'65	
Idem de 5.001 a 6.000	10.ª	40	54	
Idem de 3.501 a 5.000	11.ª	30	39	
Idem de 2.501 a 3.500	12.ª	18'75	24'40	
Idem de 2.001 a 2.500	13.ª	11'25	14'10	
Idem de 1.501 a 2.000	14.ª	8'80	11	
Idem de 751 a 1.500	15.ª	6	7'20	
Hasta 750	16.ª	2'40	2'90	

TARIFA SEGUNDA.—Por contribuciones directas

BASE	Clase	Cedula ordinaria — Pesetas	Cedula de soltería — Pesetas	Cedula especial para conyuges — Pesetas
Contribuyentes por territorial, industrial o minera que paguen mas de 15.000 pesetas anuales	1.ª (2)	1.700	2.720	340
Idem de 10.001 a 15.000	2.ª	1.376	2.201'60	275'20
Idem de 7.501 a 10.000	3.ª	645	939'75	129
Idem de 5.001 a 7.500	4.ª	577'19	808'65	115'45
Idem de 3.001 a 5.000	5.ª	392	568'40	78'40
Idem de 2.501 a 3.000	6.ª	236'25	330'75	47'25
Idem de 2.001 a 2.500	7.ª	126'10	170'25	
Idem de 1.501 a 2.000	8.ª	91'25	123'20	
Idem de 1.001 a 1.500	9.ª	66	89'10	
Idem de 501 a 1.000	10.ª	28	36'40	
Idem de 301 a 500	11.ª	13'60	17	
Idem de 26 a 300	12.ª	6'40	7'70	
Idem de 1 a 25	13.ª	2'40	2'90	

TARIFA TERCERA.—Por alquileres de fincas que no se destinen a industria fabril o comercial

LOS QUE PAGUEN ANUALMENTE POR ALQUILER

En poblaciones de 20.001 a 50.000 habitantes	En poblaciones de 12.001 a 20.000 habitantes	En poblaciones de 5.001 a 12.000 habitantes	En poblaciones de menos de 5.000 habitantes	CLASE	Cedula ordinaria — Pesetas	Cedula de soltería — Pesetas	Cédula especial para conyuges — Pesetas
Mas de 16.000 pesetas	Mas de 15.000 pesetas	Mas de 15.000 pesetas	Mas de 15.000 pesetas	1.ª (3)	1.500	2.400	300
De 8.001 a 16.000	De 8.001 a 15.000	De 8.001 a 15.000	De 8.001 a 15.000	2.ª	1.125	1.800	225
De 4.501 a 8.000	De 4.001 a 8.000	De 3.501 a 8.000	De 3.001 a 8.000	3.ª	600	930	120
De 3.001 a 4.500	De 2.501 a 4.000	De 2.501 a 3.500	De 2.001 a 3.000	4.ª	420	630	84
De 2.001 a 3.000	De 1.501 a 2.500	De 1.501 a 2.500	De 1.001 a 2.000	5.ª	260	405	50
De 1.501 a 2.000	De 1.251 a 1.500	De 1.001 a 1.500	De 751 a 1.000	6.ª	130	182	
De 1.001 a 1.500	De 1.001 a 1.250	De 751 a 1.000	De 501 a 750	7.ª	70	94'50	
De 751 a 1.000	De 751 a 1.000	De 501 a 750	De 301 a 500	8.ª	50	67'50	
De 251 a 750	De 251 a 750	De 251 a 500	De 251 a 300	9.ª	24	31'20	
De 201 a 250	De 151 a 250	De 126 a 250	De 126 a 250	10.ª	12	15	
De 151 a 200	De 101 a 150	De 101 a 125	De 76 a 125	11.ª	5'60	6'75	
De 101 a 150	De 76 a 100	De 76 a 100	De 51 a 75	12.ª	2'40	2'90	
De 100 o menos	De 75 o menos	De 75 o menos	De 50 o menos	13.ª	1'50	1'80	

NOTAS.—(1) Cada 10.000 pesetas que la base exceda de 60.000, aumentará el precio de la clase 1.ª 250 pesetas.
(2) Cada 5.000 pesetas que la base exceda de 15.000, aumentará el precio de la clase 1.ª 250 pesetas.
(3) Cada 2.000 pesetas que la base exceda en cada escala, según población, del máximo señalado, aumentará el precio de la cédula de la clase 1.ª en 250 pesetas.

Es podia canviar de tarifa quan es començava un nou període de pagament. Les persones solteres tenien gravat el seu estat civil.

Quan els caps de família demanaven la seva cèdula s'expedia, a la vegada, la de tots els membres familiars que, també, estaven obligats a posseir-la.

L'import de les cèdules el recaptava la Diputació, i el municipi rebia el 50% del seu import. Era un dels pocs ingressos que tenien els ajuntaments. Es pagava junt amb les contribucions. Era el document per acreditar la personalitat (actual DNI).

DIPUTACION PROVINCIAL
DE TARRAGONA

CEDULAS PERSONALES

AÑO 1940

AYUNTAMIENTO DE Vilavert

Resumen del número y clase de cédulas personales correspondientes al padrón formado por el Ayuntamiento para expender a los individuos de ambos sexos que en él están incluidos.

DETALLE

Imp. F. Sugrañes-Tarragona

TARIFA PRIMERA

Clases	Valor Ptas.	Valor Cs.	Número de cédulas	Importe Pesetas	Importe Cs.
1ª o	1500	—			
1ª s	2400	—			
2ª o	1125	—			
2ª s	1800	—			
3ª o	750	—			
3ª s	1162	50			
4ª o	350	—			
4ª s	525	—			
5ª o	250	—			
5ª s	362	50			
6ª o	210	—			
6ª s	304	50			
7ª o	152	—			
7ª s	212	80			
8ª o	96	—			
8ª s	134	40			
9ª o	50	40			
9ª s	68	05			
10ª o	40	—	1	40	
10ª s	54	—			
11ª o	30	—			
11ª s	39	—			
12ª o	18	75	2	37	5
12ª s	24	40			
13ª o	11	25	1	11	25
13ª s	14	10			
14ª o	8	90			
14ª s	11	—			
15ª o	6	—	1	6	
15ª s	7	20			
16ª o	2	40			
16ª s	2	90			
Especial		80			
1ª c	300	—			
2ª c	225	—			
3ª c	150	—			
4ª c	70	—			
TOTALES.			5	94	75

TARIFA SEGUNDA

Clases	Valor Ptas.	Valor Cs.	Número de cédulas	Importe Pesetas	Importe Cs.
1ª o	1700	—			
1ª s	2720	—			
2ª o	1376	—			
2ª s	2201	60			
3ª o	645	—			
3ª s	999	75			
4ª o	577	10			
4ª s	865	65			
5ª o	392	—			
5ª s	568	40			
6ª o	236	25			
6ª s	330	75			
7ª o	126	10			
7ª s	170	25			
8ª o	91	25			
8ª s	123	20			
9ª o	66	—			
9ª s	89	10			
10ª o	28	—	1	28	
10ª s	36	40			
11ª o	13	60			
11ª s	17	—			
12ª o	6	40	32	204	80
12ª s	7	70			
13ª o	2	40	120	288	—
13ª s	2	90			
1ª c	340	—			
2ª c	275	20			
3ª c	129	—			
4ª c	115	45			
5ª c	78	40			
6ª c	47	25			
TOTALES.			153	520	80

TARIFA TERCERA

Clases	Valor Ptas.	Valor Cs.	Número de cédulas	Importe Pesetas	Importe Cs.
1ª o	1500	—			
1ª s	2400	—			
2ª o	1125	—			
2ª s	1800	—			
3ª o	600	—			
3ª s	930	—			
4ª o	420	—			
4ª s	630	—			
5ª o	280	—			
5ª s	406	—			
6ª o	130	—			
6ª s	182	—			
7ª o	70	—			
7ª s	94	50			
8ª o	50	—			
8ª s	67	50			
9ª o	24	—			
9ª s	31	20			
10ª o	12	—			
10ª s	15	—			
11ª o	5	60			
11ª s	6	75			
12ª o	2	40	15	36	
12ª s	2	90			
13ª o	1	50	295	442	30
13ª s	1	80	12	21	60
1ª c	300	—			
2ª c	225	—			
3ª c	120	—			
4ª c	94	—			
5ª c	56	—			
TOTALES.			322	499	90

RESUMEN

	Número de cédulas	IMPORTE Pesetas	Cs.
Cédulas de la Tarifa primera	5	94	75
» » » segunda	153	520	80
» » » tercera	322	499	90
TOTALES.	504	1115	45

Vilavert 18 de Diciembre de 1939

EL ALCALDE, EL SECRETARIO,

La Diputació tenia dificultats per cobrar les cèdules personals i amb data 25 d'octubre de 1939, el Ministeri de Governació, emet una circular, en la qual demana als ajuntaments que posin tots els mitjans per a la formació del padró d'habitants i el cobrament de les cèdules. Són habituals les queixes de les diputacions de l'oblit de molts municipis dels deures sobre la seva administració i cobrament. Alguns tardaven a fer el padró i, altres, es retardaven a ingressar l'import. Adverteix, la dita circular, que no es cobri fins que no tinguin fet el corresponent padró; també es recorda que classifiquin els contribuents pels ingressos que percebin. I atorga a l'ens provincial el fet de poder exigir la màxima responsabilitat als ajuntaments que incompleixin les disposicions per a tal fi.(142)

Amb data 7 d'agost de 1939, el recaptador d'impostos de Montblanc el Sr. Buyó, reclama a l'Ajuntament de Blancafort l'import de les cèdules de l'any 1938.(143)

b) Impost d'Utilitats

Aquest impost municipal, anomenat vulgarment "**consums**", era el cavall de batalla de cada poble. Deixava descontents a la gran majoria de persones. (Correspon a l'apartat 10 dels Ingressos del Pressupost Municipal.)

Una vegada formades les despeses de cada municipi, els ingressos que provenien de taxes, d'aportacions de l'Estat i de cèdules personals representaven un percentatge minúscul.

Si tenim present que, l'Estat no podia aportar diners per manca de recursos, (ja que la Nació quedà desfeta econòmicament) amb data 9 de novembre de 1939, publica un decret que autoritzava als ajuntaments a buscar els tributs que faltaven per altres procediments.(144)

El que semblava fàcil en el paper, era la font de discòrdia als pobles. Per evitar malentesos, d'acord amb l'article 489 de l'Estatut Municipal vigent, s'autoritzà a formar una comissió anomenada *"Repartimiento General de Utilidades"* amb la finalitat de poder repartir equitativament (molt difícil), els recursos que el municipi necessitava per al seu funcionament.

Aquesta comissió era constituïda per de dues parts:

- part real, i
- part personal

La part real, la formaven:

142. Aranzadi, núm. 1.525 (any 1939).
143. ACMO. FMB. B-44; any 1939.
144. Aranzadi, núm. 1.644 (any 1939).

- l'industrial resident al poble de major contribució
- el contribuent resident al poble de major contribució urbana
- el contribuent no resident al poble de major contribució rústica
- el contribuent resident al poble de major contribució rústica
- el president de la Cooperativa Agrícola (en alguns llocs)

La part personal, la formaven:

- el capellà del poble
- tres o quatre persones, addictes als principis del GMN

Repartir tributs a la gent era molt difícil i més en aquells anys que, a diferència dels actuals, els ingressos de la majoria de la gent eren minços perquè es vivia una greu crisi econòmica. Es repartien pels signes externs de riquesa. Com que els ingressos familiars eren insuficients s'havien de fer diverses categories. Això comportà que famílies d'ideologia esquerrana (segons ells) es creien perjudicades en favor de les altres d'ideologia dretana. Encara que les queixes no es podien sentir, en el fons hi eren, i mentre uns feien ostentació de poder, els altres ho feien de submissió. Les llistes de recaptació obligatòria exposades a l'ajuntament donaven lloc a comentaris molt diversos.

Aquests repartiments representaven un percentatge molt elevat del pressupost municipal.

Vegem els dels següents pobles.

CAPÍTOL 10 DELS INGRESSOS			
	Pressupost total de:	Impost d'Utilitats	%
Blancafort	24.221,80 ptes.	19.750,13 ptes.	81,54
Llorac	9.907,66 ptes.	9.807,66 ptes.	98,9
Montblanc	247.271,02 ptes.	151.794,33 ptes.	61,38
Les Piles	8.200 ptes.	4.500 ptes.	54,87
Sarral	41.280,45 ptes.	29.214,17 ptes.	70,77
Savallà del Comtat	9.148,23 ptes.	8.877,36 ptes.	97,03
Solivella	54.437,03 ptes.	51.437,03 ptes.	94,90
Vilaverd	21. 002,15 ptes.	14.025,63 ptes.	66,78

Fonts Municipals.Varis.
Secció: Pressupostos municipals, 1939. ACMO

5.4 La prestació personal

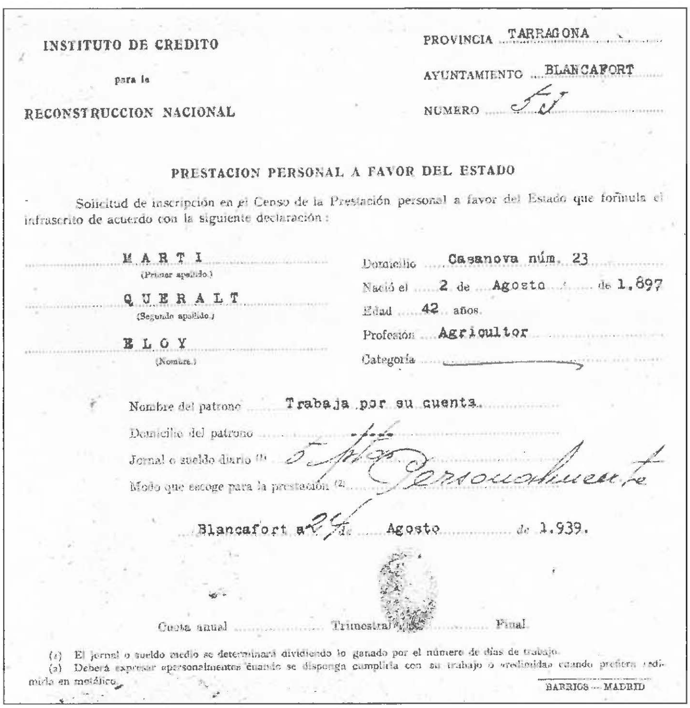
La finalitat de la prestació personal, implantada des de 1877, era crear un servei on no hi poguessin arribar els recursos estatals i municipals.

L'aspecte que presentaven molts municipis, finida la guerra, va ser el punt de partida per demanar prestació de forma anàloga a altres vegades.

Pel Decret de 16 de maig de 1939,[145] es va establir la prestació a favor de l'Estat, obligatòria per a tots els homes compresos entre els 18 i 50 anys.

Les dades per a la formació del cens, s'agafaven de les llistes d'empadronaments, dels allistaments militars i, a més, de totes les filiacions que es feien en els ajuntaments.

Aquesta prestació es feia personalment o mitjançant el lliurament efectiu (en metàl·lic) del jornal per aquella persona que no podia treballar. Aquest jornal es computava d'acord amb el salari mitjà de cada localitat, segons l'època de l'any.

INSTITUTO DE CREDITO para la RECONSTRUCCION NACIONAL

PROVINCIA TARRAGONA
AYUNTAMIENTO BLANCAFORT
NUMERO 51

PRESTACION PERSONAL A FAVOR DEL ESTADO

Solicitud de inscripción en el Censo de la Prestación personal a favor del Estado que formula el infrascrito de acuerdo con la siguiente declaración:

MARTI (Primer apellido.)
QUERALT (Segundo apellido.)
ELOY (Nombre.)

Domicilio Casanova núm. 23
Nació el 2 de Agosto de 1.897
Edad 42 años.
Profesión Agricultor
Categoría

Nombre del patrono Trabaja por su cuenta.
Domicilio del patrono -
Jornal o sueldo diario (1) 5 ptas
Modo que escoge para la prestación (2) Personalmente

Blancafort a 24 de Agosto de 1.939.

Cuota anual Trimestral Final

(1) El jornal o sueldo medio se determinará dividiendo lo ganado por el número de días de trabajo.
(2) Deberá expresar «personalmente» cuando se disponga cumplirla con su trabajo o «redimida» cuando prefiera redimirla en metálico.

BARRIOS — MADRID

145. BOE, núm. 137 (any 1939).

L'incompliment d'aquest servei era sancionat amb una multa que oscil·lava entre les 1.000 i 2.000 ptes. Si no podien pagar-la, sofrien l'arrest subsidiari corresponent.

Quedaven exempts de la prestació:

- els malalts
- els que treballaven per servir la societat: mestre, capellà, guàrdia civil...

Un familiar feia o pagava la prestació dels que complien el servei militar o eren en camps de concentració o a la presó. Als que van fugir a l'estranger, no se'ls tenia en compte.

A la majoria de pagesos de la Conca de Barberà, se'ls va posar un jornal mitjà de 5 pessetes per dia i als pastissers, de 6 pessetes.

Els que per diversos motius no podien anar a treballar, tret dels que quedaven exempts, pagaven l'import a l'ajuntament, que l'enviava a l'Institut de Crèdit. Tal és el cas de Sarral, que lliura la quantitat de 4.012,50 pessetes, import del 4t. trimestre de 1939.[146]

La prestació personal era considerada com un servei patriòtic. El seu incompliment era sancionat de forma rigorosa.

Els primers treballs que es varen portar a terme foren, en principi, en la mateixa localitat en què es feia la prestació. Els ajuntaments varen necessitar dels veïns per poder condicionar els seus pobles, molts d'aquests malmesos pels estralls de la contesa.

6. La implantació d'un nou benestar social

6.1 L'anomenat "Auxilio Social"

Fou un organisme benèfic, creat l'any 1937 a la zona ocupada per les forces franquistes per ajudar els pobres, els desvalguts i les persones molt necessitades. S'encarregava d'establir menjadors, guarderies, centres mèdics..., l'any 1940 fou estructurat com a Delegació Nacional de FET-JONS.

En el DET, de data 31 de gener de 1939, llegim:

"...La labor que realiza "Auxilio Social" causa admiración y alabanza de todos cuantos la conocen. Da de comer al desvalido, al desheredado de fortuna, a través de sus instituciones... Su actuación se extiende por toda la España Nacional, y apenas liberada una población allí llega "Auxilio Social" para hacer con cariño la Nueva España norma del Caudillo. Ni un hogar sin pan, ni una casa sin lumbre".

146. AMSA, Rg. 551; Carpeta: Seguros Sociales, año 1939-1944.

Més endavant puntualitza: *"... con sus cuestaciones, pide a todos un donativo por pequeño que sea para remediar el hambre de otros hermanos nuestros que carecen de lo más indispensable para la vida..."* per concloure dient: *"Auxilio Social" es la obra cumbre de la España Imperial que nos traerá el Caudillo, es el ejército de paz, que nos habla de hermandad entre todos los hombres y tierras de España".*

La seva estructura, la formava:

a- la *"Ficha Azul"*

b- les postulacions

c- els donatius

d- els festivals

a. La *"Ficha Azul"*

Consistia en les aportacions en metàl·lic que, mensualment, es comprometien a efectuar els simpatitzants, amb la finalitat d'aportar recursos per al sosteniment d'aquesta institució, en el vessant de menjadors infantils, *"Cocinas de Hermandad"*, "Hogares infantiles", jardins maternals...

El que se subscrivia a la *"Ficha Azul"*, es comprometia a:

- donar una quantitat en metàl·lic
- la quantitat havia de ser fixa cada mes
- la dita aportació no havia de ser inferior a 1pta.

El Ministeri de Governació, sobre la *"Ficha Azul"*, recomanava a tots els espanyols amb possibilitats econòmiques de subscriure-s'hi; a la vegada encomanava als alcaldes el foment de les subscripcions.(147)

b. Les postulacions

La postulació era la recaptació en: la via pública, oficines, cafès, tendes... d'un donatiu en metàl·lic no inferior a 30 cèntims per persona, *"que todos los buenos españoles deben depositar en la hucha que llevan las señoritas postulantes"*,(148) i donava a canvi un emblema -que variava en cada postulació- que acreditava el compliment de l'obligació social.

Les postulacions es verificaven dues vegades al mes. El material el subministrava de forma gratuïta la Delegació Provincial de Beneficència.

Quan es verificava la postulació, es precintaven les guardioles en presència de l'alcalde, del *"Jefe Local"* de FET-JONS i del delegat local de l'*"Auxilio Social"*.

147. DET, núm. 98, any 1939.
148. ACMO. FMM. Rg. 797.

Auxilio Social

Ayuntamiento BLANCAFORT Provincia TARRAGONA

Mes de SEPTIEMBRE **de 19 39.**

ACTA RESUMEN de las operaciones registradas en la Delegación Local de AUXILIO SOCIAL durante el presente mes (Apartados 1.° y 2.° Instrucciones)

INGRESOS

FICHA AZUL

MOVIMIENTO DE SUSCRIPCIONES

a) Saldo de suscripciones mes anterior. . . . . –
b) Nuevas suscripciones en el mes. . . . . –
Suma. . . . . –
c) Bajas en el mes . . . . –
d) Saldo de suscripciones para el mes próximo, ... –

RECAUDACION

e) Recibos pendientes de cobro mes anterior. . . . . . . –
f) Recibos habilitados en el mes corriente. . . . . . . –
Total recibos presentados al cobro mes actual. . –
g) COBRADO EN EL MES ACTUAL. . . . . – –
h) Importe recibos no cobrados. . . . . –
i) Bajas.—Recibos incobrables anulados.. . . . . . . –
j) Recibos pendientes para cobro mes próximo. . . . . –

CUESTACIONES

k) Recaudado en la cuestación del día – . . . . –
l) Idem ídem ídem 29 50,--
Total recaudado por cuestaciones. . . . 50,--

FESTIVALES

m) Ingresado por . . . . –
Idem por . . . . –
Total recaudado por festivales. . . . . – –

SUMA TOTAL DE INGRESOS EN EL MES. . 50,--

Ascienden los ingresos a que se refiere el art 2.° de la orden de 21 de Enero de 1939, durante el mes actual, a pesetas CINCUENTA y céntimos.

DONATIVOS EN METALICO

n) Ingresado por este concepto, recibos núms. Ptas. –

Asciende lo ingresado durante el presente mes, por "donativos en metálico", a los que se refiere el art. 3.° de la precitada orden, a y céntimos.

OBSERVACIONES

A U X I L I O   S O C I A L

POSTULACIONES

ACTA DE PRECINTADO DE HUCHAS

En la localidad de Montblanch y siendo las doce treinta horas del día veinticinco de Marzo de mil novecientos treinta y nueve, se reúnen en el Domicilio de la Delegación Local de "AUXILIO SOCIAL", sito en la calle de Miguel Alfonso, nº 3, Don Jesús Hernández Martín, Alcalde Representante de la Junta Provincial de Beneficencia, el Camarada Francisco Macip Rovira, Jefe Local de FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS JONS., y la Camarada María Sabaté Garmendia, Delegada Local de "AUXILIO SOCIAL", dando cumplimiento a lo dispuesto en el Artículo Segundo de la Orden del Ministerio del Interior de fecha 25 de Noviembre de mil novecientos treinta y ocho, presenciando la colocación de los dos precintos que señala el Artículo Quinto de la Orden de fecha 2 de Febrero de 1.937, en seis Huchas debidamente numeradas, y rotuladas con el nombre de "AUXILIO SOCIAL", conforme precisan las Ordenes del 2 de Febrero y 10 de Marzo de 1.937, y cuyas Huchas se emplearán para la cuestación del día 26 de Marzo de mil novecientos treinta y nueve.

A los efectos procedentes, se levanta y suscribe la presente acta por triplicado en el lugar y fecha ya expresados.

EL ALCALDE REPRESENTANTE DE LA JUNTA PROVINCIAL DE BENEFICENCIA

Jesús Hernández

EL JEFE LOCAL DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S.

Francisco Macip Rovira

AYUNTAMIENTO NACIONAL · MONTBLANCH

EL DELEGADO LOCAL DE "AUXILIO SOCIAL"

María Sabaté

¡SALUDO A FRANCO!

¡ARRIBA ESPAÑA!

Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S.

La postulació era gratuïta i la realitzaven les noies enquadrades en el *"Servicio Social de la Mujer"* o les afiliades a la *"Sección Femenina"*.

c. Els donatius

S'entenia per donatiu tot lliurament, de caràcter voluntari, que realitzaven una sola vegada les persones simpatitzants a aquest organisme benèfic.

El donatiu no constituïa una obligació, sinó que era una donació espontània.

Aquella persona que realitzava el donatiu, tant si era en metàl·lic com en espècie, podia demanar un rebut.

Els donatius en metàl·lic tenien la finalitat de servir per adquirir robes, realitzar actes benèfics, construir algun edifici en un lloc determinat...

Amb els donatius d'ambdues classes, cada mes es feia una relació per enviar-la a l'autoritat provincial.

d. Els festivals

Els festivals es realitzaven a cada poble, mitjançant la prèvia autorització del delegat provincial, que explicava les raons polítiques i econòmiques que donaven lloc a portar a terme l'acte, a la vegada que se li enviava el pressupost de despeses i ingressos. A la fi del festival es presentava un estat detallat dels comptes.[149]

El 10 de març de 1939, amb motiu de l'obertura de la subscripció d'auxili a les poblacions alliberades de la província de Tarragona, el governador civil, Antoni Iturmendi, canalitzat per l' *"Auxilio Social"*, compta, a Montblanc, amb una subscripció per auxiliar les poblacions en extrema necessitat, contribuint-hi amb donatius, ja siguin en metàl·lic o en espècies. L' ajuntament aporta una relació de donants de cada classe.[150] A la vegada s'interessa pel nombre de nens refugiats. Se li contesta que només hi ha l'Antoni Carmona Marques de 14 anys, natural de Madrid, que viu a la Guàrdia dels Prats.[151]

L'alcalde de Solivella, el 12 de juny de 1939, rep una comunicació de l' *"Auxilio Social"* perquè vagin a recollir els germans Teresa, Ondina, Ilíada i Adolf Sanahuja Moix, que vivien al carrer Llibertat, 12, i que són a Barcelona.

Per la circular número 44, de 19 de setembre del mateix any, es demana la relació d'infants orfes de 0 a 3 anys
de 3 a 7 anys
de 7 a 10 anys
de 10 a 14 anys[153]

149. Íd.
150. ACMO. FMM. Rg. 935.
151. Íd.
152. ACMO. FMSO. Rg. 2.610.
153..ACMO. FMM. Rg. 935.

Per donar sensació de normalitat, l'autoritat provincial va prohibir la mendicitat a tota la província, i va encarregar a l'*"Auxilio Social"* que atengués les persones desvalgudes, evitant *"el lamentable espectáculo de los peticionarios que pululan por la via pública".*(154)

Els pobles de la Conca es varen sumar a les iniciatives provincials. El 22 de març de 1939, es va inaugurar a l'Espluga de Francolí un menjador infantil per a nens abandonats;(155) el mateix fan a Vimbodí el 19 de maig del mateix any, en el local de l'*"Auxilio Social"*.(156) Aquests dos llocs eren atesos per *"falangistas incansables que atienden solícitos a su comedor infantil".*(157)

Encara que la finalitat de l'*"Auxilio Social"* era altruista, els imports recaptats no foren molt importants. En primer lloc, per les necessitats urgents d'aquell any i, en segon lloc, els ajuntaments no posaven la màxima diligència perquè no els reportava cap ingrés per al municipi.

Hi havia l'obligació d'enviar cada mes la relació de la quantitat recaptada dels apartats anteriors. Moltes vegades varen haver de recórrer a les multes posades a alcaldes i secretaris per vulnerar aquesta obligació. Es té constància que a l'alcalde de Sarral, amb data 25 d'octubre, se li imposa una multa de 100 pessetes per no remetre les actes de les col·lectes de l'*"Auxilio Social".* (158)

Una altra prestació fou l'anomenat *"Auxilio a Poblaciones liberadas"* que per una sola vegada, demana el governador civil als municipis de la província, en metàl·lic o espècie, quantitats per a socórrer *"a los hermanos de la zona roja, cuya liberación se halla muy próxima"*, com ho ratifica la circular rebuda a l'alcaldia de Montblanc el 9 de març de 1939 i que finalitza amb *"...es deseo del Gobierno Nacional que todas las provincias que gozan de la felicidad de estar regidas por Su Excelencia el Generalísimo, ayuden con todo entusiasmo a las que están en trance de reincorporarse al seno de nuestra España".* (159)

6.2 La Beneficència

El 6 de maig de 1939, s'envien instruccions del Govern Civil, per fer front a les necessitats del proper hivern, ja que s'ha de procurar *"que no exista ningún español sin pan".* Amb aquesta intenció s'invita a contribuir mitjançant la *"Ficha Azul"*, les ajudes de persones per a sostenir les institucions. (160)

154. BOPT, núm. 76 (any 1939).
155. DET, núm. 54, any 1939.
156. Íd. núm. 102, any 1939.
157. Íd. núm. 60, any 1939.
158. AMSA, Rg. 551; Carpeta: Seguros soc...
159. ACMO. FMM. Rg. 935.
160. Íd. Rg. 797.

Encara que dels pressupostos municipals es destinava l'1%, no hi havia prou recursos per atendre les necessitats més peremptòries. Ja, el 2 de març del mateix any, el Ministeri d'Hisenda per recaptar fons, havia establert la Loteria amb càrrec al fons de protecció beneficosocial, posant a la venda 40.000 bitllets al preu de 150 pessetes un, i dècims a 15 pessetes.(161)

El mateix mes, el governador civil fa una invitació per recaptar diners destinats a Beneficència. A Montblanc, 79 persones varen donar 1.733 pessetes. L'ajuntament es va quedar amb el 30 % (519,90 ptes.) i la resta 1.213,10 ptes. es van enviar a Tarragona.(162)

Quina fou la labor d'aquesta institució?

Les persones sense recursos eren inscrites al padró de la Beneficiència i els ajuntaments els havien de donar les medecines gratuïtes i l'assistència hospitalària. Per fer-nos-en una idea, a Montblanc n'hi havia 39, la majoria eren vídues amb fills. Els ajuntaments verificaven el padró de cada poble i, a la fi de l'any, l'enviaven a la Beneficència.(163)

Aquesta institució també s'encarregava del Tribunal Tutelar de Menors, que acollia els que, per diferents circumstàncies, els faltava el pare o la mare; a Montblanc envien, el 5 d'agost de 1939 a Tarragona, Rosario Morte Abelló de 19 anys, que vivia al poble amb Amàlia Abelló Roger, tia de la menor i domiciliada al carrer de la Pleta, 10.

Pere Murtra Miró, de Montblanc, acull la nena Victorina Povill Farnós que viu a Benifallet (Baix Ebre), ja que la Junta Provincial de Beneficència li concedeix el correponent permís. La Diputació Provincial acollirà els tres fills d'Antònia Esteban Casanovas, natural d'Encinacorba (Saragossa) i, veïna de Conesa per portar-los a la casa provincial de Beneficència.(164)

També Beneficència es feia càrrec dels malalts mentals, i els acollia en sanatoris psiquiàtrics; com és el cas de Maties Cartañà Folc, que el traslladen al psiquiàtric de la Mare de Déu de Montserrat a Sant Boi. Traslladen també, al mateix lloc, Antoni Oliveres Llort de Blancafort.(165)

Si la mendicitat va ser freqüent pel nombre d'indigents que es veien a cada poble, l'*"Auxilio Social"* comunica a l'alcalde de Sarral, el 27 de setembre, que inclogui al padró de Beneficència, totes les persones del poble que es troben en aquesta situació, fent constar les que ja reben ajuda de la mateixa institució.

161. Aranzadi, núm. 254 (any 1939).
162. ACMO. FMM. Rg. 792. 4. 21.; any 1939.
163. Íd. Rg. 935.
164. Íd.
165. ACMO. FMB. B-44.

A partir de l'1 de juliol de 1939, comença a regir el *"concierto del vino"*. Aquest consistia en el següent: els amos d'establiments de menjars (hotels, fondes, pensions...) havien d'ingressar l'import del vi que se servia a cada menjada i que no havia estat consumit pel client. Aquest import servia per sostenir les despeses de Beneficència.

El mateix mes, les fondes de Montblanc ingressen per aquest concepte, les següents quantitats:

Antoni Colom (fonda Colom) .... 6 ptes.
Pau Sanahuja (fonda dels Àngels) .... 2,25 ptes.
Miquel Dalmau (fonda Sant Miquel) .... 6 ptes.
César Montseny (fonda de l'Estació) .... 16,20 ptes.

Els ingressos procedents d'aquest concert, s'havien de liquidar a la Junta Provincial de Beneficència i aquesta els recorda que, a l'hora de fer la liquidació, han d'enviar a més dels diners, els comprovants dels ingressos obtinguts.[166]

A Sarral, Josep Borràs Santandreu, lliura d'una vegada 40 ptes.[167]

Amb tot, el mes de setembre del mateix any, la Junta Provincial ja reclama l'import que havien de pagar per aquest concepte.

Poc es podia treure del vi que no es consumia, quan els preus que tenien establerts els establiments abans citats eren mòdics. Aquests preus eren revisats i aprovats per l'autoritat provincial. Relació de Montblanc:

	Pau Sanahuja	Cèsar Montseny	Antoni Colom	Miquel Dalmau
Pensió completa	8 ptes.	10,25 ptes.	7 ptes.	7 ptes.
Esmorzar	1 pta.	1 pta.	1,25 pta.	1,50 ptes.
Dinar	3 ptes.	3 ptes.	3,5 ptes.	3,5 ptes.
Sopar	3 ptes.	4,5 ptes.	3,5 ptes.	3,5 ptes.
Dinar i sopar	6 ptes.	9 ptes.	6 ptes.	6 ptes.[168]

A Sarral, el cobert valia 4 ptes.[169]

L'incompliment de no remetre les liquidacions, comportava la corresponent penalització per l'alcalde.

166. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
167. AMSA. Rg. 544.
168. ACMO. FMM. Rg. 1.549. 1.
169. AMSA. Rg. 544.

Un altre impost fou el que posaren del 5% a les entrades i localitats d'espectacles públics, amb el vistiplau de FET-JONS de cada localitat.

6.3 El subsidi al combatent: El "Plato único" i el "Día sin postre"

El subsidi era un ajut econòmic que es concedia per subvenir les necessitats de les persones mancades de recursos econòmics.

El subsidi al combatent, creat per la Llei de 25 d'abril de 1938, va servir per ajudar les famílies dels mobilitzats a l'exèrcit nacional.

En no poder atendre les necessitats d'ajuda a les famílies que ho necessitaven, l'Estat va voler reforçar els ingressos que deixaven de percebre els familiars i creà l'anomenat "subsidi al combatent"

Als pobles alliberats, es formaren les comissions locals que es regiren pel Decret de 20 de gener de 1939 [170], que establia les normes per tenir dret a aquest subsidi.

Aquestes eren:

a. Ser cap de casa i sostenir la família amb el seu treball personal.

b. Que estigués mobilitzat en l'exèrcit nacional o en les milícies de FET-JONS, sempre que la mobilització l'impedís dedicar-se a les seves ocupacions professionals.

c. Que els beneficiaris, per causa de les mobilitzacions del que aportava el manteniment de la família, no tinguessin cap altre ingrés.

També varen tenir dret al subsidi, els cònjuges i parents dels combatents que foren declarats inútils com a conseqüència de malalties contretes al front.

La quantitat màxima a cobrar era de 3 pessetes diàries.

D'on es nodria el fons estatal per pagar aquest subsidi?

Entre altres conceptes, se sostenia per:

a. Del 20% de la venda de tabac de totes classes.

b. Del 20% de les consumicions efectuades en els bars, cafès...

c. Del 10% de les confiteries i tendes de queviures.

d. Del 20% de consumicions extraordinàries en hotels, pensions...

170. BOPT, núm. 66 (any 1939).

e. Del 20% de l'entrada a espectacles públics.

f. Del 10 % del preu de venda d'aparells de ràdio.

Referent als apartats b, d i e, els amos pagaven un 25 % sobre el preu que pagaven els clients.

L'assessoria política de FET-JONS, amb data 12 de març del mateix any, demana, al poble de Solivella, la relació de combatents que tinguin dret al subsidi i que estiguin enquadrats a l'exèrcit nacional o a la milícia de FET-JONS.(171)

Aquest subsidi va desaparèixer el 10 de desembre de 1939.(172)

Amb anterioritat a la Llei del subsidi al combatent, s'havia creat, el 30 d'octubre de 1936, l'anomenada Llei del *"día del plato único"* i del *"día sin postre"* amb la finalitat de recaptar recursos destinats al *"FONDO BENÉFICO-SOCIAL"*, que més tard varen anar a parar al fons del subsidi al combatent.

Amb referència al *"día del plato único"*, els establiments (hotels, fondes, cases de menjars...) contribuïen amb el 50% de l'import de cada menjada i amb el 40% de l'import de la pensió completa un dia a la setmana (**dijous**).

El menú d'aquest dia consistia, en un màxim, de tres plats: carn, peix o verdura, perquè els clients poguessin triar.

Referent al *"día sin postre"*, els amos dels establiments anteriors, havien d'aportar el 10% de cada menjada solta que servissin, i amb el 5% de la pensió completa del dia assenyalat (**dilluns**).

Tant en un diacom en l'altre, els establiments tenien l'obligació de donar el tiquet del que corresponia pagar a cada persona.

Aquests aspectes varen comportar situacions difícils per part dels establiments, perquè eren reticents a pagar.

"Los que no cumplan tales requisitos, o se resistan, o nieguen a contribuir a tal benéfica obra, serán... severamente sancionados con arreglo a su posición económico-social y considerados como malos españoles" deia una circular del governador civil.(173)

La recaptació, en un principi, anava a càrrec de la *"Sección Femenina"*, de FET-JONS, del *"Servicio Social de la Mujer"* i altres organitzacions i entitats femenines que voluntàriament es prestaven a fer-ho, així s'establí el cos de recaptació del *"Día del Plato Único"* i del *"Día sin Postre"*.

171. ACMO. FMSO. Rg. 2.610.
172. DET, núm. 252, any 1939.
173. BOPT, núm. 101 (any 1939).

Recaudación del «Día del plato único» y «Día semanal sin postre», durante el mes de Julio de 1939

Provincia de Tarragona — Localidad PIRA

«DÍA DEL PLATO ÚNICO»

Cantidad recaudada por fichas .... 306'30 ptas.

Cantidad recaudada por venta de tikets (Hoteles, Restaurants, etc.) .... 00'00 »

Cantidad recaudada por recargos a los suscriptores morosos .... 00'00 »

.... »

Cantidad TOTAL recaudada por «Día del plato único» en el presente mes de Julio .... y que ha sido ingresada en la c/c del Banco de España FONDO DE PROTECCION BENEFICO SOCIAL el día .... según recibo n.º 31 cuya copia se une a la presente .... 276'25 »

«DÍA SEMANAL SIN POSTRE»

Cantidad recaudada por fichas en el presente mes de Julio .... y entregada el dia 30 al Jefe de la Comisión local del Subsidio según recibo cuya copia se une a la presente .... 30'05 »

Don Francisco Amorós Amorós .... Secretario del Ayuntamiento de Pira ....

CERTIFICO: Que los datos anteriores son reflejo exacto de la recaudación del presente mes de julio .... habiendo quedado pendientes de cobro en fin del mismo ——— fichas por un importe de ——— ptas. para «Plato único» y ——— ptas. para «Dia sin postre, según detalle al dorso.

Y para su remisión en este día a la Junta Provincial de Beneficencia, expido la presente en Pira .... a treinta de julio de 1939.

V.º B.º
EL ALCALDE,

La fonda de Josep Borràs Andreu de Sarral envia els imports següents:

– Mes de setembre: "Día del Plato Único"................ 884,16 ptes.
"Día sin Postre"................ 98,24 ptes.
Total:................ 982,40 ptes.
– Mes de novembre: "Día del Plato Único"................ 874,62 ptes.
– Mes de desembre: "Día del Plato Único"................ 874,62 ptes.[174]

Amb tot, moltes vegades, l'autoritat provincial reclamava les recaptacions que es verificaven als pobles. Tal és el cas de Vilaverd que deu les 32,60 ptes. del mes d'octubre i les 82 ptes. del mes de novembre i, a la vegada, reclama a Beneficència, les fitxes que va enviar.[175]

Per altra part, va haver-hi persones que varen contribuir amb diners, fent aportacions voluntàries.

Tenim la relació dels últims quatre mesos de l'any 1939 d'alguns pobles de la Conca.

Poble	SETEMBRE		OCTUBRE		NOVEMBRE		DESEMBRE	
	Subsidiaris	Aportació	Subsidiaris	Aportació	Subsidiaris	Aportació	Subsidiaris	Aportació
Barberà de la C.								
Blancafort								
Conesa								
L'Espluga de F.			8	255	8	255	1	60
Forès			1	60				
Llorac								
Montblanc	1	60	1	60	1	60	1	60
Montbrió de la M.								
Passanant								
Les Piles								
Pira								
Rocafort de Q.	1	60	1	60	33	4017		
Rojals								
Santa Coloma de Q.			1	60	7	298,5	10	375

174. AMSA, Rg. 544 i 545; any 1939.
175. ACMO. FMV. Rg. 2.252.

Poble	SETEMBRE Subsidiaris	Aportació	OCTUBRE Subsidiaris	Aportació	NOVEMBRE Subsidiaris	Aportació	DESEMBRE Subsidiaris	Aportació
Santa Perpètua								
Sarral					3	330	10	360
Savallà del C.								
Senan								
Solivella					3	112,5	3	112,5
Vallclara	2	90	2	90	2	90		
Vallfogona de R.								
Vilanova de P.			2	90	4	180		
Vilaverd								
Vimbodí								
TOTAL	4	210	16	675	61	5.343	25	967,5 [176]

Els conflictes no s'acabaven i es va determinar lliurar un talonari a cada establiment, mitjançant el previ pagament a la Junta Local de Beneficència. Per cada menjada, en el dia assenyalat, donaven al consumidor el tiquet corresponent.

En veure les autoritats provincials que els ingressos per aquests conceptes no eren els esperats, una circular del 2 de juny de 1939 adverteix que cada família havia de contribuir amb una quantitat determinada (voluntària) segons els signes externs de riquesa (contribució rústica, urbana...) i s'enviarà a cada llar un full imprès, en el qual l'alcalde fixarà la quantia que, com a mínim, ha d'aportar cada família segons l'escala contributiva que prèviament havia confeccionat l'alcaldia. Això comportà un augment de recaptació com es pot apreciar a la pàgina següent.[177]

Al DET sortien aquestes notes amb lletres sobrepujades per estimular la gent a contribuir:

Todos los jueves ha de figurar un sólo plato en tus comidas
Todos los lunes has de abstenerte de tomar postre
España te lo exige y los necesitados te lo agradecerán.

o també aquesta altra:

El plato único no es un sacrificio: es un deber
de todos los españoles.
Abona con cariño la cuota que la Superioridad
te asignará de acuerdo con tus posibilidades.

176. BOPT, núm. 171, 198, 223, 251, 274 (any 1939).
177. Íd. núm. 104 (any 1939).

Amb data 9 de novembre de 1939, es redueix l'impost del subsidi al combatent amb la desgravació total dels articles alimentaris consumits.[178] A la vegada que se suprimeix el segell d'1 pta. que es posava als salconduits per l'ajuda al combatent.[179]

A la fi del 1939, només va quedar vigent el *"Plato Único"* que durà fins al 1941.

A continuació hi ha una relació, per tenir un exemple, d'aportacions fetes del *"Plato Único"* i del *"Día sin Postre"* - Any 1939

Poble	JUNY		JULIOL		AGOST	
	Plato único	Día sin postre	Plato único	Día sin postre	Plato único	Día sin postre
Barberà de la C.	779, 20	88, 80	802, 80	89, 20	700,00	87, 78
Blancafort	385, 21	42, 94	400, 86	44, 54	400, 86	44, 55
Conesa	316, 90	34, 65	316, 90	34, 65	316, 90	34, 65
L'Espluga de F.	702, 02	74, 08	702, 02	65, 50	723, 50	80,00
Forès	185, 40	20, 60	185, 40	20, 60	185, 40	20, 60
Llorac	144,00	16,00	143, 10	15, 90	143, 10	15, 90
Montblanc	2.746, 04	291, 63	2.806, 64	290, 50	2.970, 45	299, 40
Montbrió de la M.	94, 40	33,00	99, 40	33,00	99, 40	33,00
Passanant	262, 80	47, 94	431, 46	47, 95	423, 35	47, 05
Les Piles	152, 10	16, 90	152, 10	16, 90	152, 10	16, 90
Pira	277, 50	30, 05	276, 25	30, 05	274,00	29, 85
Rocafort de Q.	546, 30	60, 45	547, 55	60, 45	550, 46	61, 60
Rojals	126, 95	14, 25	148, 35	15, 85	125, 90	14,00
Sta Coloma de Q.	2.124, 09	236, 01	2.124, 09	236, 01	2.423, 61	269, 29
Santa Perpètua	191, 70	21, 30	191, 70	21, 30	191,70	21, 30
Sarral	876, 42	97, 38	896, 22	99, 58	884, 16	98, 24
Savallà del C.	130, 50	14, 50	130, 50	14, 50	130, 50	14, 50
Senan	40,00	20,00	40,00	20,00	40,00	20,00
Solivella	654, 30	72, 70	656, 10	72, 90	656, 10	72, 90
Vallclara	70, 65	7, 85	70, 65	7, 85	66, 40	7, 37
Vallfogona de R.	120, 30	19, 30	106, 65	11, 85	511, 80	12,00
Vilanova de P.	157, 95	17, 70	159, 20	17, 70	159, 20	17, 70
Vilaverd	174,00	20, 20	174,00	20, 20	173, 50	20, 10
Vimbodí	764, 10	84, 90	764, 10	84, 90	763, 10	84, 90
TOTAL ptes.	12.042, 83	1.383, 13	12.326, 04	1.371, 88	13.065, 49	1.423, 58

Fonts: BOPT (1939) [180]

178. Íd. núm. 251 (any 1939).
179. Íd. núm. 257 (any 1939).
180. Íd. núm. 253 (any 1939).

També a aquelles persones que posseïen aparells de ràdio, se'ls fixà el següent pagament:

-2,50 ptes. pels que tenen aparells de galena.

-12 ptes. pels aparells de dues làmpades en domicili particular.

-50 ptes. pels establiments modestos i agents venedors.

-100 ptes. pels establiments públics i els dedicats a la venda de material.

6.4 Els subsidis als excombatents i la col·locació dels mutilats

Si als combatents se'ls va ajudar mitjançant un subsidi, altres que varen actuar al costat dels guanyadors, també varen reclamar; aquests eren els excombatents.

Per un Decret del 16 de maig de 1939, s'estableixen unes normes per poder accedir al subsidi, emparant-se en el fet que mentre no es normalitzés la situació professional dels que han combatut o han prestat serveis en pro del MN, se'ls havia d'ajudar.

Per tenir dret a la subvenció, eren necessaris els següents requisits:

a. Haver sigut mobilitzat voluntari o forçós en l'exèrcit o en la milícia nacional

b. Haver cessat en la condició de mobilitzat.

c. Impossibilitat de treballar en les seves ocupacions professionals per causes alienes a la seva voluntat.

d. No tenir ingressos personals d'imports iguals o superiors al subsidi que li pugui correspondre.

La quantia que percebien era:

- 3 ptes. diàries quan l'excombatent vivia sol.

- Augment d'1pta. diària per cada membre que havia d'alimentar, sense poder excedir-se de 3 ptes. diàries en poblacions de menys de 10.000 habitants.

- Els excombatents es veien obligats a inscriure's a l'oficina de col·locació del municipi en què vivien.[181]

Per un decret del 25 d'agost del mateix any, s'afavoreixen els excombatents en el sentit que s'obliguen a les empreses a cobrir els llocs de treball amb aquestes

181. Íd. núm. 99 (any 1939).

persones fins a un límit del 80 % de les places vacants.(182) Es feia vàlida la frase de *"Nosotros hemos ganado la guerra".*

Encara que l'Estat perseverava en aquesta idea,a moltes indústries que tenien dificultats per poder subsistir, els era del tot impossible donar feina als excombatents.

Preveient que moltes d'aquestes persones quedessin sense treball, l'Estat, en un decret del 7 d'octubre, prorroga per 6 mesos més l'ajut fins a la pròxima primavera, època en què les feines dels pagesos necessitaven gent per al camp.(183) A la Conca de Barberà, principalment agrícola, va tenir poca incidència.

En el grup dels excombatents es trobaven els mutilats: persones que, en retornar a la vida civil, moltes es varen quedar privades dels seus llocs de treball o incapacitades per fer segons quines feines.

Trobant-se la província de Tarragona amb persones en aquesta situació, i que s'havien de col·locar, la Comissió Inspectora Provincial de Mutilats de Guerra va comunicar a l'Ajuntament de Montblanc, amb data 27 de juliol de 1939, que destinava per al càrrec de guàrdia urbà, Lucio López Barrado, amb sou de 3.000 ptes. anyals.

Pel mateix sistema, i en el mateix any, varen ocupar els càrrecs també de guàrdia urbà al mateix Ajuntament: Isidoro Martin Lastra, i Roman del Diego Gutiérrez. També es va demanar per a Jaume Briansó Anglès, a fi de donar-li una destinació.(184)

A Santa Coloma de Queralt, en quedar desert, per depuració, el lloc d'encarregat de l'escorxador municipal, es va nomenar l'excombatent Ramon Navarro Miret amb un sou, a l'any, de 2.350 ptes.(185)

6.5 La sanitat i el servei mèdic

Per posar en funcionament Benestar Social fou necessari que, a cada poble, es formés la Junta Local de Sanitat, composta per l'alcalde, el secretari, el capellà, el mestre més jove, el metge, el veterinari i vocals, en les poblacions grans.

A Montblanc es constituí el 9 de març de 1939. Els seus membres, foren: President: Jesús Hernández i Martín (alcalde). Secretari: Manel Delgado de Torres i Serrano (metge). Vocals: Valerià Díaz i Lorenzo (secretari de l'Ajuntament), Santiago Ibars i Grao (metge), Pere Curto i Tasias (farmacèutic), Jaume Masalles i Camps (veterinari), Francesc Bulló i Nogués (paleta), Josep Domingo i Ardèvol (capellà), Magí Mallafré i Vallvé (mestre)(186)

182. Aranzadi, núm. 1.206 (any 1939).
183. BOPT, núm. 218 (any 1939).
184. ACMO. FMM. Rg. 935.
185. DET, núm. 236, any 1939.
186. ACMO. FMM. Rg. 838.

Aquesta comissió, com les altres dels pobles de la Conca, vetllaven per les condicions higièniques i per la salut de les persones.

Per una circular del 2 de desembre, es posa en alerta sobre la conservació de l'estat sanitari de la província, i es porta a terme una campanya per eradicar el tifus, la desnutrició i la falta d'higiene. Com que es pensava que els transmissors d'aquestes malalties podien ser els pobres, gitanos, vagabunds, venedors ambulants... es demana la localització d'aquesta gent, perquè sota la responsabilitat de la Inspecció Municipal de Sanitat faci els passos necessaris per controlar-los i procedir a la seva higiene, posant els mitjans per netejar-los dels possibles paràsits que puguin portar. La mateixa circular s'estén als establiments públics (cines, cafès, sales de ball...) i als col·legis, fent responsables, dels primers, els amos i, dels segons, els directors.(187)

A la vegada, per la Secció d'Epidemiologia Provincial es donaven a conèixer les normes per eradicar aquestes anomalies. Com de costum, la responsabilitat de l'incompliment d'aquestes normes requeia sobre l'alcalde.(188)

Com que els ajuntaments disposaven d'escassos recursos, moltes vegades les entitats provincials sanitàries havien d'atendre necessitats humanes. És el cas de la veïna de Montblanc, Teresa Sans Vidal. Les dites entitats reclamen a l'Ajuntament i al capellà informes de la situació econòmica de la interessada.(189)

Persones que s'havien de desplaçar, i l'ajuntament corresponent no les podia socórrer varen requerir al governador civil l'anomenat "bitllet de caritat". Aquest el va expedir als següents veïns:

Localitat	Data	Nom i cognoms	Edat
Montblanc	4.4.1939	Francesc Folch Hortal	36 anys
		Josep Folch Hortal	56 anys
	26.4.1939	Miquel Espinar Rodríguez	49 anys
		Tadea Rodríguez Espinar	76 anys
	10.6.1939	Mercè Guarro Cortès	40 anys
		Ramon Ferré Guarro	16 anys (190)
Solivella	4.4.1939	Pau Llort Iglésies	49 anys (perquè pugui venir al poble)

187. BOPT, núm. 256 (any 1939).
188. Íd.
189. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
190. Íd.

A l'any 1939, hi havia uns serveis mínims, que funcionaven regularment. Amb motiu de la Llei de 10 de febrer sobre *"Responsabilidades Políticas"*, s'ordena una investigació sobre la conducta dels metges en relació amb el *"Movimiento Nacional"*.

El metge titular de cada poble era un funcionari més que havia de sostenir el municipi i, a la vegada, fou objecte de depuració segons la seva actuació en la conflagració civil; però, si aplicaven literalment les normes establertes, la majoria dels serveis sanitaris hagueren quedat desatesos amb el corresponent perjudici dels interessos públics. Per evitar-ho, es deixa en suspens els càrrecs que podien recaure sobre els funcionaris sanitaris: metge, practicant, llevadora... fins que no es disposi el contrari i queden provisionalment en els llocs que exercien abans d'obrir-los l'expedient.

Amb tot, la peça clau de la sanitat als pobles era el metge titular, i si tenim presents els pressupostos minsos de l'any 1939, un metge cobrava menys que[191] un guàrdia urbà.

Sabem els sous dels següents metges:

Joan Barrera Jover, de Rocafort de Queralt .... 1.500 ptes. anyals
Adolf Padreny Andreu, de Sarral .... 2.000 ptes. anyals
Santiago Mundi Barceló, de Santa Coloma de Queralt .... 2.750 ptes. anyals
Manel Delgado de Torres, de Montblanc .... 2.500 ptes. anyals

Com podem suposar, aquests sous eren insuficients per a un metge. Per cobrir les seves necessitats s'autoritzà que cobrés una quantitat a les famílies, anomenada "iguala", que ja es cobrava abans del 1936. Aquesta quantitat, actualment, encara hi ha facultatius que la cobren.

Per obtenir-la, es formà una junta local i que segons els signes externs de riquesa i les persones de cada família, se'ls repartia una quantia assignada. També s'autoritzà al metge poder cobrar per posar injeccions i fer visites a fora d'hora.

Un cas curiós abans de la contesa és el del metge de Vilaverd, Josep Roig Domingo, adherit al Sindicat de Metges de Catalunya i Balears. L'any 1932, el contracta el poble per 1.250 ptes. anuals, a més d'autoritzar-lo a cobrar pels següents serveis:

Visites:	visita d'urgència	3 ptes.
	visita de nit	5 ptes.
Injeccions:	hipodèrmiques o intramusculars	2 ptes.
	endovenoses	10 ptes.
	de sèrum	5 ptes.

191. ACMO. Pressupostos Municipals; any 1939.

Parts:	assistència als parts normals	10 ptes.	per hora o fracció
	aplicació de fòrceps	150 ptes.	
	extracció placenta	30 ptes.	
	perineorràfies	15 ptes.	
Avortaments:	sense intervenció	10 ptes.	per hora o fracció
	amb intervenció	30 ptes.	
	taponament	25 ptes.	
	neteges intrauterines	5 ptes.	
Consultes:	a un company de la mateixa població	20 ptes.	
	a un company de la comarca	25 ptes.	
	a un company de la capital	20 % del company consultat	
Baixes o altes de Germandats		1 pta.	
Informes i Certificats		15 ptes.[192]	

L'Estat, fent-se ressò de les necessitats més imperioses, va crear el Patronat Antituberculós pel Decret, de 5 d'agost de 1939.[193] amb la finalitat de desterrar aquesta lacra, pròpia d'èpoques de dificultats alimentàries.

Depenent del Ministeri de Governació, el lema que es volia dur a terme, era que no quedés un sol malalt sense llit en un sanatori, i tenint present que la pensió que pagarà, serà proporcional als mitjans econòmics de l'assistit. Els pobres de solemnitat, per un dret de justícia també seran atesos, puix que la *"España sana habrá de sacrificarse por la España enferma, debiendo las clases acomodadas.... sacrificarse para las necesitadas".* [194]

A cada poble, es va crear el Comitè Local del Patronat Antituberculós que el formaven les mateixes persones de la Junta Municipal de Sanitat.

7. L'"entramat" entre la cultura i la religió catòlica

7.1 L'aspecte ideològic cultural

Els pensaments de les persones són molt difícils d'esbrinar. Saber el que pensava una minoria de gent,els que combregaven amb les idees del Règim, era fàcil.

192. ACMO. FMV. Rg. 2.252, 4.
193. Aranzadi, núm. 1.007 (any 1939).
194. Íd.

La cultura de la persona va molt lligada amb la forma de ser i d'actuar. Una pregunta que m´ha portat neguit és la següent:

Què representava en aquell temps ser del Règim?

Penso que significava estar d'acord amb la doctrina i les idees polítiques més típiques, exposades per ideòlegs amb poder, dins del nou estat: els militars, els falangistes i l'església. A la vegada, comportava combregar amb l'autoritarisme, el regeneracionisme i el triomfalisme. La resposta podia graduar-se des d'un assentiment fins a una invidable adhesió, d'acord amb la ideologia que respirava cadascuna de les persones i l'empremta cultural que conservava cada individu.

Per això, no s'han de confondre les ideologies i les mentalitats. Molta gent no tenia cap ideologia i, en canvi, donaven credibilitat d'una "mentalitat" difusa, en la manera de pensar i estar d'acord amb el govern d'aquell temps, més com a factors emocionals que racionals.

Les persones de la Conca, la majoria de les queals es comprtava d'una manera pacífica, no crec que tinguessin una ideologia concreta; ben al contrari, penso que devien tenir una "mentalitat ideològica" on confluïen diverses línies de pensament que,moltes vegades, eren contradictòries. El paganisme estètic de la Falange anava de bracet amb el corporativisme catòlic; el "triomfalisme" amb el "catastrofisme"... Encara es recorden aquelles desfilades al compàs de l´himne nacional pels carrers dels pobles.

A nivell cultural, el règim de Franco, no va tenir una ideologia articulada. Hi havia una minoria que elaborava un repertori de conceptes que donaven sentit i coherència a determinades polítiques conformades de la realitat pública i que eren acceptades superficialment sense massa convicció.[(195)]

Els nous patrons culturals es varen imposar a tots i a cadascun dels mitjans de producció i expressió.

L'ordre cultural, a què aspirava el Règim franquista, es basava en el tradicionalisme catòlic i en l'espanyolisme reaccionari. La concepció d'un "entramat" nacionalisme-espanyolista va convertir-se en la peça fonamental de la política cultural del Règim.

La cultura i la llengua (castellanes) eren els conceptes bàsics com a signe d'identitat d'una Espanya: d'un sol partit, d'una sola religió i d'un màxim dirigent, en Franco. El subtil joc polític franquista va ser la cooperació d'una sèrie d'interessos ideològics preocupats, no tant per posar-los en pràctica, sinó per evitar destacar el perfil ideològic del contrari. Es tractava d'un poder per posar obstacles i per evitar que ho fessin els altres. Era normal que en els dicursos polítics, es recordés la guerra civil, l'enemic, els traïdors, els que s'oposaven a tot; en una paraula, els que

195. MIGUEL, Amando de: Sociología del Franquismo, Edit. Euros, SA. Barcelona, 1975.

es desviaven de la unitat d'Espanya... El franquisme va ser un Règim autoritari, on totes les manifestacions ideològiques ostentaven el segell d'autenticitat amb un sistema jeràrquic, disciplinat, ordenat, on el superior *"siempre sabe más y tiene más razón"*.

L'autoritarisme de Franco es pot considerar com una peculiar adaptació dels principis de l'organització militar a un sistema de conjuncions de forces civils, presidides per l'elementalíssim principi de poder bàsic d'acord amb la vida militar, però que va omplir la vida civil.[196]

Per completar aquesta política, es va crear la figura del governador civil, càrrec de gran rellevància, que era el símbol del nou règim. Amés de ser el blanc de les ires, de les intrigues i de les adulacions, dirigia la política del govern i coordinava l'actuació des de la delegació provincial. La seva figura anava revestida d'amplíssim poder, des del punt que podia aplicar de forma arbitrària la pròpia legalitat i combinava moltes vegades ,la tolerància i la repressió al seu criteri amb la facultat de posar multes fins a un màxim de 25.000 ptes. En altres paraules era el "factotum" del poder provincial.

Les diverses manifestacions en l'àmbit cultural passaven per la seva persona. Els dos governadors civils d'aquest any -Antoni Iturmendi i Mateu Torres- foren els inductors de fer complir la doctrina que emanava de Madrid.

7.2 La censura

Per poder controlar les persones era necessària una intervenció acurada i constant de l'Estat en ordre a l'educació política i moral, com a conseqüència dels fets passats. Per vigilar, en tot moment, la unitat duradora fou indispensable crear un organisme únic sota les ordres del govern i que, si fos necessari, s'apliqués a cada persona en particular.

L'Ordre, de 15 de juliol de 1939, creà una secció dedicada a la censura que depenia del *"Servicio Nacional de Prensa"*.

Aquesta secció fou constituïda pels organismes necessaris i suficients per poder controlar:

- La censura de tota classe de publicacions no periòdiques i d'aquelles publicacions alienes a la jurisdicció d'aquell temps.

- Els originals de les obres teatrals de qualsevol gènere literari.

- Els guions de pel·lícules cinematogràfiques.

196. Íd.

- Els originals i les reproduccions de caràcter patriòtic.

- Els textos de totes les composicions musicals.

Tot el que es volia fer (representar, publicar...) s'havia de portar a la secció de censura.(197)

La reprovació va actuar en aquest període com a element castrador de totes les manifestacions. La finalitat, segons els que manaven, era acabar amb l'herència republicana i marxista, per instaurar l'exaltació moralitzadora del nacional-catolicisme.

7.3 La censura en la premsa

El Règim franquista imposava, però a la vegada volia convèncer. D'aquí la importància assignada a l'acció propagandística. Es va presentar la figura de Franco com a salvador enfront del comunisme i de la disgregació de la Pàtria.

La premsa, com a institució de l'Estat, era una idea repetida en els textos legals del franquisme; ja va ser una obsessió durant la guerra. El ban que va ordenar el 28 de juliol de 1936 la *"Junta de Defensa Nacional"*, presidida pel general Cabanelles, fou el primer intent de controlar els mitjans de comunicació. Es van declarar sotmesos a la jurisdicció de guerra per procediment sumaríssim els delictes *"realizados por medio de la imprenta u otro medio cualquiera de publicidad"*, i va considerar rebels *"los que propaguen noticias falsas o tendenciosas"*.

La Llei de premsa,de 22 abril de 1938, va imposar una estricta censura com es manifesta en el preàmbul: *"...siendo la prensa órgano decisivo en la formación de la cultura popular y, sobre todo, en la creación de la conciencia colectiva, no podía admitirse que el periodismo continuara viviendo al margen del Estado"*.

El franquisme pretenia que el periodista fos el portaveu de les seves ordres i realitzacions. Volia *"una Prensa capaz de interpretar adecuadamente los anhelos, los propósitos y la emoción de la Patria redimida y de la futura grandeza española"*.

En síntesi, volia enquadrar el periodista en el *"núcleo de las actividades Nacionales"* i en el *"nuevo periodismo nacional"* representat per la *"Dirección Nacional de Prensa"*. (198)

El control de les fonts d'informació varen quedar garantides amb la creació l'any 1937 de *"Radio Nacional de España"* que informava al poble amb els famosos *"partes"*, i al 1939 amb l'*"Agencia Efe"*.

197. Aranzadi, núm. 916 (any 1939).
198. SINOVA, Justino:La censura de la Prensa durante el franquismo, Edit. Espasa-Calpe. Madrid, 1989.

El periodisme havia d'estar al servei de l'Estat com un servei públic. Això significava que no es reconegués el dret de llibertat d'expressió i, per tant, es retornava a la censura prèvia i al control de les fonts d'informació.

Per a més "Inri", als periodistes se'ls prohibí treballar en periòdics d'altres països.

El "llapis vermell" de la censura eliminava tot allò que no convenia als interessos dels governants i obligava, al mateix temps, a publicar el que es volia en cada moment.

L'acció de la censura tenia dos destinataris: els ciutadans i els mateixos governants. Hi havia dues classes de censura: la civil i la militar. Aquesta darrera fou abolida l'1 d'agost de 1939, quan el general en cap de la IV Regió Militar, comunica als alcaldes el següent *"parte"*: *"Terminada la guerra y desaparecidas por consiguiente las causas por las cuales se mantenía la censura militar de Prensa, he resuelto que se suprima dicha censura militar, que en lo sucesivo, quedará a cargo de las Autoridades Civiles"*.(199)

No es podia inserir cap escrit als periòdics, si abans no havia estat autoritzat, i se'n feia responsable el propi director que, per ocupar la direcció del diari *"debia ser aprobado para este cargo por el ministro"*.

L'encíclica de Pius XI, que, condemnava el nazisme fou censurada. El 15 de maig de 1939, fou mutilat el missatge de Pius XII que celebrava la victòria del *"bando nacional"* i sol·licitava que es tractessin amb bona voluntat els vençuts. Al mateix any, Serrano Suñer va prohibir la publicació de la pastoral del cardenal Gomà, titulada *"Lecciones de la guerra y deberes de la paz"*.(200)

A nivell provincial, a part del BOPT, l'únic periòdic que arribava als pobles de la Conca era el *"Diario Español"* de Tarragona; sota l'encapçalamentdel qual, es llegia: *"Por Dios, por España y por Franco"*.

Al preu de 20 cèntims es repartia a tots els ajuntaments. Era el transmissor de les notícies que rebia de l'Agència Efe -la veu del governador civil- i publicava la relació dels encausats que anaven al consell de guerra. Esdevenia, a més, el complement del BOPT i la finestra d'opinió dels dirigents nacionalsindicalistes... Les seves pàgines anaven plenes de doctrina falangista.

Al ser un periòdic controlat, l'Estat, per mitjà dels seus representants, buscava orientar els continguts d'acord amb els seus objectius polítics. La reiteració de les "consignes", donava peu al fet que caigués en un uniformisme i en una monotonia, que al no tenir competència, no es procurava corregir.(201)

199. ACMO. FMM. Rg. 935.
200. La censura de la prensa...
201. BARRERA, Carlos: Periodismo y Franquismo. De la censura a la apertura.Edic. Internacionales Universitarias. Barcelona, 1995.

Altres diaris que es rebien amb menys assiduïtat, eren *"El Correo Catalán"* i *"la Vanguardia"*. Aquest, per demostrar el seu fervor *"españolista"*, en reaparèixer l'any 1939, es va convertir en *"La Vanguardia Española"*.

7.4 El problema de la llengua

El 1939, no existia a Catalunya, oficialment, altra cultura que no fos l'espanyola. La política cultural que s'aplicà es basà en un designi centralitzador i unificador. Amb l'objectiu de reespanyolitzar la societat catalana; els nous patrons culturals s'imposaren a tots i a cadascún dels mitjans de producció i expressió.[202]

Catalunya va viure una situació que no es donava en els altres indrets de l'Estat pel que feia referència a la llengua. Els governs republicans i la Generalitat de Catalunya, havien fet importants esforços per tal que la llengua catalana es convertís en l'instrument habitual al carrer i a les escoles. La resistència d'alguns sectors i el poc temps de què es va disposar per desenvolupar les mesures arbitrades, varen fer que els resultats finals no fossin probablement els desitjats; amb tot no es podiien negar els notables avenços realitzats en la situació de la llengua catalana, a l'escola en particular, i que s'havien portat a terme en temps de la República.

La legislació del nou Estat, en matèria de la llengua, va acabar de cop i volta amb molts anys d'esforços. Per una Ordre Ministerial de 21 de maig de 1938, va quedar *"terminantemente prohibido el uso de otro idioma que no sea el castellano"*,[203] i en un altra ordre de 4 d'agost de 1939, *"se prohibe el uso de dialectos y de idiomas distintos del castellano"*.[204]

Val a dir que, malgrat les persecucions que varen suportar els capellans durant la contesa civil i la protecció que els dispensà el nou Estat, els sacerdots no estaven d'acord amb la política lingüística i foren uns defensors de la llengua catalana. El governador militar, en data 31 de juliol de 1939, remet un ofici a l'alcalde de Solivella, el mateix que havia enviat al vicari general de l'Arquebisbat per a tots els pobles de la seva diòcesi, redactat en els següents termes: *"Comprobado que por distintos sacerdotes de la provincia se continua la práctica de dirigirse a los fieles, desde los púlpitos utilizando el idioma catalán en contra de las reiteradas prohibiciones con la infracción de las mismas, y en evitación de los incidentes de Orden público, a que dichas infracciones puedan dar lugar, significo a V.I. que de no cortarse tal abuso, me veré obligado a imponer fuertes multas"*.[205]

202. SAMSÓ, Joan: La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública (1939-1951). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
203. BOPT, núm. 3 (any 1939).
204. Íd. núm. 156 (any 1939).
205. ACMO. FMSO. Rg. 2.610/5.

Als pobles es continuava parlant en català, encara que tota la correspondència era en castellà. La censura de la correspondència interior va continuar vigent fins al gener de 1940, ja que en els organismes oficials hi havia l'ordre de no permetre el repartiment de cap carta amb l'adreça escrita en llengua catalana, basca o gallega; en canvi s'admetien cartes en qualsevol altre idioma.(206) No cal dir que, amb la no-acceptació, s'incorria en "multa".

Com a cas curiós, és l'ocorregut a Valls a Valeri Llusà Guasch i a 4 més, on el governador civil, que *"por USAR EN LOS NEGOCIOS A QUE SE DEDICA FACTURAS IMPRESAS EN IDIOMA NO ESPAÑOL, infringiendo lo impuesto, usando las atribuciones que me están conferidas, imponer la MULTA DE QUINIENTAS PESETAS, que hará efectivas dentro del plazo de ocho días... Terminado el plazo señalado sin haber hecho efectiva la multa impuesta... se acordará lo que proceda para su exacción y responsabilidad contraída... Tarragona 31 de mayo de 1939. Año de la Victoria".*(207)

No fou solament sancionada la correspondència, sinó també les publicacions de periòdics, les conferències a nivell de persones, les inscripcions al Registre Civil, els fulls parroquials, les esqueles i, fins i tot, el calendari del pagès.

El governador civil era el més intransigent a no deixar parlar ni expressar-se en català; el de Barcelona, el 19 de juny de 1939, deia *"Cataluña vuelve a ser España".*

Els funcionaris interins de les corporacions provincials i municipals *"cualquiera que sea su categoría, que en acto de servicio, dentro o fuera de los edificios oficiales, se expresen en otro idioma que no sea el oficial del Estado quedarán ipso facto destituídos, sin ulterior recurso".*(208) Com a conseqüència, molts funcionaris castellans varen ocupar llocs de catalans, i no varen fer cap esforç per parlar el català i, actualment, després de seixanta anys, encara en patim els efectes.

El catalanisme es va haver de replegar dins la seva closca per aguantar l'allau uniformador i centralista.

7.5 L'ensenyament

Els fonaments de l'educació del nou Govern consistien en una formació religiosa, patriòtica i clàssica, el tres pilars de la futura Espanya, segons afirmava el ministre d'Educació, Pedro Sainz Rodríguez.

206.BENET, Josep: L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
207. VENTURA i SOLÉ, Joan: La postguerra a Valls (1939-1940). Edita Consell Comarcal de l'Alt Camp. Valls, 1993.
208. L'intent franquista de genocidi...

Els principis educatius que varen implantar, pressuposaven el refús de les tendències pedagògiques modernes que a judici dels dirigents del *"Ministerio de Educación Nacional"*, tenien el seu inici en Rousseau i que buscaven amb aquests nous corrents un plantejament del procés educatiu diferent al tradicional fixat per l'Església. El moviment que més va influir fou el de *"la educación nueva"*; els seus postulats essencials foren la defensa de l'educació tradicional dogmàtica i autoritària. L'església espanyola, enarborant el principi de la llibertat d'ensenyament, convertí en *"Cruzada"* la sublevació a canvi del control de l'educació en tots els nivells.

La sèrie de disposicions legislatives promulgades durant aquest any varen tenir com a finalitat una completa i profunda *"recristianización"* d'Espanya sobre la base de la doctrina tradicional sostinguda per l'església catòlica i inspirada en els principis de l'encíclica de Pius XI *"Divini Illius Magistri"*, promulgada el 21 de desembre de 1939.

Es van imposar amb caràcter obligatori les ensenyances de Religió i Història Sagrada en tots els nivells docents (als pobles ho feia el capellà), puix que s'havia d'aconseguir que *"el ambiente escolar estuviera en su totalidad influído y dirigido por la doctrina del Crucificado"*,(209) representada per la simbologia de la Creu que havia tornat a les escoles. Els mestres tenien l'obligació de celebrar, durant el mes de maig, el "mes de María", a classe o a l'església parroquial; en aquest cas, mitja hora abans del final de l'horari escolar, a més de l'obligació d'assistir els diumenges i a les festes de precepte de l'Església, s'havia d'oir missa amb els alumnes.

Per portar a terme la recatolització de la societat, feia falta un nacionalisme *"amplio y abierto"*, i perquè aquesta idea del *"nacional catolicismo"* fos una ràpida realitat, era urgent formar les noves generacions *"en los principios pedagógicos de la nueva España"*.(210)

Això va implicar la depuració inexorable del personal docent, en especial els mestres, per ser aquests, els que més influïen en la societat rural.

L'ensenyament va sofrir grans transformacions que, a més d'impregnar-se de la doctrina del *"Movimiento"* amb les famoses *"consignas"*, va desfer la coeducació, que tants bons resultats havia donat en el règim republicà. La separació de nois i noies, segons el nou Govern, responia als principis de sana moral i anava d'acord amb els postulats de *"nuestra gloriosa tradición"*. La coeducació era considerada "*antipedagógica y antieducativa".*

Les classes començaven amb una oració. Tot seguit, s'iniciava la classe, fent servir poc material escolar. Sobresortia com a llibre de treball la famosa enciclopèdia de Dalmau Carles i la pissarra. L'ensenyament consistia a aprendre allò fonamental,

209. Aranzadi, núm. 512 (any 1939).
210. Íd.

basant-se en un mètode memorístic i en el treball de conjunt. Un sol mestre tenia una sèrie d'alumnes de diverses edats, (hi havia tres graus: elemental, mitjà i superior), i amb bona voluntat posava tot l'esforç a fer aprendre les "quatre regles" i als que feien alguna classe extra, l'anomenat "compte del vi". Al temps de les feines agrícoles, la majoria dels alumnes grans (13-14 anys) s'absentaven per ajudar la família en les tasques agrícoles (segar, batre, veremar). La majoria acabaven anant a treballar al camp.

Una vegada finalitzat l'ensenyament primari (14 anys), es podia anar a l'escola de *"Formación Profesional"*. A la província se'n crearen quatre: una a Tarragona, l'altra a Reus, l'altra a Tortosa i la darrera a Valls. A aquesta última, hi podien anar a estudiar els alumnes de la Conca de Barberà. Per aquest motiu, tots els pobles de la Conca pagaven 0,20 ptes. per persona i any, pel sosteniment del centre.

Al ser un impost obligatori (reflectit en el pressupost municipal), el seu pagament comportava moltes dificultats. Els pobles quedaven endarrerits en el seu desembors, i ho feien en el darrer moment, quan el governador civil avisava els municipis pendents de pagament, que en cas de no aportar l'assignació corresponent, es feien responsables d'una severa sanció. Sabem del poble de Blancafort, que pagà per l'any 1939, la quantitat de 205 ptes.(211)

Referent a la formació de la dona, la *"Sección Femenina Provincial"* dirigeix el 19 de setembre de 1939 una circular a la regidora de cultura de Montblanc on li comunica que començarà a funcionar l'Escola d'Adults. Per aquest motiu, li demana que es posi d'acord amb la delegada local de la CNS.

El local, en un principi, serà una aula de l'escola nacional. Podran assistir-hi totes les dones dels 14 als 35 anys, estiguin o no afiliades. El curs anirà adreçat principalment a persones analfabetes. Per al seu funcionament es demanarà la col·laboració dels mestres (homes i dones), del capellà, i d'alguna *"camarada"* que tingui el batxillerat o una cultura avançada. Una vegada al mes, es donarà una conferència sobre el *"nacional-sindicalismo"*. Les classes funcionaran dues hores diàries i s'impartirà: lectura, escriptura, història de la Pàtria i càlcul.(212)

7.6 La retolació dels establiments, dels pobles i dels carrers

Un cop declarat idioma oficial el castellà, era lògic que, per donar un sentit d'unitat, tot rètol, cartell... exposat al públic, fos redactat en l'idioma oficial. També era lògic per al Govern que els noms dels carrers, pobles i cartells indicadors, s'expressessin al públic en un llenguatge comprensible per a tothom (el castellà).

211. ACMO. FMB. Rg. B-109; any 1939.
212. ACMO. FMM, Rg. 935.

Per una circular del 18 d'abril de 1939, es dóna la facultat als alcaldes per portar a terme les gestions oportunes perquè desaparegui la retolació en català i sigui substituïda per l'oficial.[213]

A part de moltes aberracions lingüístiques, alguns pobles de la Conca de Barberà varen adoptar una grafia castellanitzada, per exemple:

Barbará
Espluga de Francolí
Forés
Llorach
Santa Perpetua
Las Pilas
Savallá del Condado

Referent als noms de carrers i places, se segueix un procediment dràstic. En aquells que hi havia abans del 1936 i, que moltes vegades explicaven en part la història del poble, ara s'hi posen noms com: *"Avenida de José Antonio, Plaza del Generalísimo, Calvo Sotelo, general Sanjurjo, general Mola"*, i els carrers que es conserven, es castellanitzen: *"Mayor, Castillo, Parlamentos ..."*, amb un llarg etcètera que faria inacabable la sèrie de noms castellanitzats. El motiu que es dóna, no és altre que *"satisfacer el deseo de honrar la memoria de hombres ilustres o hechos laudables"*, i afegeix que aquests noms es podran posar *"a las calles nuevas o a las afectadas por las supresiones"*.[214]

L'alcalde de Solivella, el 17 de juliol de 1939, rep un escrit del governador, on li demana quins noms de carrer pensa posar, i que comuniqui a la guàrdia civil quins rètols, cartells... no han estat substituïts.[215] Amb data 18 del mateix mes, la guàrdia civil de l'Espluga de Francolí, també comunica a l'alcalde que té l'obligació de fer desaparèixer els rètols dels carrers en català, i substituir-los en castellà, i que li faci saber els que han estat reemplaçats.[216]

7.7 Les societats recreatives i els espectacles públics

D'acord amb l'Ordre Ministerial de Governació de 28 de juliol de 1939, varen quedar dissoltes les associacions constituïdes després del 17 de juliol de 1936, encara que la seva principal i única finalitat era el manteniment de llocs d'esbarjo, fos quina fos sense tenir en compte quina hagués estat la seva denominació.

213. BOPT, núm. 66 (any 1939).
214. Íd. núm. 9 (any 1939).
215. ACMO. FMSO, Rg. 2.610/5.
216. Íd. Rg. 2.610/4.

Totes les societats recreatives que volien tornar a funcionar, havien de demanar autorització al governador, canalitzador, com he dit abans de tot el poder provincial.

Als pobles, el lloc de reunió i d'esbarjo era el cafè (edifici); la gent hi passava el temps d'una forma monòtona; els jocs d'atzar (golfo, set i mig...) eren prohibits, encara que a vegades la guàrdia civil els tolerava. El tancament era regulat, i podien obrir fins a la una de la matinada.(217)

Tots els alcaldes, per les festes (principalment la Festa Major), havien de demanar el permís corresponent per poder celebrar els actes de caire popular o cultural, enviant prèviament el programa i esperant l'aprovació i el permís, i pagaven amb posterioritat les taxes corresponents, les quals anaven a parar a la *"Junta Provincial de Protección de Menores"*.

El 22 de maig de 1939, es comunica al president de *"La Artesana Montblanquense"* que pot reanudar les activitats i pot celebrar el ball per al qual va demanar permís.(218)

En la sessió de ball que es portà a terme el 29 d'octubre del mateix any, el Sr. Maties Amorós fa la següent liquidació i paga la taxa corresponent:

20 entrades a 1,60 ptes.	32,00 ptes.	
14 entrades a 0,80 ptes.	11,20 ptes.	
TOTAL:	43,20 ptes.	(les dones no pagaven)
20 % de 43,20 ptes. pel "Subsidi al Combatent"	8,64 ptes.	
25 % de 8,64 ptes. a compte de l'Empresa	2,16 ptes.	
TOTAL a pagar:	10,80 ptes.	(219)

Trobem casos de reclamació per part de l'autoritat provincial. Entre altres, a l'Ajuntament de Blancafort, el 17 d'octubre, se li demana la quantitat de 60 ptes. pels actes recreatius portats a terme per la Festa Major el 29 de setembre.(220)

El comportament en els espectacles públics era regulat per la circular núm. 25, de 20 d'abril de 1939, on s'especificava que tot espectador o participant als espectacles de forma incorrecta, *"será invitado a desalojar... y caso de resistirse se solicitará el auxilio de los Agentes... quienes denunciarán... a esta Autoridad para la oportuna sanción"*.(221)

217. BOPT, núm 167 (any 1939).
218. ACMO. FMM. Rg. 935.
219. Íd.
220. ACMO. FMB. Rg. B-44.
221. BOPT, núm. 68 (any 1939).

Referent al cinema, el 4 de novembre del mateix any, el capellà de Solivella, Ramon Huguet, sol·licita fer cine a la Sala del Sindicat del poble. Se li contesta que en cas de fer pagar entrada, haurà de satisfer la quantitat de 5 ptes. per dia (impost de Beneficència).[222]

Per una ordre governativa, es prohibeix l'entrada al cine a menors de 14 anys.[223] S'especifica que només podran assistir a programes exclusius per a ells, en els dies de festa, on s'hi inclourà una pel·lícula de caràcter educatiu i patriòtic.

En molts pobles de la Conca assistia la quitxalla al cinema; era impossible fer les sessions per a ells. Per aquest motiu, s'autoritza la censura cinematogràfica que al final fou per a tothom: *"En el caso de que suprimiendo escenas aisladas de una película pudiera autorizarse ésta para menores, los organismos de censura comunicarán los cortes que hayan de verificarse a los propietarios empresarios..."*[224]

Les sessions de cinema al Principal de Montblanc començaven amb la baixada, damunt del teló de boca, de la figura de Franco, i el públic dempeus saludava braç en alt.

Les filmacions sobre episodis més o menys històrics de la *"grandeza de España"* eren un èxit total.

Les pel·lícules que es varen emetre, entre altres foren:

25.6.1939	*"La hija de nadie" i "Noches de Broadway"*
30.7.1939	*"Canción de cuna" i "Compás del corazón"*
3.9.1939	*"Bailes y Canciones"* i *"Impetus de Juventud"*
13.10.1939	*"El milagro de la Fe"* i *"Todo lo condena"*[225]

El NO-DO (Noticias y Documentales) es va començar a emetre obligatòriament a finals de 1942, i es projectava entre les dues pel·lícules.

El que es pagava d'entrada queda reflectit en una de les moltes liquidacions escollides a l'atzar.

Estat detallat de la recaptació de l'empresa Abelló-Solé (Teatre Principal) de Montblanc del dia 25 de juliol de 1939:

65 entrades preferència a 1, 25 ptes.	81, 25 ptes.
7 mitges preferència a 0, 75 ptes.	5, 25 ptes.
3 entrades palco a 1 ptes.	3'00 ptes.

222. ACMO. FMS. rG. 2.610 /5.
223. BOPT, núm. 182 (any 1939).
224. Íd.
225. ACMO. FMM. Rg. 796.

29 entrades general a 0, 75 ptes.	21, 75 ptes.
11 mitges generals a 0, 40 ptes.	4, 40 ptes.
SUMA TOTAL	115, 65 ptes.
Recàrrec 20 % "Dia del Combatent"	23,13 ptes.
Recàrrec 25 % sobre 23,13 ptes. a càrrec de l'empresa	5, 73 ptes.
TOTAL recàrrec	28, 91 ptes.(226)

7.8 El restabliment dels bons costums i el compliment dels deures dominicals

Amb data 21 de maig de 1939, es publica una circular on es culpava el govern anterior d'un relaxament moral en les formes de comportar-se en públic; la desvalorització dels factors morals i el predomini dels materials, varen dur a un concepte de moral no massa d'acord amb els principis que propugnava el *"Movimiento"*. Remarca que, per sanejar aquests costums, commina les autoritats perquè denunciïn les persones que es comportin de forma incorrecta o immoral per poder efectuar la corresponent sanció. Si es culpa menors d'edat, respondran els pares o tutors dels actes ocorreguts.(227)

El sergent de la Guàrdia Civil del regiment de *"Flechas Negras"* de Montblanc, posa en coneixement de l'alcalde, perquè apliqui la màxima sanció a Josep Blavi Ferrer i a Ramon Moragues Colom, ja que, en passar pel carrer, ha sentit blasfemar els dos denunciats el dia 15 de setembre.(228)

A la vegada, quedava prohibida *"la maledicencia, la murmuración que se usa para restar prestigio a las Jerarquía del Estado, a sus organizaciones o a las disposiciones que aquellas promulguen"*.(229)

Fou necessari tornar-ho a recordar, perquè l'11 de juliol de 1938, Serrano Suñer, aleshores encarregat de Governació, ja havia manifestat que la blasfèmia i la difamació serien penades quan es referissin a Déu, als Sants, als individus o col·lectivitats; demanava als governadors civils que posessin cura en la repressió d'aquestes nafres socials.(230)

226. Íd.
227. BOPT, núm. 68 (any 1939).
228. ACMO. FMM. Rg. 935.
229. BOPT, núm. 75 (any 1939).
230. Íd. núm. 16 (any 1939).

Referent als deures dominicals, es prohibí que sortís cap persona a treballar els dies festius, sota pena de fortes sancions. La guàrdia civil, moltes vegades, vigilava a primera hora del matí, als pobles, per fer complir aquesta comunicació.

L'alcalde pedani de Lilla el 12 d'abril, denuncia l'alcalde de Montblanc perquè Josep Maria Balcells, Francesc Cervelló, Eduard Riba, Rafel Rafàs i Joan Pere, varen anar a treballar; els dos primers, al camp tot el dia, i els altres dos, varen treure els bens a pasturar; confia que els farà complir la llei.[231]

7.9 La influència de l'església catòlica

El catolicisme era factor d'unitat, aglutinador de la política i la cultura que havia d'inspirar la legislació del país. Com proclamà Franco en la primera legislatura de les Corts espanyoles, l'estat perfecte per a tots els espanyols era l'Estat Catòlic.

Monsenyor Herrera Oria explicitava que l'Església espanyola no es podia separar de l'Estat, ja que es necessitaven i, per tant, eren immanents. El lligam que va haver-hi entre el Règim i l'Església catòlica va ser la font inicial de la legitimitat del govern. El nacional-sindicalisme com a doctrina es definí profundament catòlica. L'aliança entre el dos fou molt fàcil, no solament per les creences religioses de la major part dels dirigents, sinó també perquè entre les jerarquies eclesiàstiques predominava una visió organicista de la societat en la qual els principis de jerarquia i obediència eren essencials.

La persecució i els assassinats de sacerdots i religiosos, varen enfortir els llaços de comunió entre l'Església i l'Estat. Per aquest motiu, l'Església va donar suport al nou Govern per sentir-se protegida, encara que a nivell de diòcesi, la veu del primat no assentia amb els principis que volia imposar el govern autoritari de Franco.

Amb tot, l'Estat espanyol es comprometia a ajudar l'Església, amb la condició que s'encarregués del culte, de la predicació i de l'ensenyament religiós. A canvi, la jerarquia eclesiàstica va estar d'acordareconèixer el règim franquista, demostrar-li gratitud i suport moral. Als pobles, els capellans participaren directament del poder, i s'introduïren, com ja hem llegit, en les diverses comissions municipals, en els organismes culturals, socials i també econòmics. El seu pes va ser decisiu a l'hora d'emetre informes i els seus consells eren seguits sense discussió. Ser considerat bon catòlic, era sinònim de ser addicte al Règim.

Moltes jerarquies eclesiàstiques de casa nostra estigueren al costat dels guanyadors. El 24 de març de 1939, el cardenal Gomà felicità Franco amb el següent telegrama: *"Como prelado español, digo gracias a Dios y gloria inmarcesible para*

231. ACMO. FMM. Rg. 938.

el generalísimo y su ejército que ha salvado la patria del peligro más grande de su historia", el dia 3 d'abril del mateix any li escrivia: *"Sabe excelencia con que interés me uní desde el comienzo a sus afanes; como colaboré... a la gran empresa. Me siento por ello con derecho especial a participar de su gozo en estos momentos definitivos".*(232) També el cardenal Vidal i Barraquer va enviar el seu missatge d'enhorabona per via diplomàtica en uns altres termes: *"Quiera nuestro Divino Redentor, por la intercesión de tantos mártires y confesores nuestros, otorgarnos la gracia de la reconciliación más completa a fin de que superado (por el fuego del verdadero amor cristiano y fraterno) todo espíritu de odio, de venganza y de discordia, sepan consagrarse todos los españoles, con un solo corazón y una sola alma, a la magna labor de reconstrucción espiritual y material..."* (233)

FRANCESC A. VIDAL i BARRAQUER
Cardenal Arquebisbe de Tarragona, del 1919 al 1943

232. GÓMEZ PÉREZ, Rafael :El Franquismo y la Iglesia. Edit. Rialp, 1986; pàgs. 50-70.
233. TARRAGONA VIDAL, Josep M: Vidal i Barraquer. De la República al Franquisme. Edit. Columna Assaig, 1998.

No cal dir que aquestes ratlles no li varen agradar massa a Franco, acostumat a rebre lloances; la prova fou que el cardenal es veié obligat a romandre exiliat, al no voler acceptar allò que era l'Església sota el Règim de Franco.

El Vaticà es va fer ressò de les violències que es portaren a terme contra persones i coses sagrades. Les autoritats respongueren que Espanya, fins i tot Catalunya, havien intervingut en molts casos per evitar crims i protegir la vida de capellans i religiosos. No hi havia d'haver cap entrebanc entre l'Estat i l'Església.

Alguns bisbes que estaven en contacte amb la Junta Nacional de Burgos (els de Palma de Mallorca, Pamplona i Vitòria), varen amenaçar amb penes espirituals els seus feligresos si es posaven de part del govern republicà.

Després de molts "estires i arronses", la Santa Seu accepta la situació del govern de Franco, i aquest imposa cobrir les diòcesis catalanes amb bisbes foranis, d'esperit no bel·ligerant i adversaris de la llengua i de la cultura catalanes. Aquests bisbes donaren impulsos a establir ordes i congregacions religioses que col·laboraven en l'obra franquista de descatalanització i colonització dels catalans. Amb tot, l'església catalana no va acceptar la total submissió, particularment la Diòcesi de Tarragona on el seu cardenal, Vidal i Barraquer, va haver de fugir a Suïssa, i la Santa Seu no va posar en el seu lloc cap bisbe durant els anys en què va viure.

El cardenal fou un imprevist en el Règim de Franco. Al no poder aconseguir que la diòcesi de Tarragona es cobrís amb prelats del seu grat, va intentar evitar que governessin la seva arxidiòcesi els vicaris episcopals que el cardenal havia designat. Fou detingut el canonge Salvador Rial, vicari general, expulsat de Tarragona i obligat a viure a Pamplona; també va fer el mateix amb el doctor Francesc Vives, vicari general suplent, a qui van obligar a residir a Sant Sebastià i, posteriorment, també a Pamplona.

El cardenal no renuncià a la seu de Tarragona, com pretenien les autoritats franquistes i, des de l'exili, continuà governant la seva diòcesi enmig de tota mena de dificultats.

Per altra part, per demostrar el seu catolicisme, el govern establert va promoure per mitjà del ministre de Governació, R. Serrano Suñer, una gran campanya a favor de la devoció a la Mare de Déu del Pilar de Saragossa, amb l'organització de festes i pelegrinatges.

Vidal i Barraquer, en l'audiència que li va concedir Pius XII, el 29 de novembre de 1939, deia referint-se a les autoritats franquistes: *"Si es verdad que mucho se ha hecho derogando la legislación laica y perseguidora, tal vez no sea exagerado decir que su catolicismo consiste en promever actos aparatosos de catolicismo, peregrinaciones al Pilar, grandes procesiones, ...solemnes funerales por los caídos..., asistencia a Confirmaciones y Misas de comunión y sobre todo ... con Misas de Campaña, de las que se ha hecho un verdadero abuso. Manifestaciones*

externas de culto que más que actos de afirmación religiosa tal vez constituyan una reacción política contra el laicismo perseguidor de antes, con lo cual será muy efímero el fruto religioso que se consiga y... se corre el peligro de acabar de hacer odiosa la religión a los indiferentes y partidarios de la situación anterior".(234)

Encara que l'Església en el fons no acceptés la total submissió, el règim guanyador de la *"Cruzada"*, se sentia amb més força que mai sobre aquesta.

L'Església catòlica, sabia que no es podia posar d'esquena al règim franquista, i el fruit d'aquest enteniment, va ser el restabliment de les assignacions econòmiques al clergat per la Llei de 9 de novembre de 1939,(235); l'exacció de la contribució al béns de l'Església pel Decret de 2 de març del mateix any,(236) i el reconeixement d'una sola religió: la catòlica.(237) Les assignacions econòmiques que va assignar al clergat foren minses i, a molts pobles de la Conca, l'ajuntament ajudava econòmicament el capellà. Montblanc accedeix a la petició que fa el plebà Lluís Robinat, l'11 de juliol, i li assigna la quantitat de 250 ptes. mensuals;(238) el de Blancafort, Ramon Timoneda, també demana que se li arregli la seva situació, emparant-se en el fet que altres pobles donen una ajuda al capellà.(239)

En un altre ordre, l'església va voler imposar a tota la societat la seva moral i els seus preceptes. Bona part del lleure de les classes populars va ser objecte d'una ofensiva de les institucions religioses. En les festes importants dels pobles, no podia faltar la invitació del capellà a les autoritats locals. El plebà de Montblanc, el 31 de maig, invita les autoritats locals a *"los solemnes oficios del Corpus y a la Procesión del Santísimo, restableciendo así el esplendor litúrgico de esta solemnidad españolísima".*(240) Hi assisteix el jutge militar instructor. També les invita als actes que realitza el 6 de setembre, arran de la visita del vicari general; el 14 del mateix mes, amb motiu de la reposició del Sant Crist a les escoles i l'1 de novembre, a la reversió de la imatge de Santa Maria a l'església que duu el seu nom.(241)

El de Blancafort, amb un to enfervoritzat, invita les autoritats locals amb motiu de la Festa del Sagrat Cor (28 octubre) en els següents termes: *"Celebrando mañana, el día 29 de octubre, esta parroquia la fiesta del Sagrado Corazón de Jesús que tanto nos ha favorecido ... contra los sin-Dios y anti-Patria para conseguir el gran triunfo del ... caudillo Franco, y siendo precisamente por otra parte la fiesta*

234. MUNTANYOLA, Ramon: Vidal i Barraquer, Cardenal de la pau. Abadia de Montserrat, 1976.
235. BOPT, núm. 245 (any 1939).
236. Aranzadi, núm. 253 (any 1939).
237. BOPT, núm. 11 (any 1939).
238. ACMO. FMM. Rg. 935.
239. ACMO. FMB. Rg. B-44.
240. ACMO. FMM. Rg. 935.
241. Íd.

de Cristo Rey y la de todos los mártires de la Cruzada, creo que tendrán interés en darle todo el realce que se merece y ... les invito a ... los actos que tendrán lugar a las horas siguientes: Comunión general a las 8 de la mañana; Oficio solemne a las 10 de la mañana; Función de la tarde y procesión a las 4 de la tarde. Me parece que siendo la fiesta de los mártires de la Cruzada y la de Cristo-Rey, estaria muy puesto en razón que ... las organizaciones ... hiciesen guardia al estilo de Falange para acompañar a Nuestro Rey y Dios".[(242)]

El capellà de Solivella, Ramon Huguet, va preparar amb gran solemnitat la Festa del Sagrat Cor els dies 8 i 9 de setembre. En aquest mateix mes, el dia 30, l'alcalde rep una invitació del de Rocallaura (l'Urgell) amb motiu de la coronació de la Mare de Déu del Tallat.[(243)]

Encara que la sintonia Església-Estat era bona, Solivella no deixa de demanar permís a la guàrdia civil de Montblanc per portar a terme les festes religioses, els dies 15 i 16 d'agost per la Festa Major i el 25 de setembre.[(244)]

La Santa Seu, anys més tard, el 1953, va establir un concordat amb el govern de Franco, en el qual va expressar que la Nació no necessitava cap acord ni concert per ser fidel al servei de Déu, *"ya que tanto la Iglesia como el Estado son dos sociedades perfectas... si bien difieren en razón del fin i de la autoridad..."*[(245)]

Com a conclusió, l'Església va tenir un paper destacat, gaudint la gran majoria de vegades de la victòria. En l'estructura social, va tenir un pes important, influint en un doble vessant: amb l'acció temporal, a través del culte i la predicació, i amb una participació en l'ensenyament mitjà, en el qual més del 50 % era a les seves mans.

242. ACMO. FMB. Rg. B-44.
243. ACMO. FMSO. Rg. 2.610.
244. Íd.
245. El franquisme i la transició...

Aspecte econòmic

8. Posada en funcionament d'un nou ordre econòmic

8.1 La política econòmica duta a terme

El nou ordre social anava acompanyat d'un nou ordre econòmic, caracteritzat per la defensa de la propietat privada, i l'inici d'una política de caire ultranacionalista que condicionava el funcionament de la vida econòmica i laboral.

El *"Fuero del Trabajo"* proclamava que l'estat reconeixia la iniciativa privada com a part important de la vida econòmica de la nació; a la vegada matisava que el nou govern no seria empresari només quan faltés la iniciativa privada o la defensa de l'interès suprem de la nació.

L'acció estatal es va caracteritzar per una massiva intervenció en tots els àmbits econòmics, des de la producció i distribució dels productes fins a l'extrem de controlar les primeres matèries i els preus del mercat. Va ser un intervencionisme massiu en tots els àmbits de l'activitat econòmica.

La política portada a terme pel nou estat va desembocar en l'anomenada autosuficiència (autarquia); aquesta opció va ser el resultat conscient d'un projecte polític i totalitari, que en el fons buscava la independència econòmica, que idealitzava l'isolament i a la vegada desconfiava de les influències que li podien venir de l'exterior i també de l'economia liberal.

Els dirigents franquistes consideraven que l'autosuficiència econòmica era condició necessària per assolir la plena independència. Guiats pels èxits econòmics dels règims feixistes d'aquell temps, i exhibint moltes vegades una gran ignorància econòmica, el mateix Franco va declarar que *"España es un país privilegiado que puede bastarse a si mismo"* i que *"tenemos todo lo que nos hace falta para vivir y nuestra producción es lo suficientemente abundante para asegurar nuestra propia subsistencia".*(245)

El resultat d'aquesta política fou una profunda depressió econòmica de conseqüències catastròfiques, caracteritzada pel col·lapse quasi total del comerç exterior, per la substancial baixada dels nivells de producció i de consum, i pel brutal retrocés en la capacitat adquisitiva i el nivell de vida de la població.

El considerable intervencionisme de l'administració provocà una significativa burocratització de tota l'activitat econòmica. Es multiplicaren els instruments de control, s'incrementà el reglamentarisme proteccionista i tot fou regulat de forma

245. El franquisme i la transició...

autoritària. Els sectors socials dèbils en sortiren perjudicats en benefici dels industrials, ja que els grans guanys es feren a l'esquena dels treballadors.

La gana va aparèixer en àmplies zones de la societat espanyola, i molta gent es va veure obligada a participar en el mercat negre per sobreviure; els efectes de les restriccions de tota mena van condicionar profundament la majoria de la població. Les contradiccions entre la propaganda nacional sindicalista i la realitat socioeconòmica van ser tan estridents, que una part de la població va fer cas omís al nou ordre proclamat pel franquisme.

Segons dades publicades l'any 1948, la renda mitjana per habitant en el període 1929-1935, havia estat de 1.043 ptes. mentre que la del període 1939-1947, fou de 842 ptes. La producció per habitant amb base 1929, no fou recuperada fins a l'any 1959.(246)

Dos elements varen influir aquest 1939 en l'estancament de l'economia: la manca d'energia i la de matèries bàsiques. L'aïllament de la nació des de l'exterior fou de conseqüències greus, i la falta de petroli i carbó fou fonamental. L'energia elèctrica no va poder abastir les necessitats més impensables i provocà restriccions que dificultaven i alteraven la vida dels ciutadans.El governador militar Antoni Aymat Jordà publicà una circular amb un to amenaçador el 28 de gener: *"Que en beneficio del interés general y para mejor distribución de la energía eléctrica, a partir de hoy y hasta nueva orden, se limitará el consumo de la misma, el indispensable para el alumbrado. Queda...absolutamente prohibido...para servicios de: calefacción, cocina, plancha, motores... y consideraré a los infractores como reos del delito de auxilio a la rebelión..."* (247) A la ferreteria Alfonso de Montblanc, se'ls demana una relació jurada de les existències de làmpades elèctriques. Contesta que té:

30 làmpades de rosca normal de 125/60 watts.

10 làmpades de rosca normal de 125/10 watts.

30 làmpades de rosca normal de 220/25 watts.

Maria Fort, diu que no en té cap.(248)

8.2 La retirada del paper moneda, signe d'un passat

La moneda, utilitzada com a mitjà de pagament en les diferents transaccions, és un signe d'identitat de qualsevol govern; per tant, no és d'estranyar, que conforme

246. Íd.
247. DET, 28.1.1939.
248. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.

s'anaven reconquerint els territoris a les forces republicanes, anessin retirant la moneda existent, i la substituïssin per la del nou règim.

La Llei de 20 de gener de 1939 dóna de termini un mes per treure de circulació les monedes d'argent, els bitllets i *"los certificados de plata"*, reemplaçant-los per altres que portaven un simbolisme diferent.(249) El Banc d'Espanya, els bancs locals i els ajuntaments es feren càrrec de la seva recol·lecció.

El poble de Pira, el 15 de maig, entrega a l'Ajuntament l'import de 511.390 ptes. de la següent manera:

Bitllets del Banc d'Espanya de vàries emissions .... 490.775 ptes.
"Certificados de plata" .... 20.615 ptes.(250)

Preveient que l'entrega voluntària no seria fàcil, al llarg de l'any 1939, el govern de Franco va dictar algunes ordres perquè els ciutadans a poc a poc, agafessin consciència que s'havien d'entregar els diners que fins aquells moments estaren en circulació. Per aquest motiu, el govern en va prorrogar la recollida fins al 26 de juliol del mateix any.

Per un Decret de 14 de juny, es tornen a dictar normes per a la retirada, especificant que serà la darrera vegada i que recolliria:

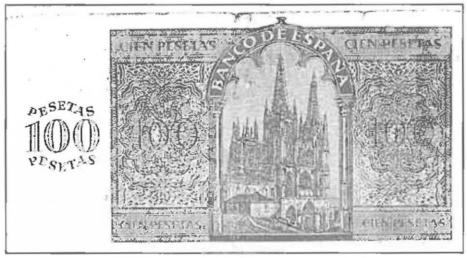
a. Bitllets del Banc d'Espanya, posats en circulació després del 18 de juny de 1936
b. *"Certificados de plata"*
c. Els anomenats *"talones especiales"* i
d. El paper moneda del Tresor.

Varen donar deu dies de temps per portar-los als llocs assenyalats anteriorment.(251)

El 9 de novembre, es va donar per acabat el període de recollida, i els bitllets nous del Banc d'Espanya passaren a tenir un caràcter de pagament amb ple poder de circulació per tota la Nació.(252)

249. Aranzadi, núm. 84 (any 1939).
250. ACMO. PMPI. Rg. 2.179. 5/1; any 1939.
251. ACMO. FMM. Rg. 935; any 1939.
252. TAMAMES, Ramon: La República. La era de Franco, V. Edit. Alianza Editorial S. A, Madrid, 1.988.

9. La terra i els seus maldecaps

9.1 La devolució de les terres

Moltes famílies varen veure ocupades les seves finques sota la intervenció de l'Institut de Reforma Agrària, organisme creat el 1932 (aquest fet s'anomenà: col·lectivitzar) pel govern republicà, amb la finalitat de distribuir les terres expropiades als camperols, i aquest podia decidir-ne el règim d'explotació. En cada municipi de la Conca es varen produir anomalies; tenim el cas de Josep Martí Pellicer de Conesa,

que denuncia el 22 de març de 1939, l'apropiació d'una finca portada en parceria, a la partida anomenada "el Comellà" i que li varen ocupar el 12 de setembre de 1936, per treballar-la els del comitè.[253]

El primer pas va ser, alliberada la Conca, acollir-se a una ordre de 25 de març de 1939,[254] on s'especifica que a les ocupacions de propietats realitzades per l'Institut amb posterioritat al 18 de juliol de 1936, data de la iniciació del GMN, els nous propietaris són considerats invasors i, per tant, a partir d'aquesta data, queden desposseïts de les terres, que passen a disposició dels antics amos. De la mateixa manera, també hi passaren, les que foren ocupades entre el 16 de febrer de 1936 i el 18 de juliol del mateix any de forma il·legal. Les finques recobrades passaren al Servei de Recuperació Agrícola, i l'antic propietari, per donar testimoni de la seva pertinença, havia de presentar una declaració jurada sobre el domini de la finca, avalada per l'Ajuntament, que donava un termini per fer les pertinents gestions de propietat. Com que l'enrenou fou important, per realitzar els tràmits de domini, varen donar un termini que finalitzava el 30 de juliol, prorrogable fins al 20 d'octubre del mateix any 1939. S'especificava que els fruits que corresponguessin al vertader amo, les entitats o individus que fins al moment explotaven els predis, s'havien de posar d'acord amb el sobirà de les terres.[255]

9.2 El cultiu de les propietats agrícoles

L'economia de la Conca, que abans del conflicte civil (1936-1939) era bona, passat aquest període es troba plena de restriccions econòmiques i faltaren els aliments més primordials; la seva població va haver de suportar sacrificis per a poder subsistir.

L'alcalde de Blancafort en la memòria que envia el 3 d'agost al Govern Civil, puntualitza que els perjudicis a la terra han estat greus, principalment per falta d'adobs i per l'escassetat de persones a l'hora de treballar. I si la collita de cereals de l'any 1937 es va veure disminuïda en un 15 o 20%, la del 1938, va passar a un 30%. A la vegada, desaparegueren 9 cavalleries i 4 carros.[256] Les mancances d'aliments va fer néixer un mercat paral·lel a les normes oficials, anomenat "estraperlo", del qual se'n parlarà en un altre apartat.

Després de tres anys de conflagració, un gran nombre de pagesos en edat de treballar, eren al front. La majoria de les terres varen quedar abandonades i en altres llocs de la Conca mal conreades. Aquest barrim barram comportà escassetat

253. ACMO. FMC. Rg. provis. 17; any 1939.
254. Aranzadi, núm. 346 (any 1939).
255. Íd, núm. 1.482 (any 1939).
256. ACMO. FMB. B-44; any 1939.

de collites de tota classe. Com a excepció, l'Ajuntament de les Piles comunica el 10 d'octubre, que les terres es troben en bon estat, i que l'únic que falta és l'adob.(257) L'alcalde de Montblanc comunica al governador civil el 4 de maig, que els guarets han augmentat un 15% respecte als anys anteriors per falta de pagesos queden un 10% de terres per cultivar, encara que es preveu que el proper any es conrearan.(258)

El cultiu del blat va disminuir un 15% per falta de treballadors i animals. Mesos més tard, el novembre del mateix any (dia 6), es formà a Montblanc la Junta Agrícola per posar al dia les terres abandonades, segons orientacions que va rebre el cap local de FET-JONS, Josep Maria Montseny.(259)

9.3 El problema de les finques abandonades

Ensems, per apaivagar l'estat en què va quedar l'agricultura, es publicà un Decret del 18 de juliol, per mitjà del *"Servicio Nacional del Crédito Agrícola"*, en el qual s'informava, a tots els agricultors que ho desitgessin, que se'ls proporcionaria -si no hi hi havia cap anomalia- el 30% del valor de la collita com a garantia d'un crèdit -no superior a 20.000 ptes. a l'interès del 4%- per sortir, de les dificultats en què es trobaven.(260)

Sembla ser que els entrebancs no vénen mai sols, ja que aquell any la collita dels cereals fou molt migrada i per curar-se en salut i preparar la collita de l'any vinent, la Secció Agronòmica Provincial va enviar una circular a tots els ajuntaments, amb data 20 de setembre, amb les següents normes:

- Es declaren d'utilitat nacional, les operacions que tendeixen a posar en condicions les terres per a sembrar, tal com es venia fent durant els anys 1933-1934 i 1935, i amb la mateixa superfície, si és possible. L'alcalde de Blancafort, amb data 2 de novembre, contesta que de les 528 ha que tenia registrades en aquells anys, actualment només en tenen 303 ha .

- Els alcaldes, com a presidents de les respectives juntes agrícoles, publiquen un ban on esperonen els pagesos per tal que cultivin les terres de la forma més ràpida possible.

- Si els pagesos no tenen la llavor necessària, podran adquirir-la al *"Servicio Nacional del Trigo"*, que l'entregarà a la Junta Agrícola Local per distribuir-la als que l'hagin demanada, mitjançant el previ pagament al comptat, i a preu de cost.(261)

257. ACMO. FMP, corresp. 1,7; any 1939.
258. ACMO. FMM. Rg. 1.551. 8/1.
259. Íd.
260. BOPT, núm. 10 (any 1939).
261. ACMO. FMB. B-44; any 1939.

Sarral demana 2.150 kg de blat, el 14 novembre, de la classe *"Huerta - Aragón"* al preu de 64,50 ptes. els 100 kg,[262] d'acord amb la circular de 15 de setembre que establia les peticions per la sembra. Es podia fer de les següents maneres:

a. Canvi de blat net, pel de sembrar, que li facilitarà el servei a dalt indicat.

b. Pagament dels quilograms que necessiti a raó de 57,90 ptes. els 100 kg més despeses.

c. Préstec, tornant la mateixa quantitat, augmentada en el 4% en el mes de setembre de 1940.

Aquests préstecs s'atorgaren a les organitzacions sindicals agrícoles de FET-JONS, i als agricultors que ofereixin credibilitat per tornar-los. Foren com a mínim de 100 kg o múltiples de 50 kg a raó de 150 kg com a màxim per ha. S'imposa com a condició, que si l'agricultor fes servir aquest blat per a una altra finalitat, el *"Servicio Nacional del Trigo"* li exigiria la cancel·lació immediata del préstec, a més de les sancions establertes.[263]

Si tenien dificultats per sembrar, també tenien dificultats per poder menjar. Eren moltes les famílies a qui els mancaven existències; per pal·liar la falta de cereals (blat, ordi, civada, sègol), i d'acord amb la Llei d' *"Ordenación Triguera"* de 23 d'agost de 1937, cada pagès va fer una "declaració jurada" de les existències de gra. Montblanc, amb una superfície de sembradura de 428,34 ha, va declarar 353.736 kg de blat, i el va reservar per:

sembrar .... 72.533 kg
rendes (vendre'l per poder fer diners) .... 5.201 kg
consumir .... 203.962 kg[264]

Molt d'aquest blat disponible per a la venda, va anar a parar als comerciants perquè el pagaven més car que l'Estat (aquest el comprava a preu oficial, anomenat vulgarment de "tassa"). Es va arribar a pagar a 10 ptes. el quilogram.

Els altres productes que va declarar Montblanc, foren:

fesols .... 2.825 kg	civada .... 29.275 kg	palla .... 86.250 kg
patates ..... 24.275 kg	faves .... 4.655 kg	erb .... 362 kg
ordi .... 8.300 kg	moresc .... 4.990 kg	vi .... 3.329.460 l [265]

262. AMSA. Rg. 545.
263. BOPT, núm. 189 (any 1939).
264. ACMO. FMM. Rg. 785,6; any 1939.
265. Íd. Rg. 785, 3; any 1939.

Uns mesos abans, el mateix municipi havia fet una declaració en "jornals" de les terres que es cultivaven:

GÈNERE	SECÀ	REGADIU
blat	596 hectàrees	59 hectàrees
ordi	158 hectàrees	15 hectàrees
civada	196 hectàrees	14 hectàrees
sègol	19 hectàrees	2 hectàrees
faves	31 hectàrees	58 hectàrees
pèsols	4 hectàrees	1 hectàrees
patates	20 hectàrees	84 hectàrees
cigrons	6 hectàrees	–
guixes	97 hectàrees	–
oliveres en producció	130 hectàrees	–
oliveres i vinya associats	632 hectàrees	–
guarets sense arbres	201 hectàrees	4 hectàrees
guarets amb arbres	63 hectàrees	6 hectàrees (266)

Per preparar amb temps la collita de l'any vinent, el *"Servicio Nacional del Trigo"* envià als ajuntaments un ofici on va especificar les dades que necessitava tenir:

a. Relació de cadascun dels agricultors amb la quantitat de quilograms que pensa sembrar i la superfície en jornals.

b. Quantitat que confia recollir.

c. Data aproximada en què començarà la recol·lecció. (267)

9.4 Els mitjans de treball emprats a la terra

El conreu de la terra era bàsic i primordial, i la maquinària era inexistent; els únics mitjans importants per a treballar-la eren els animals (mules, matxos, rucs, cavalls); alguns eren a la llar dels pagesos, altres havien estat requisats. La Inspecció Provincial Veterinària, amb data 10 d'agost de 1939, comunica a Joan Briansó

266. Íd, Rg. 1.551. 5/1; any 1939.
267. ACMO. FMSO. Rg. 2.610/4

Ferran i a Joan Civit, ambdós de Blancafort, que passin a recollir una mula per a cadascú a la finca de Pere Roda, a la carretera de Valls, en compensació dels animals que els varen requisar.[268] Antoni Sala Poblet i Josep Rosich Aluja, també del mateix poble, assisteixen a la subhasta de bestiar per a l'agricultura que es portà a terme al Ministeri de l'Exèrcit[269] mitjançant la prèvia presentació dels informes del delegat local de FET-JONS respecte al seu comportament civil. Si per comprar es necessitava autorització, el mateix passava per vendre. És el cas de Josep Saumell Obradó, de Blancafort, que ven una mula a Josep Cortès Santiago, veí de Girona, després d'obtenir el corresponent permís.[270]

Del favor obtingut per la subhasta, el Ministeri de l'Exèrcit demana a l'alcalde de Blancafort, que li enviï 8.000 kg de palla i que el cost el reparteixi a prorrata entre la gent del poble.

A la vila de Montblanc, es va demanar la relació d'animals destinats a treballar, en aquest any, per poder tenir una orientació de les possibles compres per part dels pagesos que en necessitessin. Demanaven que es fes la comparació amb els que es tenien a l'1 de maig de 1936.

a. Nombre d'animals per treballar a l'1 de maig de 1936

Egües 1
Cavalls 11
Mules/matxos 199
Ases 37

b. Nombre d'animals per treballar a l'1 de maig de 1939

Egües 2
Cavalls 18
Mules/matxos 250
Ases 36

c. Nombre d'animals requisats a l'1 de maig de 1939

Cavalls 2
Mules/matxos 18
Ases ....8[271]

268. ACMO. FMB. B-44; any 1939.
269. Íd.
270. Íd.
271. ACMO. FMM. Rg. 1.551,2; any 1939.
272. DET, 14.2.1939.

10. El rendiment de la terra en entredit

10.1 La mancança d'adobs i d'altres elements

Una circular del governador civil, dirigida a les autoritats locals i als delegats locals de FET-JONS, demanava que li enviessin les quantitats d'adob i de sulfat de coure que tenien els magatzemistes, en previsió que ho poguessin agabellar, ja que en cas de necessitar-ho, se'ls podria confiscar el gènere.[272]

Els pagesos no es varen quedar parats, i és aleshores quan fan peticions al *"Ministerio de Agricultura"* demanant no solament adobs, sinó també sofre, sulfat de coure i patates per sembrar.[273]

Fent-se ressò d'aquestes comandes, arribaren al port de Tarragona, per a la Conca de Barberà, diversos cargaments de patates per sembrar, sofre i adobs (superfosfat, sulfat amònic, nitrat de calç, nitrat de sosa i nitrat de coure), facilitats pel *"Servicio Nacional de Agricultura"*.

Els preus que es varen fixar foren:

Nitrat de calç .... 35,55 ptes. el quintar

Nitrat de sosa .... 35,75 ptes. el quintar[274]

Clorur de potassa .... 33 ptes. el quintar

Si tenim present que els adobs eren controlats, i que l'Estat els havia d'importar, era lògic que fixés uns preus per evitar l'especulació. El *"Ministerio de Agricultura"*, el 28 d'abril, fixà els preus dels adobs nitrogenats per a cada província. A Tarragona va ser:

Sulfat amònic .... 34 ptes. el quintar sobre vagó[275]

Nitrat de Xile .... 33,95 ptes. el quintar sobre vagó

Els adobs arribaven a l'estació de tren de Montblanc, i es repartien als diversos pobles de la Conca. Com que la majoria de pagesos pertanyien als sindicats agrícoles, eren aquests els que transportaven la mercaderia al poble respectiu.

Per estimular el fet d'adobar la terra, la Secció Agronòmica ofereix unes bonificacions als agricultors del tipus següent:

0,15 ptes. per 100 kg en un consum mínim de 50 tones

0,25 ptes. per 100 kg en un consum mínim de 100 tones

273. BOPT, núm. 64 any (1939).
274. Íd, núm. 374 i 375 (any 1939).
275. Íd, núm. 171 (any 1939).

0,30 ptes. per 100 kg en un consum mínim de 500 tones

0,40 ptes. per 100 kg en un consum mínim de 750 tones[276]

Davant les dificultats amb què es trobaven els pagesos per adobar les terres, i amb la finalitat d'evitar-los entrebancs, la Comissió Reguladora d'Indústries Químiques, mitjançant una ordre del mes d'octubre, portà a terme previsions d'adobs i sofre per a l'any següent (1940).

El municipi de les Piles contestà que necessitava per a la propera collita uns 17.900 kg de sulfat amonic i uns 45.000 kg de nitrat. A part, la casa Cros de Montblanc, els va enviar:

9.935 kg de nitrat de sosa a 56 ptes. el quintar

4.465 kg de nitrògen nítric a 56 ptes. el quintar

2.900 kg de nitrògen nítric a 55,5 ptes. el quintar[277]

Una vegada el pagès tenia l'adob que necessitava, l'havia de barrejar per fer-lo apte per a les plantes, i en resultava una composició anomenada "guano" formada de les següents matèries i amb les proporcions corresponents:

sulfat amònic 40%

superfosfat de calç 40%

potassa 20%

Per regla general, cada pagès es feia ell mateix; aquesta composició; si n'hi faltava, anava a buscar-ne als distribuïdors establerts a la Conca:

Albareda de Santa Coloma de Queralt.

Ibo Farré, Casa Cros i Obradó, els 3 de Montblanc.

El sofre no és un adob, sinó un anticriptogàmic, imprescindible per a les vinyes. Tot era d'importació, principalment d'Itàlia. El mes de novembre arribaren a l'estació de tren de Montblanc les següents varietats:

CLASSE	PREU
fosc	330 ptes. la tona
groc	360 ptes. la tona
sublimat	520 ptes. la tona
molt	527,75 ptes. la tona
flor	597,50 ptes. la tona[278]

276. Íd.
277. ACMO. FMP, Corresp. (D-G).
278. ACMO. FMSO. Rg. 2.610.

Aquests preus oficials foren fixats pel *"Ministerio de Agricultura"*. L'Estació Enològica de Reus, amb data 8 d'abril de 1939, demana el nombre de ceps de cada viticultor a fi de no demanar més sofre del que les necessitats requerien. Els pagesos de Solivella que varen declarar uns 3 milions de ceps, necessitaven uns 22.000 kg de sofre.(279)

11. La implantació de la burocràcia

11.1 El vistiplau de la "Comisaria de Abastecimientos y Transportes"

La *"Comisaria de Abastecimientos y Transportes"* era l'òrgan que controlava l'activitat agrícola dins de l'organigrama estatal. Per una ordre de 3 de febrer de 1939, l'autoritat provincial enviava una circular als ajuntaments recordant-los que era del tot necessari conèixer els recursos econòmics de cada població per poder fer una distribució dels articles de primera necessitat que asseguressin l'abastiment normal de la població; no solament a la població civil, sinó també de les necessitats del *"Glorioso Ejército"* i de les milícies voluntàries que amb tanta abnegació i heroisme, varen alliberar la nostra estimada Pàtria (Espanya).

Per assolir aquest fi, el govern de Franco esperava trobar l'ajut més eficaç en els comerciants i industrials. Era important que cada família -la majoria eren pagesos- fes una declaració jurada dels productes que traurien de la terra amb la major exactitud possible *"sin intentar ocultaciones egoistas, ya que demostraría su desafección al actual Movimiento Salvador"* (280)

Quan hi ha dificultats, la persona afronta els perills més impensats, i moltes vegades fa el sord a les disposicions que es legislen. El 20 de maig, la *"Comisaría de Abastecimientos y Transportes"* (creada el 10 de març de 1939, amb la finalitat d'incorporar a l'*"España Nacional"* els municipis alliberats, molts d'aquests mancats dels elements necessaris per a la seva subsistència) va recordar als alcaldes que el compliment de les anteriors disposicions dictades deixava molt a desitjar. Tornà a insistir, ara de forma més concreta, demanant que siguin declarats pels productors, tots els fruits que posseeixen, encara que siguin quantitats petites reservades per al consum familiar. S'exhorta els alcaldes a reunir els ciutadans per conscienciar-los d'aquesta necessitat. També demana una relació de bestiar de tota classe: cabrum, porquí, boví i aus de corral.(281) Com sempre, l'alcalde serà el responsable del compliment. Aquest no va tenir més remei que convocar les juntes municipals

279. Íd, Rg. 2.610, 5.
280. ACMO. FMB. Rg. B-239.
281. ACMO. FMM. Rg. 935.

d' *"Abastos"*, que seran les encarregades de revisar les declaracions que es duguin a terme. Quan un pagès havia de vendre existències, ho comunicava a la Junta, la qual donava l'autorització, si ho creia convenient, i es proveïa de la Guia corresponent.

Els articles que s'havien de declarar, eren:

CEREALS	QUEVIURES		
blat	oli	alcohol de vi	peix
ordi	sucre	aiguardent	vegetal
sègol	arròs	vi	xocolata
farina panificable	fesols	vinagre	sal
pasta per a sopa	cafè		bacallà
galetes	cigrons		fruita seca
palla	llenties		ous
BESTIAR	patates		llet condensada
porquí			llet en pols
cabrum			formatge[282]
oví			
boví			

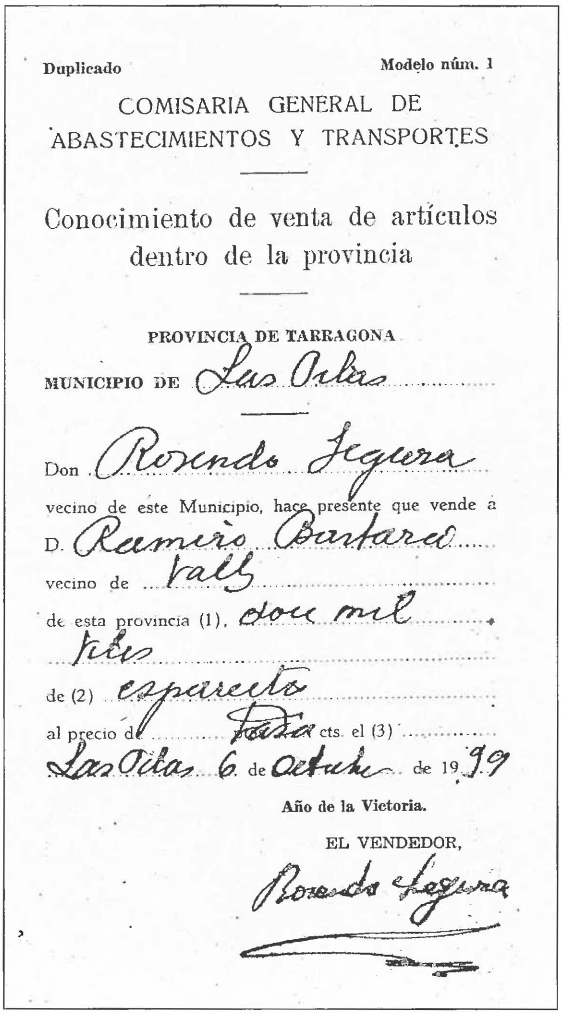
L' Ajuntament de Montblanc ens ha facilitat el resum de la declaració jurada, ja se sobreentén portada a terme el 6 de desembre de 1939.

blat	(es veurà en altre apartat)	fesols	2.825 kg
ordi	8.300 kg	patates	29.275 kg
civada	15.695 kg	vi	3. 436.660 litres.
palla	86.250 kg	bestiar porquí	53 caps
faves	4.655 kg	bestiar oví	326 caps
moresc	4.990 kg	bestiar boví	24 caps
farratge	130 kg	carbó	160 kg[283]

282. ACMO. FMB. B-239.
283. ACMO. FMM. Rg. 785. 3.

11.2 Les anomenades "guías"

La guia era l'autorització que donava la *"Comisaría de Abastecimientos y Transportes"* a tota persona per dur a terme les operacions de compra o venda de mercaderies. Previament, s'havia de formalitzar un imprès que facilitava gratuïtament la Junta Municipal on s'havia d'especificar: nom del sol·licitant, veïnatge, mercaderia a vendre, quantitat, lloc on anava dipositada, preu i lloc de destinació, aquest caducava als deu dies de la seva expedició. No cal dir que l'incompliment, donava lloc a la requisa de la mercaderia.

Duplicado **Modelo núm. 1**

COMISARIA GENERAL DE
ABASTECIMIENTOS Y TRANSPORTES

Conocimiento de venta de artículos
dentro de la provincia

PROVINCIA DE TARRAGONA

MUNICIPIO DE Las Oilas

Don Rosendo Segura

vecino de este Municipio, hace presente que vende a

D. Ramiro Bartard

vecino de Valls

de esta provincia (1), doce mil

kilos

de (2) esparceta

al precio de .... Ptas. cts. el (3) ....

Las Oilas 6 de Octubre de 1939

Año de la Victoria.

EL VENDEDOR,

Rosendo Segura

L'imprès s'enviava per duplicat a la Junta Provincial que autoritzava la transacció. Aquestes guies foren indispensables per traslladar gènere entre els diversos municipis de la mateixa província o fora d'ella, i quedaven exceptuats dins de la mateixa localitat. A vegades ho controlava la CNS, que l'enviava al delegat provincial.[284]

Però, quins productes necessitaven autorització?

Eren: blat, patates, arròs, cigrons, fesols, llenties, guixes, sucre, cafè, oli, pinsos per al bestiar, bestiar boví, bestiar de llana, bestiar porquí, carns congelades, cansalada "tocino", bacallà, ous i llet condensada. Els altres articles de subsistència quedaven en llibertat.

Amb la corresponent guia, el 20 de maig, Baldomer Vidal de Tarragona, va enviar 5 fardells de bacallà a l'Ajuntament de Solivella al preu de 2,70 ptes./kg i preu de venda al públic de 3 ptes./kg[285]

11.3 Les cartilles de racionament

Una de les característiques de final d'aquest any 1939, fou el control directe de les activitats de producció i distribució, les quals donaren lloc a una asfixiant teranyina que feia impossible el control de queviures a les poblacions.

S'havia sortit d'una guerra, i la manca de recursos per alimentar a la població fou preocupant. Entre la legislació que es pretenia imposar i la realitat del país, les diferències varen ser abismals. Cal destacar l'aparent duresa de les normes repressives de pràctiques relacionades amb el mercat negre, que podia fins i tot portar qualsevol persona a un batalló de càstig.[286]

Per una ordre de 14 de maig , el Ministeri d'Indústria i Comerç,[287] va establir el racionament com una necessitat per tal d'assegurar el proveïment de la població i impedir que prosperés certa tendència a l'especulació.

El racionament s'establí a tot el territori nacional per als productes alimentaris a proposta de la *"Comisaría de Abastecimientos y Transportes"*.

Es fixà per a cada article racionat, la mesura tipus individual assignada per dia a l'home adult, a la seva dona i al fill.

Mitjançant la *"Delegación Provincial de Abastecimientos y Transportes"*, junt amb l'alcalde de cada poble com a delegat local es procedí, en primer lloc, a confeccionar

284. BOPT, núm. 78 (any 1939).
285. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 5.
286. TUÑÓN de LARA, Manuel: Historia de España. "España bajo la dictadura franquista (1.939-1.945)". V. X, Edit. Labor S A. Barcelona 1.988.
287. Aranzadi, núm. 564 (any 1939).

el cens d'habitants. Aquest cens es va fer amb declaració jurada de cada família (en el darrer extrem, l'alcalde podia comprovar la veracitat de la declaració).

Les cartilles, es varen posar en circulació en els darrers mesos de l'any (novembre-desembre), i s'entregaren als caps de família. Per a cada casa hi havia dues cartilles: una per a la carn i, l'altra, per a la resta d'aliments. En la cartilla de la carn, constava la ració total que era la suma de les individualitats de la família. Referent als altres articles, figurava per cada article subjecte a racionament, la mateixa norma que per a la carn. Hi havia en la cartilla un full per a cada article.

Les cartilles, les guardava l'establiment on la persona anava habitualment a comprar. Cada vegada que hom comprava un article, s'arrencava un cupó de la matèria comprada. Aquelles persones que no necessitaven certs queviures, se'ls arrencava els cupons corresponents, amb la intenció que no es poguessin vendre a un altre (es cremaven).

Amb l'afany de portar a terme un control total, varen fixar fins i tot els dies de la setmana i la quantitat a distribuir segons un *"baremo"* que hi havia a la contraportada de la cartilla. Als pobles de la Conca, va haver-hi una certa relaxació. ja que a moltes famílies camperoles no els faltaven els aliments més essencials (pa, oli, ous...)

Junt amb la cartilla de la carn, hi havia també la de la cansalada "tocino"; en l'altra hi havia els cupons de: pa, oli, patates, arròs, llenties, fesols, cigrons i sucre.

La carn, el pa i la cansalada es venien diàriament en la proporció que s'hi assenyalava.

- oli i patates, els dilluns i els dijous
- arròs i llenties, els dimarts i els divendres
- fesols, cigrons i sucre, els dimecres i els dissabtes

D'acord amb les autoritats provincials, es fixà la ració tipus, de l'home adult dels articles sotmesos a racionament, que era molt lluny de la realitat:

Pa	400 g	Sucre	30 g
Patates	250 g	Carn	125 g
Llegums (cigrons, fesols, llenties, arròs)	100 g	Cansalada	25 g
Oli	50 g	Bacallà	75 g
Cafè	10 g	Peix fresc	200 g

A les persones fins als 14 anys els corresponia el 60% de l'home adult; a les dones, el 80%.

Per què es varen fixar aquestes racions? Únicament per regular la distribució en el cas que hi hagués molta escassetat.[288]

L'Ajuntament de les Piles, amb data 30 de desembre de 1939, va fer la relació de les necessitats per al mes de gener de l'any vinent.

6.000 kg de farina
845 kg d'oli
1.000 kg d'arròs
400 kg de fesols
210 kg de sucre[289]

Es remarca que, al posar a cada cartilla el nombre de persones que componien la família, es tenia present la quantitat que es venia, tenint en compte si hi havia fills i persones grans.

Va haver-hi llocs on moltes persones residien en hospitals, presons...Sobre aquestes persones, l'alcalde enviava la relació dels absents amb la finalitat de proporcionar-los el *"vale"* corresponent; de la mateixa manera els transeünts o els que viatjaven i s'allotjaven en pensions, hotels, fondes...

En cas d'haver-hi una baixa, es retirava la cartilla. L'alteració del nombre de persones inscrites, podia donar lloc a arraconar-la.

Quan hi havia una alta o una baixa, l'autoritat local ho comunicava a la Delegació Provincial corresponent i, en el penúltim dia de cada mes es remetia la relació dels articles racionats, i la relació numèrica del que es necessitava de cada espècie per al mes següent. Les persones que s'arriscaven a comerciar amb els "cupons", ja sigui amb la venda o falsificació de cartilles, s'exposaven a la presó, a part de retirar-los la cartilla, i a la sanció econòmica. També aplicarien les mateixes mesures a aquells comerciants o botiguers que s'avinguessin als tractes il·legals.

Per evitar aquestes situacions, el governador civil requerí als alcaldes que extremessin, si més no, aquestes mesures en funcionament i ho feu d'una forma més severa a partir de l'1 de gener de 1940.[290]

12. La intervenció estatal en els productes bàsics

12.1 El pa i el problema de la farina

La Conca de Barberà fou alliberada el mes de gener i el blat, per regla general, se sembra entre setembre-novembre. L'any anterior poca extensió de terreny es va

288. Aranzadi, núm. 762 (any 1939).
289. ACMO. FMP. Correspond. (D-G).
290. BOPT, núm. 272 (any 1939).

dedicar a la sembradura d'aquest cereal. A nivell nacional va ser un any molt migrat en la producció de blat. Per tant era important establir unes normes perquè la gent tingués, en aquell temps, el més imprescindible: pa.

En el Decret llei d' *"Ordenación Triguera"* de 23 d'agost de 1937(291), es creà el *"Servicio Nacional del Trigo"* amb la finalitat de vetllar i posar a la pràctica la "finalitat de l'ordenació i regulació del blat" i, a la vegada, intervenir decisivament en l'economia agrària, la qual constituïa una destacada preocupació de l'Estat Nacional-Sindicalista.

Amb aquest Decret llei, l'agricultor es va veure obligat a formular una declaració sobre la superfície cultivada de blat, la producció anyal, el que es reservava per al seu consum i el que tindrà disponible per a la venda (l'anomenat *"cupo"*).

Amb data 11 de maig, l'ens provincial del blat, demanà als ajuntaments de la Conca, les següents dades:

- Relació de pagesos del terme municipal amb la quantitat de quilograms sembrats i superfície en jornals.
- Quantitat aproximada del que confia recollir cada pagès.
- Data aproximada en què començarà la recol·lecció.
- Nombre de farineres o molins fariners que existeixen a cada municipi.(292)

L'alcaldia de Blancafort contestà el següent:

- Quantitat de quilograms sembrats .... 35.820 kg
- Superfície sembrada en jornals .... 323,40 kg
- Quantitat que confia recol·lectar .... 320.155 kg(293)

L'Ajuntament de les Piles fa la següent declaració:

- Superfície dedicada a la sembra de:	blat	480 hectàrees
	ordi	445 hectàrees
	civada	152 hectàrees
	llegums	310 hectàrees
	trepadella	94 hectàrees

- El guaret per a la propera sembra serà de 250 hectàrees.(294)

A Solivella, el total de quilograms de blat declarats fou de 259.441(295)

291. BOE, núm. 309 (any 1939).
292. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 5.
293. ACMO, FMB, B-44; any 1939.
294. ACMO. FMP. Rg. 3, 6.
295. ACMO. FMSO. Rg. 276, 2.

El *"Servicio Nacional del Trigo"* es va comprometre a adquirir totes les existències de blat legalment declarades com a disponibles per a la venda a preu oficial en la forma i condicions que preveia la llei, amb l'excepció que podia deduir del preu de venda una quantitat que no podia excedir d'1 PTA per quintar.

Tipificava que les compres s'efectuarien dins la comarca, en els llocs que es designessin. A la Conca de Barberà eren: Santa Coloma de Queralt, Sarral, Barberà, Vimbodí i Montblanc. Alguna vegada es va portar a la Riba (Alt Camp), a la farinera de Josep Lladó Ribé.

L'estament provincial del blat era l'únic organisme que podia vendre la farina als flequers a preu oficial. Els fabricants de farina, no podien admetre a les seves fàbriques, altres farines que no fossin les de l'organisme oficial.

En alguns pobles de la Conca els va faltar pa. Amb tot, es va passar un any amb moltes penúries, ja que trobar blat no declarat, comportava fortes multes i la gent no s'arriscava a enfrontar-se a situacions desagradables.

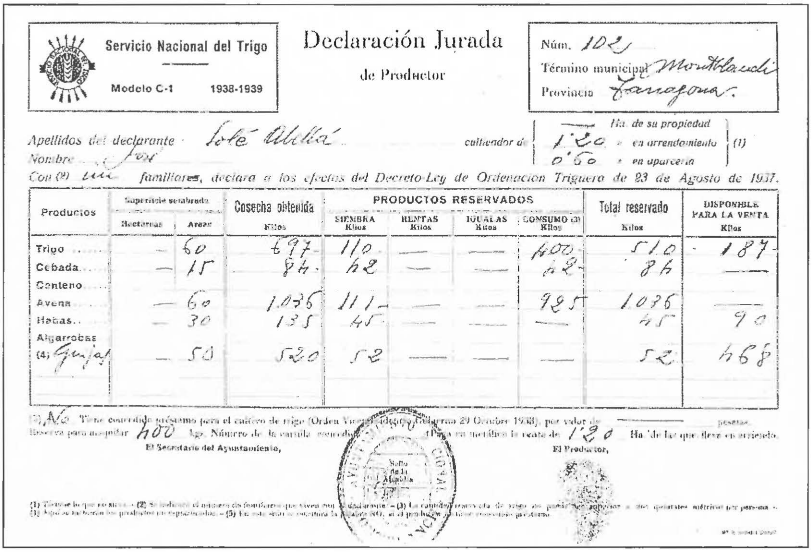
Els declarants que eren cultivadors directes de blat i altres cereals, mitjançant un model anomenat C-1, havien de declarar i fer constar la superfície cultivada, la quantitat produïda, la quantitat que es reservaven per sembrar, per pagar impostos, per al consum familiar i el blat disponible per a la venda a l'organisme oficial.(296)

Per aquest motiu, l'alcalde de Montblanc, el 30 de setembre, envia la declaració jurada dels seus veïns:

- Nombre de declarants 475
- Superfície sembrada .... 428,34 hectàrees
- Collita aproximada obtinguda .... 353.736 kg
- Quantitat guardada per sembrar .... 72.533 kg
- Quantitat guardada per pagar despeses............. 5.201 kg
- Quantitat guardada per al consum familiar ...... 203.962 kg
- Quantitat disponible per a la venda .... 72.040 kg(297)

Si tenim present que en aquell any les dificultats varen ser extremes, i que els pagesos no estaven disposats a vendre el blat a preu oficial quan al mercat negre anava a un preu molt superior, el cap provincial d'aquest servei, José Garzarán, amb data 24 d'agost(298) -un cop els agricultors ja havien recollit el blat- va remetre una circular amb to desafiant, on deia *"el egoismo y poco patriotismo que representa la falta de ventas voluntarias del trigo disponible de la actual cosecha en poder de los agricultores"*, obliga a adoptar mesures de caràcter extraordinari per garantir

296. BOPT, núm. 13 (any 1939).
297. ACMO. FMM. Rg.785, 6.
298. BOPT, núm. 173 (any 1939).

Servicio Nacional del Trigo
Modelo C-1 1938-1939

Declaración Jurada
de Productor

Núm. 102
Término municipal Montblanch
Provincia Tarragona.

Apellidos del declarante Solé Abellá cultivador de — Ha. de su propiedad; 1'20 » en arrendamiento; 0'60 » en aparcería (1)
Nombre José
Con (2) un familiares, declara a los efectos del Decreto-Ley de Ordenación Triguera de 23 de Agosto de 1937.

Productos	Superficie sembrada: Hectáreas	Superficie sembrada: Areas	Cosecha obtenida Kilos	Productos reservados: Siembra Kilos	Productos reservados: Rentas Kilos	Productos reservados: Igualas Kilos	Productos reservados: Consumo (3) Kilos	Total reservado Kilos	Disponible para la venta Kilos
Trigo	—	60	697	110	—	—	400	510	187
Cebada	—	15	84	42	—	—	42	84	—
Centeno									
Avena	—	60	1.036	111	—	—	925	1.036	—
Habas	—	30	135	45	—	—	—	45	90
Algarrobas (4) Guijas	—	50	520	52	—	—	—	52	468

(5) No Tiene concedido préstamo para el cultivo de trigo (Orden ... 29 Octubre 1938), por valor de — pesetas.
Reserva para maquilar 400 kgs. ... Paga en metálico la renta de 1'20 Ha. de las que lleva en arriendo.
El Secretario del Ayuntamiento, El Productor,

l'abastament d'aquest cereal a la capital i als grans nuclis. Per tant, disposava que tots els productors haurien d'entregar el blat disponible per a la venda al lloc oficial, i només es podien quedar 200 kg per família. Els magatzems de Montblanc, Sarral, Vimbodí i Santa Coloma de Queralt començaren a comprar el blat a partir del primer dia de setembre. Les farineres podien vendre al productor una quantitat de farina equivalent al blat venut i reservat per al consum. Especificava que els molins no podien moldre una quantitat superior a 200 kg per família. (Encara recordo com moltes cases compraren un molinet i, a la nit, sense llum elèctrica, molien a mà el blat, i en sortia una farina amb tot el segó, amb la qual s'elaborava un pa moreno)

Però, a quin preu comprava el blat el *"Servicio Nacional del Trigo"*?

El preu per quintar variava segons el mes en què es venia, i era el següent:

ANY 1939		ANY 1940	
juliol i agost	59 ptes.	gener	62,10 ptes.
setembre	59,70 ptes.	febrer	62,10 ptes.
octubre	60,40 ptes.	març	63 ptes.
novembre	61 ptes.	abril	63,40 ptes.
desembre	61,60 ptes.	maig	63,70 ptes.
		juny	64 ptes.[299]

299. Aranzadi, núm. 767 (any 1939).

Amb data 25 d'agost, l'ens provincial va distribuir els seus serveis, i notificà als ajuntaments on havien de portar el blat de *"cupo"* els pagesos de la Conca.

Al magatzem de Montblanc:	Belltall
	Blancafort
	Cabra
	L'Espluga de Francolí
	Montblanc
	La Riba
	Rojals
	Senan
	Solivella
	Vilaverd
Al submagatzem de Sarral:	Barberà de la Conca
	Forès
	Montbrió de la Marca
	Passanant
	Pira
	Rocafort de Queralt
	Sarral
Al submagatzem de Vimbodí:	Prades
	Ulldemolins
	Vallclara
	Vilanova de Prades
	Vimbodí
Al submagatzem de Santa Coloma de Queralt:	Conesa
	Llorac
	Les Piles
	Santa Coloma de Queralt
	Santa Perpètua de Gaià
	Savallà del Comtat
	Vallfogona de Riucorb[300]

300. BOPT, núm. 174 (any 1939).

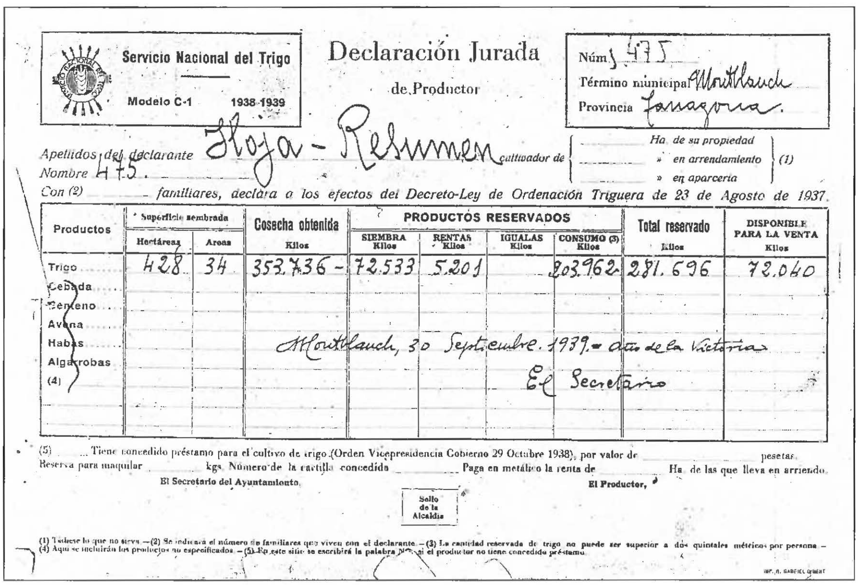
Si tenim en compte que l'1% se'l reservava l'organisme estatal en concepte de contribució a les despeses i que, moltes vegades, els delegats Antoni Elia Balda o Clemente Pérez Layarra encara descomptaven un percentatge per impureses, no és d'estranyar que els pagesos no el volguessin lliurar i que preferissin vendre'l d'estraperlo. Per aquest motiu, es comunica, l'1 d'agost, a l'alcalde de Solivella, entre altres, que del 3 al 10 del mateix mes, es trobarà a la farinera de Montblanc i a la de Barberà el delegat per comprar tot el blat de *"cupo"*.(301)

L'alcalde de Blancafort reclamà que se li donés *"grandes plazos para la entrega del trigo"*(302), atès que els pagesos es mostraven reticents a entregar-lo.

A l'alcalde de Conesa, se li comunicà l'obligació que tenien els veïns de portar el blat al magatzem de Santa Coloma de Queralt, el 21 de desembre, tot advertint-li que *"como quiera que la entrega es obligatoria, pues de esta recepción se harán investigaciones. Este Servicio Nacional del Trigo espera del celo y patriotismo..."* (303)

El poble de Solivella va lliurar al magatzem de Montblanc, el 29 de setembre, la quantitat de 12.234 kg de blat.(304)

El control del blat era estricte, ja que d'aquest cereal en depenien moltes famílies i, per tant, la fiscalitat era portada fins a l'últim extrem.

Servicio Nacional del Trigo
Modelo C-1 1938-1939

Declaración Jurada
de Productor

Núm. 475
Término municipal Montblanch
Provincia Tarragona.

Apellidos del declarante Hoja - Resumen cultivador de ______ Ha. de su propiedad / » en arrendamiento / » en aparcería (1)
Nombre 475.
Con (2) ______ familiares, declara a los efectos del Decreto-Ley de Ordenación Triguera de 23 de Agosto de 1937.

Productos	Superficie sembrada: Hectáreas	Superficie sembrada: Areas	Cosecha obtenida Kilos	Productos reservados: Siembra Kilos	Productos reservados: Rentas Kilos	Productos reservados: Igualas Kilos	Productos reservados: Consumo (3) Kilos	Total reservado Kilos	Disponible para la venta Kilos
Trigo	428	34	353.736	72.533	5.201		203.962	281.696	72.040
Cebada									
Centeno									
Avena									
Habas									
Algarrobas									
(4)									

Montblanch, 30 Septiembre. 1939.- año de la Victoria
El Secretario

(5) ______ Tiene concedido préstamo para el cultivo de trigo (Orden Vicepresidencia Gobierno 29 Octubre 1938), por valor de ______ pesetas.
Reserva para maquilar ______ kgs. Número de la cartilla concedida ______ Paga en metálico la renta de ______ Ha. de las que lleva en arriendo.

El Secretario del Ayuntamiento, El Productor,

Sello de la Alcaldía

(1) Tachese lo que no sirva. —(2) Se indicará el número de familiares que viven con el declarante. —(3) La cantidad reservada de trigo no puede ser superior a dos quintales métricos por persona. — (4) Aquí se incluirán los productos no especificados. —(5) En este sitio se escribirá la palabra NO si el productor no tiene concedido préstamo.

Imp. R. Gabriel Gimeno

301. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 4.
302. ACMO. FMB, B-44.
303. ACMO. FMC, corresp. I.
304. ACMO. FMSO. Rg. 1.610, 5.

L'ens provincial comprava el blat a un preu baix, i només hi havia una solució perquè els pagesos se'l venguessin: comprar-los-el més car. El 6 de novembre, es fixaren els nous preus, segons la classe de blat, que seran vigents a la província de Tarragona. Això sí, es recordava als agricultors *"la obligación moral, el deber que por patriotismo tienen de aceptar y acatar las disposiciones del Gobierno de nuestro Invicto Caudillo y colaborar con él en la política de Abastos ... puesto que así se evitarán, medidas de rigor"*(305)

Preus que es varen establir per quintar segons la classe de blat:

any	mes	roig	xeixa	blanc	blanc Tortosa
1939	novembre	70,00	69,00	67,50	66,50
	desembre	70,60	69,60	68,10	67,10
1940	gener	70,60	69,60	68,10	67,10
	febrer	71,10	70,10	68,60	67,60
	març	71,00	70,00	68,50	67,50
	abril	71,40	70,40	68,90	67,90
	maig	71,70	70,70	69,20	68,20
	juny	72,00	71,00	69,50	68,50(306)

El delegat tornà a comunicar als alcaldes que ja sabien on havien de portar el bla, *"que la falta de entrega de dicho cereal por parte de los agricultores"*(307) donarà lloc a les sancions corresponents.

Les farineres de la Conca i de la Riba mitjançant la prèvia presentació dels corresponents permísos i de l'autorització oficial de cada poble, anaven servint la farina.

El Sr. Torres de Barberà (molí de l'Amorós) va servir, el 13 de juny, farina per la quantitat de 18.727 kg de blat que va comprar al poble de Pira.(308) Solivella demanà, el 27 de setembre, més farina de la que li corresponia, ja que en temps de verema es menjava més pa. Se li concedeix per una sola vegada 40 quilos.(309) L'Ajuntament de Montblanc autoritzà retirar, el 9 d'octubre, de la farinera de Salvador Mateu, 20 saques diàries de 100 kg., cadascuna, per tot el mes d'octubre, de les 200 que se li havien concedit.(310)

305. BOPT, núm. 235 (any 1939).
306. Íd.
307. Íd, núm. 59 (any 1939).
308. ACMO. FMPI. Rg. 2.183. 1, 1.
309. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 6.
310. ACMO. FMM. Rg. 785.

L'alcalde de Montblanc, Jaume Viñas, comunica al de Blancafort que a primers de setembre havien de portar a la farinera de Montblanc, el blat de *"cupo"* i també el que es guardava per menjar; que fou canviat per la farina i el segó corresponent.[311]

S'autoritza l'Ajuntament de Blancafort (16 d'octubre), a retirar 40 saques a F. Mateu de Sarral. Amb tot, l'alcalde reclamà que se li enviï el *"vale"* necessari per a retirar la farina, ja que només hi havia al poble existències fins al 27 del mes actual, i es trobarien sense pa les 671 persones de les 871 que figuraven en el cens de racionament. A la vegada, fins que no arribà la farina desitjada, l'alcaldia exercí un control pertinent, perquè no es consumís més dels 500 gr per persona i dia.[312]

Els animals de corral eren en gran part el sosteniment de la casa, i un dels seus aliments imprescindibles era el segó. Aquest, si no es reclamava, se'l quedaven les farineres. I és per això que tots els pagesos, a més de la farina, també volien el segó que els corresponia del blat aportat. El 9 de desembre, l'Ajuntament de Blancafort reclamà al delegat del blat de Montblanc el lliurament del segó que han aportat els veïns del poble.[313]

El *"Ministerio de Agricultura"*, per una ordre del 29 de gener de 1939, ja havia legislat que a partir de l' 1 de febrer i fins a nova ordre, totes les farineres quedaven obligades a practicar les molinades sense separar el subproducte; és a dir, a fer farina integral. Només quedaven exceptuades de complir aquesta ordre les indústries dedicades a pastes per a sopa, les que elaboraven galetes i altres indústries afins.

Què era la farina integral? Era el producte íntegre de la mòlta del blat (100 kg de blat = 100 kg de farina), sense ser aspra al tacte ni presentar fragments grossos de segó, i no havia de portar impureses. Aquesta farina havia de tenir la següent composició: 16% com a màxim d'aigua
de 5,5% a 12,5% de gluten sec
2,2% com a màxim de cendres (matèria seca)
de 2 a 3% de cel·lulosa
0,45% d'àcid làctic

El pa integral, que era la pasta cuita amb farina integral, aigua potable, sal i llevat, havia de portar: de 30 a 35% d'aigua
de 3,5 a 4,5% (cendres, s'inclou la sal)
0,50% d'àcid làctic[314]

Amb aquests ingredients havia de ser de qualitat presentable i s'havia de vendre a 67,17 ptes. els 100 kg[315]

311. ACMO. FMB. B-44.
312. Íd.
313. Íd.
314. Aranzadi, núm. 918 (any 1939).
315. DET, 14.2.1939.

El mateix ministeri dicta, uns dies més tard, el 18 d'agost, les normes a tenir presents en l'elaboració del pa. Aquest podia ser: candial i de flama. El pa de flama es venia a Tarragona, Reus, Gandesa, Tortosa, Montblanc, Falset i Móra d'Ebre a 0,66 ptes./kg mentre que a la resta de la província s'havia de vendre a 0,64 ptes./kg.(316)

Les peces de pa que se servien normalment a la gent eren de mig quilogram o múltiples de dita quantitat (1/2, 1, 1,5...) Les peces de menys de mig quilogram eren considerades com a pa de luxe.(317)

Pel que fa al preu del pa, es van enviar a tots els municipis les normes amb què es regirien per tal de fixar-lo. Una vegada obtingudes les factures corresponents, s'emprà la següent fórmula per calcular el preu del pa:

$$Pp = \frac{PH + G}{Rp} + Bi$$

Pp = preu del quilogram de pa

PH = preu del quintar de farina posat en farinera sense envasar

G = despeses de transport, d'elaboració del quintar (la Junta Provincial va acordar que fossin 14 ptes. per quinta de farina)

Rp = rendiment del quintar de farina per quilogram de pa (la Junta acordà que fossin 125 kg)

Bi = benefici industrial del pastisser (es va acordar 0,03 ptes. per kg de pa)(318)

Com que del blat produït per la nació no fou suficient, se'n va importar. Amb data 24 d'abril, es reuneix la *"Junta Harinera Provincial"* per fixar els preus:

Preu de venda de la farina: 65,25 ptes./quintar

Preu del pa: 0,70 ptes./kg per tota la província(319)

S'havia fixat un preu únic del pa, però dins de la mateixa província, concretament a la Conca de Barberà hi havia preus diferents.

Una circular, del 3 d'octubre, de la Junta anterior, fixa el preu de la farina i del pa.

316. Íd.
317. Aranzadi, núm. 1.024 (any 1939).
318. ACMO, FMB. B-239.
319. ACMO. FMM. Rg. 785. 2, 1.

- Preu de la farina elaborada amb blat del país (sense envasar) .... 74 ptes. els 100 kg
- Preu de la farina amb blat importat d' Osca .... 79,50 ptes. els 100 kg
- Preu del pa a la Conca de Barberà: 1 kg .... 0,75 ptes.
  1/2 kg .... 0,40 ptes.
- Preu del pa a la resta de la província: 1 kg .... 0,80 ptes.
  1/2 kg .... 0,40 ptes.[320]

La circular del 31 d'octubre dictà el preu de la farina; la que procedia de Santa Coloma de Queralt s'havia de vendre a 79 ptes. els 100 kg (pes net), preu a peu de farinera i sense envasar; la de la resta de la província i la de Conca de Barberà, a 80 ptes. els 100 kg i la d'altres províncies, a 85,75 ptes. El preu del pa també variava d'uns a altres: als pobles de la Conca i a alguns de l'Alt Camp i Baix Penedès -Cabra, Pont d'Armentera, Pla de Cabra, Figuerola, Montmell i Aiguamúrcia- es despatxava a 0,80 ptes./kg; a la resta de la província, a 0,85 ptes. i el pa de 1/2 kg, a 0,45 ptes.

També es fixà el preu del segó per tota la província: a 0,47 ptes. el kg (pes net).[321]

En el mes de desembre s'autoritzà la venda de la farina a 99 ptes. els 100 kg i quina no fou l'estranyesa de l'alcalde de Blancafort, quan li notificà aquest preu al fabricant de farina de Barberà de la Conca, que tot encorregut ho comunicà al *"Servicio Nacional del Trigo".* Li contestaren que la farina era al preu indicat i que el del pa a 1 pta. el kg[322]

El problema del pa va passar per molts entrebancs i el que en podia menjar tenia molts problemes resolts. Els pagesos, la majoria, tenien farina del seu blat i, per tant, a l'hora d'obtenir-lo, ho podien fer de dues maneres:

- pastar ells mateixos de la seva pròpia farina al forn del poble o
- portar la farina al pastisser a canvi de pa.

Als que la portaven a canvi de pa, el pastisser donava aproximadament de 120 a 130 kg de pa per 100 kg de farina, i sense pagar cap despesa. Però no es feia a tot arreu igual. El 6 de desembre, l'alcalde de Blancafort notificava al de Solivella que algunes persones del seu poble anaven a portar farina a canvi de pa, perquè els pastissers de Solivella en donaven més. L'alcalde blancafortí li advertia que si es tornava a repetir, actuaria contra els individus d'ambdós pobles (l'alcalde de Blancafort era un militar retirat).[323]

320. BOPT, núm. 205 (any 1939).
321. BOPT, núm.231 (any 1939).
322. ACMO. FMB. B-44.
323. Íd.

Quan els pastissers no tenien prou farina de *"cupo"* anaven a l'alcalde per reclamar-ne. El de Montblanc, Jesús Hernàndez, quan es va fer ressò d'aquestes queixes, convocà els del municipi, el 27 abril, perquè li diguessin la farina que necessitaven cada mes. El resultat fou el següent:

Joan Parés Bargalló	2.100 kg
Josep Torrellas Jové	9.000 kg
Joan Martorell Roca	9.000 kg
Ramon Jové Barril	4.500 kg
Salvador Roselló Güell	4.500 kg
Joan Carreras Fort	6.000 kg
TOTAL	35.100 kg(324)

Més endavant, quan era alcalde Jaume Viñas Buyó, es tornen a reunir el 2 d'agost i ja tenien targetes per poder demanar farina. La comanda que feren fou la següent:

Joan Parés Bargalló	3.400 kg
Jaume Gasull Carnicer	3.400 kg
Ramon Robusté Soler	4.300 kg
Josep Torrellas Jové	4.200 kg
Joan Martorell Roca	4.300 kg
Ramon Jové Barril	3.600 kg
Salvador Roselló Güell	3.400 kg
Joan Carreras Fort	3.600 kg
Ramon Viñas Roselló	3.800 kg
TOTAL	34.000 kg(325)

Dels agregats de Montblanc, el de Lilla, Agustí Abelló Canela, necessità 3.000 kg cada mes; el de Prenafeta, Ramon Vallès Sabaté, 2.500 kg mensuals.(326)

A Teresa Vallverdú Garriga de Conesa, se li assignaren 900 kg de farina mensuals, i la mateixa quantitat a l'altre pastisser, Josep Torrellas Farré.(327)

324. ACMO. FMM. Rg. 785. 2, 2.
325. Íd, Rg. 785. 2, 6.
326. Íd, Rg. 785. 2, 4.
327. ACMO. FMC. Corresp. 1, 7.

Quant a l'ordi, es va prohibir moldre'l; se'n féu ressò la vídua de Florenci Mateu de Sarral el 2 d'octubre per haver rebut queixes dels pagesos; no té més remei que dir-los que siguin ells o els ajuntaments els que facin una sol·licitud a Tarragona, i exposin les dificultats amb què es troben, per veure si donen l'autorització corresponent.[328]

Si el blat era controlat, també ho eren els altres cereals. Entre el mes de juny i el mes de setembre de 1939, s'havia de fer la declaració jurada de les existències que tenia cada agricultor . El que es declarà, a més del blat, fou:

oli, cigrons, patates, civada, ordi, faves, palla...
bestiar: porquí, boví i de llana[329]

El municipi de les Piles va declarar el següent:

Ordi	Existències	10.000 kg
	Collita de 1939	159.714 kg
	Consum	166.240 kg
	Existències per a vendre	3.474 kg a 0,48 ptes. kg
Civada	Existències	462 kg
	Collita de 1939	21.218 kg
	Consum	20.756 kg
Veces	Collita de 1939	4.049 kg
	Consum	2.209 kg
	Existències per a vendre	1.850 kg
Erb	Collita de 1939	4.262 kg
	Consum	957 kg
	Existències per a vendre	3.305 kg
Cigrons	Collita de 1939	1.722 kg
	Consum	1.647 kg
	Existències per a vendre	75 kg
Trepadella	Existències	25.000 kg
	Collita de 1939	43.600 kg
	Existències per a vendre	18.300 kg[325]

328. ACMO. FMC. Corresp, I.
329. ACMO. FMSO. Rg. 274, I.
330. ACMO. FMP. Rg. 3, 6.

La vila de Montblanc, el 6 de desembre, realitza la següent declaració:

Ordi	8.300 kg	Erb	3.625 kg
Civada	15.695 kg	Garrofes	480 kg
Palla	86.250 kg	Farratge	130 kg
Faves	4.655 kg	Moresc	4.990 kg[331]
Fesols	2.825 kg		

El 21 de desembre, el servei oficial va comunicar que havia rebut tota classe de cereals i llegums, i advertí als que tenien ordi, que haurien d'entregar la meitat del que s'havien reservat per a vendre, excepte els que en varen recol·lectar menys de 100 kg.[332]

De Solivella, amb data 15 d'octubre, 12 pagesos entregaren 2.880 kg d'ordi al preu de 52,20 ptes. els 100 kg a la Granja Avícola de la Diputació de Tarragona.[333]

12.2 El control de l'oli d'oliva

L'oli, de la mateixa manera que el blat, va ser un aliment que el nou govern va controlar per evitar possibles especulacions. Per una ordre del 10 de febrer de 1939, es varen immobilitzar totes les existències del territori nacional. Tots els pobles hagueren de fer la declaració d'existències. A Montblanc, 55 persones declaraven 1.279 kg de menys de 15° d'acidesa, i es va fer constar que a la vila funcionaven dos molins: el del Sindicat de Vinyaters i el de Lluís Vallvé Carulla.[334] A la vegada varen fixar els següents preus:

Oli corrent	218,80 ptes. els 100 Kg
Oli entrefí	de286,45 ptes. a 304,60 ptes. els 100 Kg
Oli fi	de 309,20 ptes. a 318,32 ptes. els 100 Kg

Si s'anava a comprar al detall, el litre resultava a:

Oli corrent	2,84 ptes. l
Oli entrefí	de 2,88 a 3,05 ptes. l
Oli fi	de 3,11 a 3,20 ptes. l[335]

331. ACMO. FMM. Rg. 785. 2, 4.
332. ACMO. FMP. Rg. Corresp. 1, 7.
333. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 5.
334. ACMO. FMM. Rg. 783. 1, 3.
335. ACMO. FMSO. Rg. 270.

Més tard varen experimentar un augment per litre de la següent forma:

mes de març - abril .... 0,02 ptes. l

mes de maig - juny .... 0,010 ptes. l

mes de juliol - agost .... 0,008 ptes. l

mes de setembre - octubre .... 0,004 ptes. l

Si ens hi fixem, notem que a mesura que passaven els mesos, l'augment era menor. L'explicació a aquest fet era que les olives es recollien en els mesos de novembre-desembre i, per tant el preu tendia a abaratir-se. Aquests preus eren orientatius. A l'hora de la veritat es varen veure alterats per les necessitats. No es mirava l'acidesa, la qüestió era que hi hagués oli.(336)

Per una ordre del 3 de març es dictaren les instruccions per al control de les existències i la seva circulació per tot Espanya. Era d'urgent necessitat regular-lo per poder-lo administrar i treure'n un benefici per assegurar el consum militar, el consum civil i, si fos possible, exportar-lo.

Als diversos pobles de la Conca van haver-hi molins d'oli. A Pira, Llorenç Orpinell tenia un molí d'oli amb una capacitat de molinada de 1.000 kg d'olives per dia; a Blancafort, 2; a Montblanc 6, entre altres.

El 20 d'abril, sortiren publicades al BOPT, les circulars núm. 19 i 20, procedents de la *"Comisaría de Abastecimientos y Transportes"*. En la primera es demanava als alcaldes una declaració jurada dels fabricants d'oli amb les existències que tenien en els molins respectius. També s'indicaven les quantitats que havien venut a les persones, amb cognoms i domicili, amb la condició que, dues vegades al mes, (dia 15 i dia 30), enviarien la relació de l'oli venut a la gent.(337) Als amos del molí se'ls exigia portar els llibres de comptabilitat on registraren les transaccions fetes tant d'oli com d'olives. En la segona circular s'indicava que, per fixar el preu de les olives, es formarà una junta, composta per l'alcalde com a president, un representant de la *"Junta de Abastos"*, un venedor d'olives designat pel Sindicat de la CNS, un comprador i un pagès productor. Aquesta Junta es reunia dues vegades un mes abans de recollir les olives.(338)

Per una circular de 28 d'abril, es fixà el preu d'una quantitat de 111.016 rals a 3 ptes. el litre.(339) D'aquesta partida, comunicada a les alcaldies de la Conca, els ajuntaments pogueren fer les comandes avinents per a les necessitats dels seus veïns. Més endavant, el 19 d'agost, es posà a disposició de les persones conquenques oli de 1a. classe a 3 ptes. el litre, i de 2a. classe a 2,90 ptes. Aquest

336. BOPT, núm. 11 (any 1939).
337. Aranzadi, núm. 274 (any 1939).
338. BOPT, núm. 68 (any 1939).
339. Íd, núm. 74 (any 1939).

(Moledo que se cita)

DECLARACION DE EXISTENCIAS DE ACEITE

Declaración jurada que en cumplimiento de lo preceptuado en la Orden del Ministerio de Industria y Comercio de fecha .... presta don .... de las cantidades y calidades de Aceite que tiene (en la 1.ª declaración) han ingresado y salido en sus depósitos del término municipal de ...., provincia de .... en el mes de ....

Clases y calidad de aceites	Existencias del mes anterior	Entradas en el mes — kilogramos	Salidas en el mes — kilogramos
ACEITES DE OLIVA			
Fino (menos de 1 grado)			
Entrefino (de 1 a 2 grados)			
Corrientes (de 2 a 5 grados)			
Acidez (de 5 a 15 grados)			
Acidez (superior a 15.° y turbios)			
ACEITES DE ORUJO			
Baja acidez			
Alta acidez			

En .... de .... de 19.... — Año de la Victoria.

El declarante,

Recibí la declaración:

El Secretario del Ayuntamiento.

NOTA. — De este impreso hay que llenar dos ejemplares que se presentarán en la Alcaldía en cuyo término esté el aceite, del 1 al 5 de cada mes. El Ayuntamiento se quedará con un ejemplar y devolverá el otro firmado y sellado al declarante para su resguardo.

oli arribà en bidons facturats en quilograms i es repartí de la següent forma: es transformaven els quilograms en litres (1 litre = 750 g) i dependent de nombre d'habitants que en necessitaven (cartilla de racionament), en resultava la quantitat mensual. Més endavant es modificà el preu: essent el de 1a classe costava 2,65 ptes. el litre i el de 2a classe, 2,55 ptes. el litre. L'oli refinat anava a 3,73 ptes. litre, però envasat en llauna.(340)

L'alcalde i el secretari tenien l'obligació d'enviar la relació jurada de les existències d'oli que posseïen els productors del poble i comerciants de l'oli. El no-compliment d'aquesta obligació suposava una multa, com la que el 15 de juny s'imposà a l'alcalde i al secretari de Sarral de 150 ptes. al primer i 100 ptes. al segon.(341)

El mes de setembre, es dictaren unes normes per al consum interior, i es demanà als productors de cada població l'oli que tenien previst recollir. I el classificaren dependent dels graus: de més o menys de 15° d'acidesa. La no-declaració o el falsejament de les dades, donaria lloc a decomissar-lo, i a una multa cinc vegades superior al valor de l'oli amagat o la presó d'1 dia per cada 10 kg no declarats. Es va promoure denunciar a la Guàrdia Civil els que infringien les normes. Als que delataven, els corresponia el 50% de l'import de la multa.(342)

340. Íd, núm. 167 (any 1939).
341. AMSA. Rg. 545.
342. BOPT, núm. 199 (any 1939).

Modelo núm. 1

Comisaría General de Abastecimientos y Transportes

Municipio de ______ Provincia de TARRAGONA

Mercancía *Aceite*

DECLARACIÓN JURADA

que presenta D. *[illegible]*
que vive en la calle de *[illegible]* n.º *5*
del aceite que posee en el día 1.º de *Julio*
de 19*39* y que tiene depositado en *su domicilio*

IMP. SOLÉ. – TARRAGONA

CONCEPTOS	KILOS	TOTAL KILOS
Existencias declaradas el 1.º del mes anterior		
ALTAS. - Después de la declaración anterior:		
Por compra		
Por nueva elaboración		
Por nueva cosecha		
Por Importación (2)		
Total de las ALTAS		
SUMAN		35
BAJAS. Después de la declaración anterior:		
Por consumo y ventas al detall		
Por ventas al por mayor		
Por Exportación (3)		
Total de las BAJAS		
EXISTENCIAS EN EL DÍA DE LA FECHA		35

2 de *Julio* de 19*39* Año de la Victoria

El Declarante

[illegible signature]

OBSERVACIONES

(1) Las unidades de peso deberán ser reseñadas precisamente ajustándose al Sistema Métrico Decimal. Todas las mercancías líquidas excepto el «Aceite» se expresarán en LITROS, debiendo tacharse en la casilla correspondiente la palabra KILOS, sustituyéndola por la de LITROS.

(2) Hágase constar el punto de procedencia, nacional o extranjera.

(3) Hágase constar el punto de destino, nacional o extranjero.

NOTA. - La declaración ha de presentarse en la Junta correspondiente, dentro de los CINCO primeros días de cada mes.

A Montblanc, el 2 d'octubre, 55 persones declararen 1.279 kg; a Blancafort eren 2.456 kg, però ambdues quantitats amb menys de 15° d'acidesa.(343)

Aquell any, en plena molinada, per una ordre de 13 de novembre, la Comissió Provincial reguià els preus i a la vegada introduïren un element nou: el sabó que treien de l'oli que quedava a la pinyola. S'ha de tenir present que les olives es molien amb uns rodets grans de pedra i la qualitat no era el seu punt de mira, ja que el més important era la quantitat. Moltes vegades sortí un oli que al cap d'un temps feia una olor estranya; amb aquest oli es feia sabó. Els preus que es varen regular per a l'oli, amb la vigència d'un any, sense envasar, foren:

Oli de 3° d'acidesa .... 267,50 ptes. els 100 kg

Olis de més de 3° fins a 10° d'acidesa .... 264,40 ptes. els 100 kg

Olis de més de 10° d'acidesa .... 265,75 ptes. els 100 kg

Era corrent una acidesa de més de 10°.

La Comissió que va establir aquests preus tingué la facultat per declarar obligatòria la venda de tota classe d'oli.(344)

Els proveïdors de la Conca de Barberà, mitjançant el racionament, eren la casa Bau de Tortosa i la casa Fontana de Reus.

Per una altra ordre del 24 de novembre, l'Estat posà el gravamen d'1 cèntim per kg d'oli produït, i el recaptador era el mateix ajuntament que, mitjançant les declaracions fetes pels veïns, envia l'import a la *"Comisión Reguladora de Aceites y Grasas no Minerales y sus derivados"* ubicada a Barcelona, Ronda de Sant Pere, núm. 58,(345) i quedaren a disposició de la Comissió els olis superiors a 15 graus i els tèrbols.(346)

El 22 de desembre, l'alcalde de Blancafort manifestà a la Comissió esmentada, que aquell any havia estat pobre en oli i, per tant, el 85% de socis del total de la població, el necessitaran per al seu consum, i sol·licità poder eximir-los d'entregar la quantitat que demanà el *"Sindicato de Aceites y Grasas"*.(347)

L'alcalde tenia raó, ja que atenent-se a la darrera circular del 12 de desembre, rebuda uns dies abans, el governador civil sol·licità la relació de l'oli d'oliva de cada població, amb la condició que només els pagesos productors es quedessin 2 kg per mes i persona, i la resta seria intervingut i es pagaria al preu oficial.(348)

343. ACMO. FMM. Rg. 788.
344. Aranzadi, núm. 1.687 (any 1939).
345. ACMO. FMV. Rg. 2.253, 3.
346. Aranzadi, núm. 1.791 (any 1939).
347. ACMO. FMB. Rg. B-44.
348. BOPT, núm. 265 (any 1939).

Guardar més oli del compte comportava un risc que la gent l'assumia abans d'entregar-lo; la finalitat era poder-lo vendre a un preu més elevat (mercat negre); amb tot, més d'una vegada els posseïdors d'aquest líquid eren denunciats. És el cas succeït el 15 d'agost de 1939, en què la Guàrdia Civil rebé una denúncia, i registrà la casa de Montblanc del carrer Major, núm. 61, habitada per Isabel Cortina Abelló i Rafel Martin Oliva, on s'hi van trobar 100 litres d'oli, i *"como que es una cantidad excesiva para el consumo de 3 personas, se ha levantado el acta correspondiente"* que es va remetre a la *"Comisaría de Abastecimientos y Transporte"* perquè es fes càrrec del líquid.(349)

12.3 El vi i l'alcohol

El vi no era un element de primera necessitat. Per tant, no anava racionat, però sí controlat. El control, el varen establir per suplir les mancances de l'alcohol i poder atendre la *"Defensa Nacional"*, la Sanitat Civil, l'exportació de vins i licors i el consum ordinari.

L'ordre del 28 de gener de 1939, va regular les peticions d'alcohol per trimestres, de tal forma que es va nomenar una comissió per controlar les quantitats que es necessitaven.

Els que ho varen demanar per la via oficial, hagueren de cursar les peticions a l'intendent general de l'Exèrcit; els que ho feren per a la Sanitat Militar, s'entengueren amb l'inspector de Sanitat i Farmàcia; els que varen necessitar alcohol per a la fabricació o preparació d'articles destinats a les necessitats de la nació, ho feren conforme a unes instruccions determinades; els que ho necessitaren per a la Sanitat Civil, feren la petició al Comitè Sindical d'Indústries quimicofarmacèutiques; finalment, el Ministeri d'Agricultura donà el permís corresponent als que prepararen vins i licors per a l'exportació.

Les destil·leries que es dedicaven a elaborar-lo per a usos domèstics, no pogueren excedir-se de la quarta part de la base anual reconeguda.(350)

Les principals destil·leres de la Conca de Barberà radicaven a Montblanc i a l'Espluga de Francolí; les de Montblanc eren la de Josep Contijoch, que el 20 de juny tenia 12 obrers amb una producció anual de 400.000 litres, i la de Llorenç Bellmunt, amb 4 obrers i 192.640 litres.(351)

Per no encarir els preus dels vins i alcohols, en la collita del mateix any, es regularen els preus del raïm i es fixà la verema blanca a 28 cèntims el kg i la negra

349. ACMO. FMM. Rg. 935.
350. Aranzadi, núm. 31 (any 1939).
351. ACMO. FMM. Rg. 38. 1, 6.

a 32 cèntims, amb un marge d'oscil·lació del 10%. La brisa tingué un preu orientatiu per quilogram d'un 25% menys que el litre de vi.[352]

Durant aquell any, el vi va ser intervingut, de tal manera que tots els municipis hagueren de fer la relació de la collita obtinguda.

La majoria de pagesos portaven la verema al sindicat del poble. Per tant, va ser molt més fàcil controlar-lo.

A Solivella, el mes de desembre, es varen declarar les següents quantitats:

Sindicat de Vinyaters .... 2.057.000 litres .... 544.500 l de 10°
1.210.000 l de 10,5°
302.500 l de 11°

Jaume Iglesias Llort .... 15.000 litres
Antoni Orpinell Amorós .... 45.000 litres
Josep Castro Escoda .... 12.620 litres
Josep Travé Sans .... 30.300 litres
Llorenç Montseny Sans .... 23.000 litres
Josep Domingo Rañé .... 50.000 litres
Engràcia Domingo Torres .... 30.000 litres
Josep Ribas Palau .... 10.000 litres
Josep Pijoan Ballart...................... 31.000 litres
Ramon Ballart Cardona .... 600 litres
Josep Palau Bergadà .... 24.800 litres
TOTAL .... 2.329.320 litres[353]

Els principals compradors foren de Reus: Banús i Sans Freixas i Amigó i Simó. Aquests compraren la major part del vi a unes 3,40 ptes. grau/hl. Per poder realizar la venda, era necessària la corresponent guia emesa per l'ajuntament.[354]

El Sindicat de Vinyaters de Montblanc va declarar 2.983.196 litres de vi; Bodegues Steinerd, SA, 210.264 litres i 16 pagesos que no eren del Sindicat, 143.200 litres.[355]

352. BOPT. núm. 217 (any 1939).
353. ACMO. FMSO. Rg. 270, 5.
354. Íd, Rg. 274, 2.
355. ACMO. FMM. Rg. 787, 1.

Modelo núm. 8

Nº 6

Guia para la circulación de vino blanco

D.(1) Sindicato de Viñateros

vecino de Solivella calle de la Cruz núm. 1

provincia de Tarragona, remite la cantidad de trece mil cuatro

kilos / litros de cientos klg. (2)

que tenia depositados en (3) su almacén calle Cruz

núm. 1 del municipio de Solivella provincia de Tarragona

a D. (4) J. Banús y Sans

vecino de Reus provincia de Tarragona

domiciliado en la calle núm. y con destino a

(5) Reus cuya mercancia viaja por (6) ferrocarril

y ha sido vendida al precio de tres ptas. 40% grado ptas.

( ) los 100 kilos.

Solivella a 31 de mayo de 1939

Año de la Victoria.

(Firma del Vendedor)

Juan Forasté

Presentada para su legalización

Vº Bº

El Alcalde,

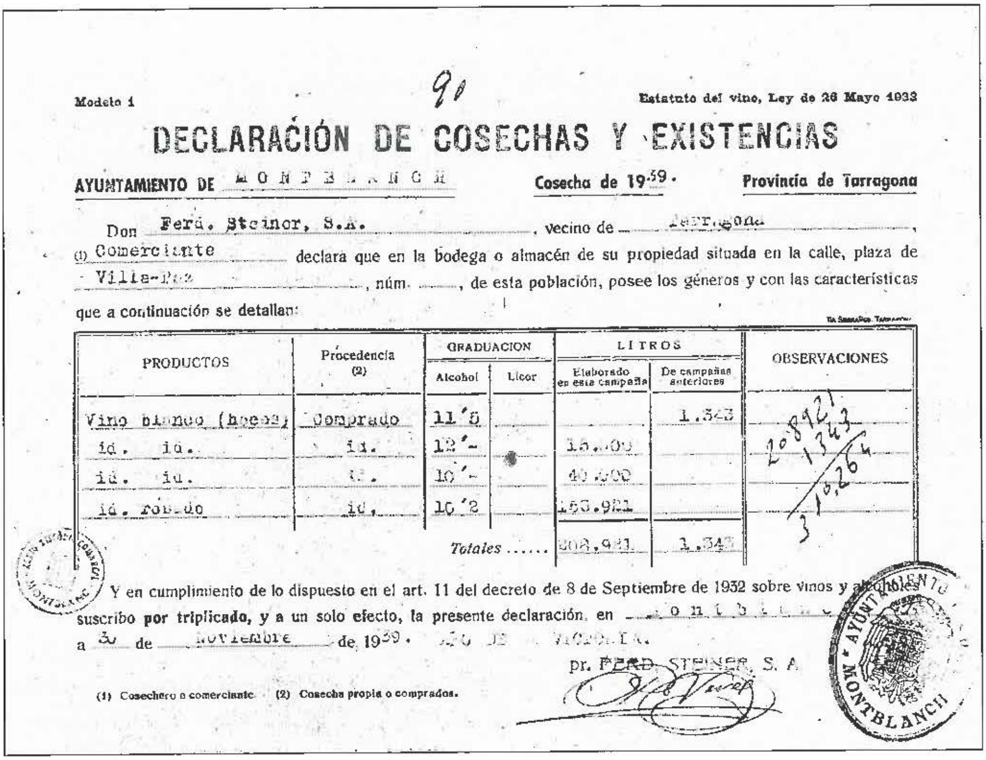
Gregorio Ferré

(1) Nombre y apellidos del vendedor.—(2) En letra los kilos o litros.—(3) Finca, almacén, etc.—(4) Nombre y apellidos del comprador.—(5) Plaza donde se encuentra la mercancía.—(6) Ferrocarril, camión, caballería, etc.

NOTAS.—Esta GUIA se presentará por triplicado para su legalización en las oficinas de la Junta Provincial de Abastos, sita en la calle de .... núm. ...... para las mercancias que salgan del término municipal de la capital de la provincia, y en las demás poblaciones de la misma el Presidente de la Comisión Gestora Municipal. El original quedará en la Alcaldía respectiva; el duplicado se remitirá urgentemente a la Junta Provincial de Abastos correspondiente y el triplicado se entregará al vendedor.

Es imprescindible, sin el cual no puede legalizarse la GUIA, la presentación de la autorización de venta o movimiento del artículo, la que únicamente puede dar la Junta Provincial de Abastos.

IMP. SOLÉ.—TARRAGONA

Modelo 1 — 90 — Estatuto del vino, Ley de 26 Mayo 1932

DECLARACIÓN DE COSECHAS Y EXISTENCIAS

AYUNTAMIENTO DE [illegible] — Cosecha de 1939. — Provincia de Tarragona

Don Ferd. Steiner, S.A., vecino de [illegible], (1) Comerciante declara que en la bodega o almacén de su propiedad situada en la calle, plaza de Villa-[illegible], núm. ____, de esta población, posee los géneros y con las características que a continuación se detallan:

PRODUCTOS	Procedencia (2)	GRADUACION Alcohol	GRADUACION Licor	LITROS Elaborado en esta campaña	LITROS De campañas anteriores	OBSERVACIONES
Vino blanco (hecho)	Comprado	11'5			1.343	208921
id. id.	id.	12'-		15.000		1343
id. id.	id.	10'-		40.000		210264
id. rosado	id.	10'2		153.921		
Totales				208.921	1.343	

Y en cumplimiento de lo dispuesto en el art. 11 del decreto de 8 de Septiembre de 1932 sobre vinos y alcoholes suscribo por triplicado, y a un solo efecto, la presente declaración en [illegible] a 30 de Noviembre de 1939. [illegible]

pr. FERD. STEINER, S. A.

(1) Cosechero o comerciante. (2) Cosecha propia o comprados.

AYUNTAMIENTO MONTBLANCH

Per una Disposició oficial del 6 d'abril, es fixà el preu del vi segons la següent graduació: 10° .... 0,60 ptes. el litre

11° .... 0,70 ptes. el litre

12° .... 0,80 ptes. el litre[356]

Es va autoritzar Armengol Sugranyes de Montblanc a vendre'n 4,824 litres.[357]

El vi va tenir alts i baixos, puix que a finals de 1939, es fixà el preu a la Conca de Barberà, a l'entorn de 4,10 ptes. grau/hl, i per estimular-ne la qualitat, s'autoritzà un augment d'un 10%. Amb tot, el preu màxim entre els 11° i 12°, no va poder excedir d'1 pta. per litre. A la vegada s'imposà l'impost anomenat *"concierto del vino"*, pel qual els productors estigueren obligats a pagar 1 cèntim per litre. Solivella per la collita de 1939, va pagar la quantitat de 24.000 ptes.[358]

356. BOP. núm. 56 (any 1939).
357. ACMO. FMM. Rg. 935.
358. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 6.

Ensems es fixà el preu de l'alcohol, que no podia excedir de 550 ptes/hl. Malgrat que el vi era un dels productes que es pagava a un preu relativament bé, no es va treure el suficient alcohol per a l'abastament nacional. Més endavant, el substitut del vi va ser la remolatxa, i aleshores es va deixar lliure el control del vi.

El Ministeri d'Agricultura el 19 desembre, davant de l'escassetat, i per tenir més alcohol vínic disponible, establí una quantitat d'entrega obligatòria de vi, equivalent al 20% de la collita obtinguda, que podia ampliar successivament fins arribar a la immobilització total si hagués estat necessari.[(359)]

Aquests vins s'entregaven als fabricants d'alcohol a preu oficial, i s'aplicava una rebaixa del 10% si sobrepassaven una acidesa volàtil de l'1%.[(360)]

També va ser intervinguda la brisa, i es fixà el preu a 7,50 ptes. els 100 kg. El Sindicat de Blancafort la va vendre a Josep Farrán de l'Espluga de Francolí al preu de 8,25 ptes. els 100 kg[(361)]

12.4 Altres productes racionats

a. Sucre

El sucre, element indispensable, es necessitava diàriament. La *"Delegación Provincial de Abastecimientos y Transportes"*, amb data 7 de setembre, va establir unes quantitats provincials de consum[(362)] al preu de 2 ptes. el kg i a cada persona se li va assignar 200 g.

De sucre, n'hi havia de diverses classes. Per tant, els preus foren diferents segons els tipus: candial (mòlt) o pilè (terròs); el primer es comprà entre 190, 193 i 205 ptes./q i el segon entre 195, 198 i 210 ptes./q[(363)]. Per solucionar la carestia de sucre de remolatxa i, per tal que el mercat no es quedés desatès, el Ministeri d'Indústria i Comerç controlà els fabricants, amb la condició de pagar 5 ptes. per cada 100 kg que sortissin del magatzem i a la vegada, estaven obligats a fer una declaració jurada del sucre venut cada mes.[(364)]

Malgrat tots els esforços, l'escassetat fou tan gran que s'autoritzà emprar, de forma transitòria, la sacarina. Els fabricants de begudes espumoses-carbòniques, en no poder posar sucre als seus productes, demanaren un substitut. El Ministeri

359. Aranzadi, núm. 1.857 (any 1939).
360. Íd, núm. 1.949 (any 1939).
361. ACMO. FMB. B-44 (any 1939).
362. BOPT, núm. 182 (any 1939).
363. Aranzadi, núm. 1.495 (any 1939).
364. Íd, núm. 1.255 (any 1939).

de Governació, per una Ordre de 25 de setembre, els autorizà a posar 25 cg de sacarina per cada litre de líquid.[365] Els propietaris de petites indústries es van queixar: hotels, bars, fondes, cafès, confiteries, els fabricants de xocolata... A tots els que ho necessitaven, se'ls va fer una declaració jurada amb relació a la quantitat de sucre que havien consumit al mateix mes de 1935. Els que necessitaven sucre *"estuchado"*, indicaven la seva classe i el nom del fabricant que els hi facilitaria. Els que no feien la declaració, no se'ls en donava.[366]

b. Cafè

El cafè fou un producte que s'hagué d'importar i, per falta de divises, era impossible beure'n del bo. El 6 de març de 1939 s'autoritzà la fabricació de succedanis. Es van consentir 18 classes de mescles i les més corrents foren: ordi sol, torrat i mòlt; i blat i ordi, torrats i mòlts.[367]

El *"Ministerio de Agricultura"*, ja havia advertit el 15 d'octubre de 1938, que mentre el blat estigués controlat, tots els que volien fer cafè torrefacte necessitaven la corresponent autorització.[368] La torrefactora que hi havia a Montblanc, instal·lada al carrer Josa, en va fer principalment amb ordi.

Els preus es varen fixar el 17 d'agost, d'acord amb la densitat de la població. Als pobles de menys de 4.000 habitants de fet, els establiments autoritzats expedien consumicions de 3a categoria; els de 4.000 fins a 12.000 habitants, de 2a categoria; i, els de més de 12.000, de 1a categoria.

Els preus que es varen fixar foren:

	1a. categoria	2a. categoria	3a. categoria
cafè corrent (mescla)	0,35 cèntims	0,30 cèntims	0,25 cèntims
cafè exprés (mescla)	0,45 cèntims	0,40 cèntims	0,35 cèntims
cafè amb gasosa (suau)	0,50 cèntims	0,45 cèntims	0,40 cèntims
conyac corrent	0,40 cèntims	0,35 cèntims	0,30 cèntims
doble cervesa	0,45 cèntims	0,40 cèntims	0,40 cèntims
"chartreuse" groc	0,80 cèntims	0,75 cèntims	0,70 cèntims
anís "mono"	0,50 cèntims	0,45 cèntims	0,40 cèntims[369]

365. Íd, núm. 1.274 (any 1939).
366. BOPT, núm. 288 (any 1939).
367. Aranzadi, núm. 278 (any 1939).
368. Íd.
369. BOPT. núm. 165 (any 1939).

c. Arròs

La dispersió de zones del cultiu arrosser va fer que el Govern enquadrés els productors de forma obligatòria a la *"Federación Sindical de Agricultores Arroceros de España"*. Amb data 15 de setembre de 1939, al ser un producte racionat, en va regular la distribució per aquella campanya i fixà els preus de l'arròs amb casca s'havia de vendre als preus següents:

Arròs "Benlloch" i similars:

Província de Tarragona .... 71 ptes. els 100 kg
Andalusia .... 72 ptes. els 100 kg
València i resta d'Espanya .... 74 ptes. els 100 kg
Arròs "Bomba", "Bombón", "Violane" i similars .... 95 ptes. els 100 kg

La FSAAE recollia el producte dels arrossers amb casca i després de descascar-lo, el posava a la venda al preu de 2,20 ptes./kg.

No cal dir que, tot l'arròs que va circular sense la guia corresponent va ser decomissat.[370]

d. Tabac

Si els aliments eren necessaris per al cos, el tabac ho era per al psiquisme de la persona. Complia dues finalitats: calmar els nervis i distreure la gana.

De més bo o de més dolent, no en va faltar; això sí, el donaven racionat a partir dels 18 anys o sigui, quan es posseïa la Cèdula Personal.

Acostumaven a donar-ne cada mes, i no cal dir que era tabac negre i d'una qualitat ínfima.

Els fumadors, ho passaven malament, ja que el tabac que se'ls subministrava els durava aproximadament uns quinze dies; per finir el mes, compraven el tabac dels no fumadors a un preu superior al de cost. Els estancs subministraven la "patequilla", el pot vermell (bajoques) i el "mataquintos". Els fumadors empedreïts feien vertaderes filigranes per a aconseguir fumar. Es varen donar casos de vendre's aliments per comprar tabac o anar a treballar a canvi d'una quantitat de tabac.

e. La carn i els seus derivats

La carn, aliment de necessitat, no era a l'abast de tothom. Per evitar especulacions es va racionar i, el 15 de maig, l'estament oficial fixà el preu de la carn d'oví.

370. Íd. núm. 193 (any 1939).

costelles .... a 8,25 ptes./kg
cuixa .... a 7,50 ptes./kg
espatlla i coll .... a 6,70 ptes./kg[371]

Els anomenats "menuts" foren venuts a:

peus .... 1 pta els quatre
cap .... 0,20 ptes./un
cervell .... 1,20 ptes./un
llengua .... 0,90 ptes./una
tripa .... 0,60 ptes./una
freixures, cor i fetge .... 3,60 ptes./kg[372]

Al mes de setembre, el preu de la carn de vacum es va vendre a 6,30 ptes./kg. Una advertència que feien notar era: si per cada kg de carn corresponien aproximadament 750 grams de carn i 250 grams d'os, era prohibit vendre la carn sense os.[373]

Referent al bestiar porquí, per una circular de 5 de setembre[374], s'estableixen provisionalment els preus de: 7 ptes./kg en canal i a l'engròs, i a 7,50 ptes./kg al públic.

Per una ordre del *"Ministerio de Agricultura"* de 30 de setembre, es fixaren els preus de les diverses carns (oví, boví, cabrum i porquí) amb les variacions de preus en canal i al públic, i els veterinaris de cada municipi eren els responsables de complir-los.

Per tenir una referència, ja que els subproductes de cada varietat eren molts, els preus que es fixaren de forma general foren:

carn de boví:	a l'engròs ....3,85 ptes./kg en canal
	al detall ....5 ptes./kg en canal
carn d'oví:	adults .... 3,60 ptes./kg
	anyells .... 4,45 ptes./kg
carn de cabrum:	adults .... 3,05 ptes./kg
	cabrits .... 4,15 ptes./kg
carn de porquí:	Tota en general a 6,15 ptes./kg i a partir del mes de desembre, quan s'iniciava la matança, a 4,30 ptes./kg.[375]

371. Íd, núm . 88 (any 1939).
372. Íd.
373. Íd. núm. 177 (any 1939).
374. Íd. núm. 121 (any 1939).
375. Aranzadi, núm. 1508 (any 1939).

La majoria de pagesos de la Conca tenien un porc, i amb els seus productes, suplien la mancança d'altres carns.

També es tenien conills i aviram. Els ous va ser un producte, que encara que no va anar racionat, sí controlat. Per una ordre del mes de maig, es fixà la dotzena entre 5,50 i 6 ptes.(376) Era una aliment escàs i, el 27 de maig, l'estament oficial en va fer portar una quantitat de Galícia a 6,25 ptes. la dotzena.(377) Que era un aliment escàs, ho justifica la circular que varen rebre els ajuntaments, de data 23 d'agost, on quedava prohibit sacrificar gallines i polles de qualsevol edat, a excepció de les indispensables per a hospitals i malalts particulars, mitjançant la prèvia certificació facultativa.(378) D'aquestes ordres, als pobles se'n feia de més o de menys.

f. La llet

La llet, aliment indispensable per als infants i la gent gran, no anava racionada.

Els pobles s'abastien de llet de vaca i de cabra. Es fixà el preu de la primera a 1 pta. el litre, i la segona a 0,90 ptes. el litre.(379)

El mes de maig abastiren de llet condensada al preu de 2,15 ptes./pot, i de llet en pols a 4 ptes./pot.(380) Amb data 6 de setembre, s'adverteix per les autoritats, que molta llet fresca es transforma en llet pols (d'estraperlo), i es ven entre 11 i 12 ptes./kg. Per acabar amb aquesta situació s'establiren uns preus, i es responsabilitzà els alcaldes del seu compliment:

Llet amb un 28% de greix .... 8 ptes./kg
Llet semidescremada amb un 12 % de greix .... 7,50 ptes./kg
Llet descremada .... 6,25 ptes./kg(381)

Aquests preus es posaren en cartells grans a les botigues expenedores. Referent a la llet descremada es posà la següent inscripció: *"NO ÚTIL PARA ALIMENTACIÓN INFANTIL"*.

A la darreria de l'any, com que no hi havia llet fresca, el *"Sindicato Agrícola Montañés"* (SAM), subministrà llet en pols al preu de 12,25 ptes./kg. No la podia vendre al públic a l'engròs i havia d'indicar el percentatge que contenia de greix.(382) El poble de Blancafort, d'acord amb el metge, demanà de subministrar-la als malalts, infants i persones grans. La llet condensada era per a les criatures de menys de 2 anys.(383)

376. BOPT, núm. 56 (any 1939).
377. Íd. núm. 101 (any 1939).
378. Íd. núm. 171 (any 1939).
379. Íd. núm. 61 (any 1939).
380. Íd. núm. 97 (any 1939).
381. Íd. núm. 189 (any 1939).
382. Íd. núm. 288 (any 1939).
383. ACMO. FMB. B-44.

13. La problemàtica dels preus

13.1 El control dels preus i les existències imprescindibles en l'alimentació

La manca de recursos econòmics comportava un control estricte dels aliments que es venien al poble. Cada família tenia assignada una botiga determinada on, amb la cartilla corresponent, comprava queviures que necessitava a preu fixat.

Els venedors (botiguers) es proveïen dels aliments mitjançant la relació que enviaven a l'ajuntament, que era l'encarregat de demanar a Tarragona el que feia falta, i a la vegada controlava els preus i assegurava la distribució dels productes alimentaris.

Els botiguers, abans del dia 5 de cada mes, tenien l'obligació de declarar les existències dels articles que els quedaven, per si fos necessari fer una nova comanda.[384]

Hi havia a la província una sèrie de comerciants que, d'acord amb les normes oficials, compraven les mercaderies i les expedien als diversos pobles de la Conca.

Preveient l'encariment dels articles alimentaris, amb data 30 d'abril,[385] es va advertir als comerciants i industrials que tota pujada de preus necessitava una autorització especial; per una altra circular del 2 de maig del mateix any,[386] es prohibeix tot augment de preus, ja que s'havia de mantenir l'impediment de qualsevol augment que no estigués justificat, *"procediendo con la máxima energía contra los infractores"*.[387]

El 15 d'octubre es va crear la *"Junta Provincial de Precios"* per impedir l'encariment d'aquests i prenien com a referència els que regien el 18 de juliol de 1936. La finalitat d'aquest organisme era donar garanties als consumidors i facilitar la col·laboració amb el poder públic per aclarir casos d'infraccions.

Si en un principi va ser el blat el que varen intervenir, més tard també ho feren amb altres articles, com les guixes i els fesols. Del primer, a un pagès de Montblanc, no li deixen vendre 2.000 kg malgrat que tenia la guia corresponent;[388] del segon, li marquen el preu de venda provincial a 1,60 ptes./kg.[389] Calia arribar al decret del 27 d'octubre on es dictaren les normes sobre la intervenció dels cereals i llegums, ateses les anomalies que es varen observar.[135] Es fixaren uns preus d'intervenció per 100 kg.

384. BOPT, núm. 177 (any 1939).
385. Íd. núm. 76 (any 1939).
386. Íd. núm. 77 (any 1939).
387. Íd.
388. ACMO. FMM. Rg. 935.
389. BOPT, núm. 170 (any 1939).

blat	67 ptes.	fesols	142 ptes.
ordi	51,50 ptes.	llenties	112 ptes.
civada	48,5 ptes.	pèsols	59 ptes.
moresc	50 ptes.	faves	59 ptes.
sègol	45 ptes.	veces	58 ptes.
cigrons	167 ptes.		

Preus que s'establiren d'acord amb els que regien a Lleó, Salamanca, Valladolid, Badajoz i Sevilla.

S'indicà que aquests productes es posaven a disposició del *"Servicio Nacional del Trigo"* amb la condició de dispensar-los als consumidors i mantenir els preus per tot l'any 1939; a partir de l'1 de gener de 1940, experimentarien una rebaixa de 50 cèntims per 100 kg.

En aquest decret es fixà el preu a què es pagaria el blat, 5,50 ptes. el quintar, per entregar-lo a l'organisme oficial amb una bonificació del 5%. Ensems, varen obligar a les farineres, a partir d'aquella data, a fer una declaració jurada de les existències de blat, sègol i moresc.(390)

Els pobles de la Conca foren obligats a portar a Santa Coloma de Queralt i a Montblanc els romanents de cereals i llegums que conservaven i encara no havien declarat.(391)

L'ordi i la civada, amb data 10 de juny, varen deixar d'ésser intervinguts, i es van concedir unes bonificacions per estimular la sembra d'aquests cereals.

Els preus que s'havien fixat eren:

Preus fixos:	ordi	51 ptes. el quintar
	civada	46 ptes. el quintar
	palla	8 ptes. el quintar(392)

Es portaren a terme les següents bonificacions per mesos:

setembre - octubre	60 cèntims per quintar
novembre - desembre	50 cèntims per quintar
gener - febrer	40 cèntims per quintar
març - abril	30 cèntims per quintar
maig - juny	20 cèntims per quintar(393)

390. Aranzadi, núm. 1.543 (any 1939).
391. ACMO. FMB. B-44.
392. BOPT, núm. 182 (any 1939).
393. Íd.

La palla va tenir la següent bonificació:

setembre - octubre .... 10 cèntims per quintar
novembre - desembre .... 8 cèntims per quintar
gener - febrer .... 6 cèntims per quintar
març - abril .... 4 cèntims per quintar
maig - juny .... 2 cèntims per quintar[394]

Malgrat això, els pagesos varen fer el desentès a l'hora d'entregar els cereals perquè, com he dit abans, "al mercat negre" anaven a un preu molt superior.

La *"Comisaría de Abastecimientos y Transportes"* reclamà al poble de Blancafort[395] el 25% de l'ordi dels 19.000 kg que varen declarar. L'alcaldia contestà que el poble no el podia entregar, perquè els pagesos el necessitaven per alimentar els animals, per tenir llavor per a l'any vinent, per fer menjar per als porcs i, la resta, per vendre'l.

Referent a la resta, com que l'ordi no s'havia d'entregar obligatòriament, qualsevol comerciant el comprava a un preu superior. Davant d'aquesta realitat, l'alcalde no va tenir força per demanar els quilograms assignats. Va posar per excusa que la darrera vegada que es van demanar 2.000 kg ja va tenir dificultats per recollir-los, casa per casa.[396]

Al no poder recollir l'ordi, l'organisme competent demanà els 19.000 kg que se li va prometre. Se li va contestar que els pagesos havien canviat la sembra de civada per la d'ordi, i era impossible recollir la quantitat estipulada.[397]

Altres pobles el varen entregar el mes d'octubre. Tal és el cas de Solivella que, al preu de 52,50 ptes. els 100 kg, va aportar 2.880 kg.[398] Veient la bona voluntat que varen demostrar, el 16 de desembre, el cap de magatzem de Montblanc, confia dels pagesos solivellencs que també lliuraran els cereals i llegums que encara tenen a casa.[399]

No eren solament els pagesos els que hagueren de fer la declaració d'ordi, també ho feren els comerciants de Montblanc.

Com es podia demanar cereals als pobles de la Conca, quan també ells tenien necessitats urgents d'altres aliments?

394. Íd.
395. ACMO. FMB. B-44.
396. Íd.
397. Íd.
398. ACMO. FMSO. Rg. 2.610, 6.
399. Íd, Rg. 2610, 4.

Ibo C. Farré Magre	1.000 kg	Francesc Obradó Prous	148 kg
Magdalena Farré Civit	200 kg	Francesc Gaya Cendra	200 kg
Ramon Robusté Solé	200 kg	TOTAL	3.548 kg[400]

Uns exemples ho confirmen: El poble de Solivella, en el document número 19, i el de les Piles en la següent relació:

farina	6.000 kg
oli	845 kg
arròs	1.000 kg
fesols	400 kg
sucre	210 kg[401]

El magatzem central de la Conca, situat a Montblanc, repartia els aliments a cada poble que ho sol·licitava, fixant-se en el control que feia el respectiu ajuntament.

Són moltes les comandes que feren els pobles. Per exemple, Blancafort, el dia 13 de febrer de1939, demanà:

cigrons 2.500 kg a 2,75 ptes./kg	6.750 ptes.
sucre 120 kg a 2 ptes./kg	240 ptes.
arròs 100 kg a 0,90 ptes./kg	90 ptes.
1 caixa sardines en oli (50 llaunes)	160 ptes.
1 bidó d'oli (200 l.) a 3,27 ptes. litre	654 ptes.[402]
3 caixes de tomàquets a 40 ptes. la caixa	120 ptes.
TOTAL	8.014 ptes.

La major part dels aliments s'hagueren d'adquirir al mercat negre. Per aconseguir un quilogram de pa, s'havien de fer vertaders miracles, ja que s'arribà a pagar fins a 12 ptes. Els altres components del pressupost familiar foren tan migrats, que no es podien reduir més. La cara negra de la postguerra varen ser les dificultats extremes que es varen haver de suportar.

Com a mal menor, per evitar l'encariment dels productes, els establiments de queviures tenien l'obligació de posar a cada article el preu corresponent.[403]

400. ACMO. FMM. Rg. 785. 3.
401. ACMO. FMP. Corresp. 1, 7.
402. ACMO. FMB. B-44.
403. Íd.

13.2 L'estraperlo

S'ha demostrat que quan les persones passen restriccions materials, l'enginy humà s'ho pensa tot per sortir de les dificultats.

Les diferències, entre la legislació que es pretenia imposar i la realitat del país, eren abismals. Cal destacar l'aparent duresa de les normes repressives, i la pràctica realitzada amb el mercat negre, fet que, si et descobrien, et podien enviar a algun batalló de càstig.

L'Estat va prescindir de les lleis del mercat capitalista i va estipular uns preus molt baixos. A la vegada, va haver de distribuir la major part d'aquests productes en règim de racionament.

El fet que un producte fos o no fos subjecte a racionament era determinant per a la seva producció, ja que tenia una repercussió immediata en els preus de l'anomenat mercat negre. Els preus baixos i l'exigüitat dels productes distribuïts pels organismes oficials va generar l'estraperlo durant l'any 1939 i els següents.

No solament era el pagès el que amagava les patates a la terra o venia el blat i llegums a preus molt elevats. Eren, també, les empreses que declaraven una producció inferior a la real perquè, en part, sabien que l'Administració no els podia subministrar les matèries essencials que realment necessitaven, i perquè també podien situar una part de la producció al mercat negre.

Alguns comerciants de la Conca, no tenien cap problema per passar les mercaderies d'un poble a un altre, a altes hores de la nit, per les carreteres amb el beneplàcit de la Guàrdia Civil. De tant en tant, s'incautava el producte i no passava res.

Amb tot, cal assenyalar que, mentre un gran nombre de persones havien d'acudir a l'assistència social de l'Estat, hi havia qui s'aprofitava de les necessitats dels altres. A més de les fortunes que es feren a l'ombra del poder i de les influències, cal constatar que també s'enriquí un nombre de persones que controlaven allò que la majoria necessitava: els aliments. Una cosa foren les disposicions -que varen ser moltes- i l'altra la realitat. Tothom coneixia els estraperlistes, però tothom callava. Els que no practicaren l'estraperlo és perquè no podien.

Amb la finalitat d'evitar ocultacions de mercaderies, les quals desnivellaven l'abastament a les poblacions i donaven lloc a especulacions i alces abusives de preus, l'autoritat provincial, amb data 7 de juny, disposa que tota falsedat comesa en les declaracions jurades presentades pels comerciants als seus delegats, sense perjudici de les sancions legals que els pugui correspondre per la jurisdicció ordinària,

serà considerat com a infracció de precepte legal, a part del decomís de la mercaderia, sancions econòmiques, incautació i privació de llibertat dels inculpats.[404]

Malgrat les advertències, les sancions que es varen imposar resultaren ineficaces per tallar l'onada de corrupció que va afectar uns estrats socials que es varen enriquir. I per contra, d'altres, molt més nombrosos, pretenien únicament sobreviure.

El mercat negre, conegut com a estraperlo, va ser un dels elements integrants de la vida quotidiana, amb una extensió que anava des de la venda de productes alimenticis a les primeres materies necessàries. Unes vegades es van utilitzar els *"cupos"* que s'adquirien aprofitant influències polítiques i, altres, es burlaven de les normes que prohibien la lliure comercialització de certs béns en el mercat interior I aparegué un mecanisme d'enriquiment, origen de no poques fortunes. Per raons òbvies es tracta d'un tema difícil d'esbrinar.[405]

Preveient que la situació aniria a més, el delegat de la *"Comisaría de Abastecimientos y Transportes"*, amb data 3 de juliol, es va dirigir a tots els alcaldes perquè evitessin alteracions en els preus d'articles de primera necessitat, ja que *"los precios no pueden ser elevados más del promedio resultante a los que regían durante el quinquenio 1931-1936, aunque se encuentren debidamente justificados"*,[406] i advertí a comerciants, fabricants o industrials... que si es creuen perjudicats en els preus del quinquenni anterior, *"pueden elevar instancia debidamente documentada al Ministerio de Industria y Comercio".*[407] Els delegats locals, que depenien de la Delegació Provincial, es varen encarregar de les factures que eren presentades per un possible augment de preu i que aquest fos aprovat pel Ministeri, ja que era l'únic organisme competent.

El governador civil va emetre una nota el 24 d'octubre, on deia que els que es trobaven entre el nombre de sabotejadors- estraperlistes com se'ls diu vulgarment "*habrán de pensar en otros medios más dignos de ganarse el cotidiano sustento porque en la Nueva España... no pueden florecer, estos parásitos antipatrióticos que se aprovechan del esfuerzo de los demás para enriquecerse. Si no les escarmientan las sanciones pecuniarias, el Gobierno recurrirá a las de otra índole".*[408]

Per assegurar el que era habitual proveïment d'algunes mercaderies als pobles, on hi havia gent que acaparava més queviures del que era normal, es va dictar una circular, el 5 de setembre, mitjançant la qual tots els alcaldes estaven obligats a enviar la relació del cens del respectiu municipi, amb una declaració jurada del cap de casa per saber el nombre de persones que hi havia a cada llar.[409]

404. Aranzadi, núm. 670 (any 1939).
405. "España bajo la dictadura...".
406. BOPT, circular 3.7.1939.
407. Íd.
408. DET, núm. 236 (any 1939).
409. BOPT, núm. 79 (any 1939).

Per l'altra part, la Guàrdia Civil posava alguna multa per justificar la vigilància que exercia a les carreteres de la Conca.

L'acaparament de gènere va arribar fins al punt que per la Llei de 26 d'octubre es dicten fortes sancions per als infractors amb penes de presidi major i multa del doble al quíntuple del valor del gènere decomissat.(410) També les amenaces varen arribar a les fondes, pensions, cases d'hostes... amb sancions de 1.000 a 5.000 ptes. als amos d'aquests establiments i, de 25 a 250 ptes., a les persones que sabent-ho no ho deien.(411) El mercat negre va continuar a l'alça, amb quotes importants en els anys 1940-1941.

Malgrat les restriccions que va posar el govern, l'estraperlo va continuar. Es té constància d'algunes denúncies a la Conca de Barberà.

a) L'1 de juliol, es denuncià Anna Badia Iltendi, de 49 anys, que vivia al carrer Rei Jaume de Montblanc per vendre els fesols a 5 ptes. el quilogram. La raó que adduí la denunciada, era *"...por ser crítica su situación familiar".* Se li va exigir tornar els diners als denunciants i portar el fesols a l'ajuntament.(412)

b) El 17 de juliol, l'alcalde de Blancafort cridà el venedor Antoni Masalles Briansó perquè vengués les fruites i les verdures al mateix preu que els altres botiguers; venia els tomàquets a 1,25 ptes. i a 1,50 ptes. el quilogram, més del doble del preu autoritzat. El denunciaren a la *"Comisaría de Abastecimientos y Transportes"*, organisme on tenia diverses denúncies de gent del poble. Per apaivagar la situació, amb data 27 del mateix mes, l'alcalde comunicà a les autoritats provincials que és molt difícil prendre mesures, ja que si aquest botiguer que va a comprar a Valls o a Montblanc, si se'l priva d'anar-hi, molta gent del poble quedarà sense queviures.(413)

c) El comandant de la guàrdia civil comunicà a l'alcalde de Montblanc, amb data 20 de setembre, que varen confiscar un cotxe Opel, B-63.024 -propietat de Joan Layola Bassas, de 53 anys, natural de l'Hospitalet de Llobregat, que anava acompanyat de Joan Carrera Puig, de 24 anys, natural de Barcelona, i veí de la mateixa localitat que l'anterior- amb els següents gèneres:

12 llaunes de llagostins
5 kg de fideus
12 llaunes de bacallà de Biscaia de 320 g
4 llaunes d'espàrrecs de 500 g

410. Aranzadi, núm. 1.566 (any 1939).
411. BOPT. núm. 102 (any 1939).
412. ACMO. FMM. Rg. 41. 3, 2.
413. ACMO. FMB. B-44.

3 pots de tomàquet de 500 g
8 kg de sèmola
1 llauna de tallarines
26 l d'oli

El motiu de la incautació fou per no portar la guia corresponent; varen posar el gènere decomissat a disposició del delegat provincial.[(414)]

d) Per vendre llegums a preus abusius, el 21 d'octubre, es posaren unes multes als següents veïns de Conesa:

Josep Martí Fabregat .... 500 ptes.
Josep Bonet Duch .... 300 ptes.
Josep Corbella Saltó .... 300 ptes.[(415)]

e) El fabricant de farina Andreu Torres Abelló de Montblanc, amb data 21 de desembre, reclamà que el seu bon nom no es posés en entredit, perquè deien que havia enviat farina dolenta a Blancafort amb una proporció del 20 al 25% de mascaró, segons el dictamen que va emetre l'Institut Provincial d'Higiene el 20 del mateix mes. L'Ajuntament li va contestar que aportés proves que reflectissin que no era cert.[(416)]

f) La brigada antimarxista va detenir el transportista de Montblanc - Barcelona, Ramon Camisans Prats, per comprar oli a Montblanc a 7 ptes./litre i vendre'l a Barcelona a 9 ptes./litre.[(417)]

Aquests i altres casos varen succeir. Els que s'han aportat no són més que una petita mostra de les circumstàncies extremes d'aquell any.

414. ACMO. FMM. Rg. 935.
415. ACMO. FMC. Corresp. 1, 7.
416. ACMO. FMB. B-44.
417. DET. núm. 195 (any 1939).

14. PUNTS PER A LA REFLEXIÓ

A grans trets he intentat donar una visió del que va ser el *"Año de la Victoria"*. La Conca de Barberà va estar sotmesa al compàs de les directrius que es rebien des de Madrid: aquestes passaven al governador civil el qual traspassava tot el pes als alcaldes.

En l'aspecte polític fou un any de molta tranquil·litat als pobles, després de la repressió duta a terme pel famós Decret de *"Responsabilidades Políticas"*; les moltes anècdotes que es podrien contar de portes endins donen unes vivències difícils d'explicar per a aquells que no les varen viure. Una cosa és certa: quan la persona es troba en dificultats extremes, només creu per la por, però en el fons arrisca tot el que pot per burlar-se de la llei i, quan les necessitats es fan extremes, no té cap mena de vergonya pel fet d'arrossegar altres persones imputant-los uns fets encara que no siguin verídics,i això es fa per venjança o per salvar la seva pròpia persona.

En l'aspecte sociocultural, a l'hora d'organitzar la vida municipal, es trobaren molts entrebancs; les autoritats locals amb les orientacions polítiques donades pels seus superiors, junt amb l'església, hagueren de fer "mans i mànigues" per portar la societat a una posició de conformisme, davant dels organismes oficials que volien impregnar les persones de les idees nacionalsindicalistes.

En l'aspecte econòmic, per als que vàrem viure aquell any, mancats dels elements més necessaris per asubsistir, la situació fou tètrica. La justícia distributiva, la varen voler posar en pràctica repartint queviures als més desfavorits. L'autarquia imperant va portar a una escassetat d'aliments, que van patir-la en extrem, tots aquells conquencs que no vivien de la terra.

En un pla més general, els punts que ens inviten a reflexionar serien els següents:

a. Els principis polítics que es varen assentar en aquest any, varen durar, per als que no combregaven amb el nou règim, una eternitat; per alsaltres va ser l'oportunitat d'ocupar nous càrrecs i exercir la justícia a la seva manera.

b. El suport que es va donar al franquisme va comportar, des d'un principi, un elevat grau de corrupció d'acord amb les següents qüestions:

- El creixent paper de l'estat com a subjecte de l'activitat econòmica i com a empresari i planificador.

- El manteniment d'un excessiu grau de buròcrates, legalistes i intervencionistes estatals.

- La tolerància per part de la doctrina eclesiàstica amb relació a les obligacions fiscals o econòmiques de les classes burgeses.

- La falta de crítica amb un control governamental de la premsa.

- L'escassetat de recursos que varen provocar l'enriquiment de persones addictes al nou règim.

- La prepotència de moltes persones que varen ocupar llocs de rellevància, pel sol fet de *"haber ganado la guerra"*, amb exclusió d'altres, que per raons ideològiques no combregaven amb el seu ideari, i

- La persistència i el cultiu dels valors d'amiguisme, en un ambient que pressionava cap a la generalització del consum de certs béns materials, els quals actuaven com un signe d'èxit social.

L'estat sorgit de la Guerra Civil posseïa al meu entendre, sis característiques essencials, era: totalitari, autoritari, unitari, imperialista, nacionalsindicalista i ètico-missional.

Penso que per sostenir el nou ordre franquista, aquest any 1939, l'hem de situar amb les seves particularitats i en el marc dels règims europeus que en aquell període estaven en la seva màxima esplendor.

Poso a consideració la reflexió que una guerra mai no arregla els sentiments, i si l'oblit és una pràctica comuna de l'ésser humà, hem de recordar que, actualment, encara moltes persones pateixen els seus efectes. La podem comparar amb les intervencions quirúrgiques, que moltes vegades curen, però sempre deixen senyals.

[publicacions]
urv

Consell Comarcal
de la Conca de Barberà